KAREL CAPEK

DISPARIŢIA ACTORULUI BENDA

În romîneşte de:
IHOR LEMNIJ

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ
1956

Din volumele:
Karel Capek: *„Povidky z jedne Kapsy, Povidky z druhi Kapsy”,* Ceskonslo-vensky spisovatel, Praha 1955 şi Kapeji WaneK *„JlaccK.a3bi, ouepnu nbecbi”,* TocyflapcTBeHHoe H3«aTejibCTBO xyAOJKeCTBeHHOft jiHrepaTypu, MocKBa 1954.

KAREL CAPEK – UN RAPSOD AL „OMULUI MĂRUNT”

Karel Capek sau umanismul mic-burghez... Kare] Capek sau de la un pragmatism sceptic la un umanism militant... Nu e uşor să încerci a defini locul acestei personalităţi contradictorii şi multiforme în literatura cehă sau în panorama literaturii universale. Disputa în jurul operei lui Capek nu e terminată, de altfel, nici chiar în patria lui. Nu este, însă. mai puţin adevărat că există, totuşi, o seamă de puncte de reper foarte sigure care permit să ne apropiem de conturarea acestei tulburătoare şi în acelaşi timp atrăgătoare figuri, cu destule şanse de a respecta adevărul istoric cel mai riguros. Elene sînt oferite din belşug de însăşi viaţa şi opera lui Karel Capek.
Şi, evocînd în minte etapele creaţiei sale, gîndul te duce la ceea ce spunea Maxim Gorki despre natura celor două culturi care există în sînul fiecărei literaturi. Dacă umanismul burgheziei – spunea autorul *Mamei* şi al lui *Klim Samghin* – ar tinde într-âcîevăr să.trezească şi să

educe în oameni sentimentul demnităţii umane, conştiinţa forţei lor colective, a valorii lor de organizatori ai lumii si ai forţelor naturii, el ar trebui să se inspire nu din ideea meschină şi abjectă a suferinţei inevitabile, a compasiunii pasive, ci să suscite un sentiment de repulsie activă împotriva oricăror suferinţe şi mai ales împotriva suferinţelor generate de cauze economice şi sociale.

Între cei doi poli, ai unui fals umanism şi ai unui umanism autentic – spre care a înclinat din ce în ce mai mult în ultima parte a vieţii – s-a situat şi întreaga operă a lui Capek. Căci începînd să scrie sub semnul unui iremediabil scepticism, nutrind convingerea că nimic nu poate fi îmbunătăţit sau schimbat în mod radical şi că, încelmaibun caz, se poate ajunge ici şi colo-doar la ameliorări neînsemnate în viaţa omului, creaţia lui Capek a evoluat – cu abateri şi contorsiuni – pînă la o poziţie combativă şi lipsită de echivoc faţă de inamicii omului şi ai omeniei, pînă la o satiră necruţătoare la adresa-militarismului şi imperialismului, pînă la o apărare activă a valorilor imprescriptibile ale raţiunii umane şi a omului simplu şi asuprit de pretutindeni.

Dar dacă această evoluţie a putut avea loc, dacă ea s-a întîmplat aievea, o pentru că atît în viaţa cît şi în opera lui Karel Capek au existat dintru îneeput germenii care au făcut-o posibilă. Aceşti germeni au fost interesul lui din totdeauna pentru ceea ce numim noi astăzi problematică socială, pasionata lui aplecare spre aspectele cele mai variate ale vieţii de fiecare zi şi a le lumii în ca re îi ora datsă trăiască şi dragostea lui caldă, înţelegătoare, atotcuprinzătoare pentru omul simplu, pentru „omul mărunt”.

Născut în orăşelul Mala Svatonevice, în 1898, Capek îşi face studiile la Praga şi în străinătate şi, foarte de timpuriu, hotărăşte să-şi închine viaţa scrisului. Primele lui părţi apar către sfîrşitul şi în perioada imediat următoare celui dintîi război mondial: volumul de povestiri *Răstignirea* în 1917, drama *R.U.R.* şi comedia *Brigandul* în 1920 şi din nou o culegere de schiţe; intitulată *Povestiri*

chinuitoare în 1921'. într-un răstimp scurt, Capek îşi” cîş-t igă un loc de frunte în literatura patriei sale şrfoarte cu-rtnd devine cunoscut şi departe peste hotarele ei; prin cî-teva calităţicare s-au dovedita fi tot atîteacaracteristicialtţ scrisului lui şi pe carele vom înlîlni, apoi, mereu, croind atmosfera aceea atît de personală a tuturor cărţilor sale. Căci, dacă într-adevăr, e greu să faci o judecată de valoa-re asopraoperei lui Capek în totalitatea ei; atît de variată şide derulantă în sensurile ei contradictorii, este, dimpo-trivă, destul de lesnicios a stabili ceoa ce a constituit întotdeauna farmecul oi cuceritor şi i-a împrumutat o trăinicie pe care curgerea vremii nu vine decît s-o confir-me, anume: omenia şi dragostea lui pentru multiplele, as-pecte ale vieţii, umorul şi neobişnuitul lui dar de obser-vaţie, limba lui savuroasă şi puterea lui de fabulaţie.

K aproape un loc comun să spui despre Capek că a iubit omul, ca entitate biologică, ca puţini alţi scriitori, că a iubit mai ales omul de toate zilele eu micile lui necazuri şi bucurii cotidiene, cu viaţa lui măruntă şi întîmplă-rile ci obişnuite. Şi, cu adevărat, el nu şi-a ales niciodată drept eroi pe anatemizaţi, proscrişi sau eretici; oamenii lui iubesc micile bucurii ale vieţii: un trai tih-nit, un interior confortabil, munca făcută cu plăcere, somnul reparator după truda zilnică etc. Dar iubind viata tihnita, fără accidente şi surprize, mulţumindu-se să-i cînte virtuţile şi să-i cerceteze resorturile intime, el nu-şi dădea scama că – printr-un paradoxal joc al logicii lucrurilor – scrisul lui nu făcea decît să închidă ochii oamenilor,pe care ar fi vrut să-i scutească de suferinţe, de primejdiile ce-i păşteau într-o lume haină şi că, departe de a abate fulgerele de deasupra lor, el îşi asumase_ înlr-un fel rolul de para tras net care le aduna. însuşi Capek şi-a rezumat cel mai bine concepţia lui filistină despre lume din acea vreme într-o frază în care, răspunzînd celor ce-i atrăgeau, atenţia asupra primejdiei pe care o reprezenta pentru întreaga omenire începutul agresiunii japoneze împotriva Chinei, el se întreba nedumerit: „De ce să ne agităm, de ce să fim

neliniştiţi din prieina unor întîmplări atît 4e îndepărtate?” Cantonîndu-se într-un soi de pragmatism ieftin,, care avea să-l ducă spre unsum-bru relativism, Capek se apropia astfel de cercetarea „cauzei cauzelor” vieţii pornind nu de la societate ci de la individ, considerat ca un univers închis, izolat etanş de celelalte planete asemănătoare ce evoluează în macrocos-mosul pe care-l numim societate. Micile existenţe din *Povestiri chinuitoare* se desfăşoară sub zodia fatalului, a inevitabilului şi chiar daca umorul robust al lui Capek pigmentează adeseori destinele eroilor cu o notă de caldăumanitate, tonul dominant e totuşi un profund pesimism, care rezultă din ideea neputinţei omului de a influenţa în vreun fel asupra forţelor oarbe ce guvernează lumea, de a schimba ceva dintr-o ordine prestabilită, puternică şi tiranică faţă de el.

Cele de mai sus nu trebuie, însă, să ne facă nici un moment să credem că Capek era un scriitor care se ţinea departe de freamătul vieţii, că în creaţia lui făcea abstract ţie de cercul de interese care pasionau epoca în care trăia. Luciditatea lui, care se vădea şi în observaţiile-i atît de fine şi pătrunzătoare, îl ajuta să seziseze tendinţele majore ale vremii sale iar marea răsturnare de valori care se produsese după primul război mondial, fenomenele crizeigeneralea sistemului capitalist îlîndemnausă mediteze asupra viitorului umanităţii, asupra mijloacelor prin intermediul cărora s-ar putea înlătura nedreptăţile strigătoare la cer, excrescenţele anormale ale ordinii sociale.

Drama *R.U.R.* – despre care mulţi dintre noi îşi aduc probabil aminte dintr-o veche traducere în limba romînă – este, printre altele, o mărturie a interesului lui Capek pentru marile[1] probleme ale epocii lui. Redus la liniile şale cele mai mari, subiectul dramei e următorul: un grup de savanţi reuşeşte să creeze o fiinţă vie, care are multe asemănări cu omul, dar se deosebeşte totuşi de speţa noastră printr-o sumă de însuşiri ce fac din ea o „maşină lucrătoare”.

Marii industriaşi pun îndată mîna pe această invenţie şi încep să producă în serie „roboţi” cucaresă-i înlocuiască pe muncitori şi pe care să-i poată exploata în voie. încetînd să mai muncească, oamenii degenerează şi devin sterili iar pînă la urmă socotelile stăpînilor de roboţi sînt dejucate de o gigantică răscoală a acestora, care duce la distrugerea omenirii.
Ce arătau toate acestea? Ele spuneau limpede că Capek îşi dădea seama de anarhia producţiei capitaliste, de sistemul de exploatare pe care se întemeiază aceasta, de cataclismele sociale pe care le generează, în mod inevitabil. Şi mai arătau că, fără să fi avut intenţia de a scrie o operă de critică socială, materialul de viaţă pe care-l folosise
se dovedise mai puternic decît scriitorul şi-l dusese, peste capul lui, la concluzii pe care el însuşi nu le-ar fi mărturisit cu glas tare şi de care s-ar fi temut chiar. Căci şi această dramă vădeşte impasul la care-I ducea pe Capek concepţia lui despre lume. Deşi vedea foarte bine că lumea pe care o descria era suferindă, că societatea trebuie aşezată pe alte temeiuri, încheierea la care ajungea el era nu necesitatea unor transformări sociale radicale ci distrugerea omenirii.
Ca şi mulţi alţi intelectuali mic-burghezi ai epocii, Capek trăia o adevărată dramă interioară. Cunoscînd viaţa grea a poporului, înţelegîndu-i durerile, suferind adesea împreună cu el din pricina jugului social, aceşti intelectuali erau în acelaşi timp legaţi prin mii de fire nevăzute de castele privilegiate, de care nu se puteau rupe şi din această cauză eşuau într-o veşnică instabilitate în concepţii, în inconsecvenţe şi contradicţii de neîmpăcat. Deşi sezisa cu toată acuitatea ceea ce este monstruos în societatea capitalistă, Capek nu credea încă peatuncică aceasta trebuie schimbată. Şi deşi scrisul lui se înălţa pînă la o critică biciuitoare a ordinii capitaliste, el nu se gîndea nici o clipă să rupă cu aceasta, ci prefera să se lase legănat de valurilecăldicelealeune”iadevărate”idile”

mic-burgheze al cărei cîntăreţ a devenit şi al cărei spirit l-a profesat chiar şi în articolele programatice.
Viziunea artistică a fost, însă, întotdeauna mai puternică la Capek decît gîndirea lui filozofică. Tarele incurabile ale societăţii capitaliste, în care „omul mărunt" este strivit de uriaşe forţe ostile, îl chinuiau ca o suferinţă orr ganică *şi* el se gîndea şi se întorcea mereu la ele. A revenit asupra lor îndeosebi în două romane fantastice, scrise în anii 1923 şi 1924: *Fabrica de absolut* şi *Krakatit,*dintre care mai ales cel dintîi şi-a cîştigat o celebritate mondială, poate şi pentru că alături de tema maşinismului în societatea modernă, avea în plus caracterul unei except ţional de acide satire anticlericale. Ca şi *B.U.R.,* şi aci intriga se înnoadă în jurul unei mari descoperiri amintii omeneşti: datorită marilor progrese dobîndite de savanţi în dezintegrarea elementelor se ajunge la „eliberarea unui dumnezeu pur din punct de vedere ehimie", care ar putea da un gigantic impuls tehnicii. Imediat, noul dumnezeu- este acaparat de clor, care înţelege să-l folosească pentru a crea o nouă religie în folosul său, deoarece, aşa cum se exprimă un pastor: „misiunea religiei este să dispună de dumnezeu şi să-i conducă acţiunile". Curînd, ultima cucerire a minţii omeneşti se întoarce împotriva omului; prin uriaşa ei productivitate, noua invenţie provoacă ruina întrogii industrii existente pînă atunci,mărr /urile se adună în gigantice stocuri nevîndute, fabricile îşi închid.porţile, şomajul ia proporţii de coşmar, omenirea.este ameninţată do moartea prin inaniţie. Şi ea şi în *R-U.H.,*soluţia pe caro o sugerează Capek este distrugerea celei mai noi cuceriri a tehnicii mondiale şi revenirea la vechile mijloace de producţie. Ca şi eroii săi, scriitorul se-învîrtea într-un halucinant cere vicios din care nu iz^ butea să iasă de fel. Părea că doreşte din toate puterile să vadă şi să înţeleagă ce se petrece în adîncurile sociei-tăţii în care Ini ia, dar imediat se trăgea în lături, îngrozit de coca- ce i se revela şi mai ales de teama de a trebui să strige ceea ce vedea..

Karel Capek oferea astfel spectacolul unui scriitor capabil să se înalţe pînă la vaste generalizări sociale, mî-nuind cu măiestrie o excepţională gamă deculori şi nuanţe, aflat în plină luptă cu soeietatea în care trăi» şi cu sine însuşi. Părea un l'rometeu ce se trudea su-şi frfllgă lanţurile, dar neştitnd încă ce să facă cu mîinile libero.

Neputinţa de a ieşi din acest impas îl reduce chiar pa fecundul Capek la tăcere pentru ©.bucată de tirap. Scriir tasul;trece prrntr-o perioadă: în-care, pârînd.că a rannn-. ţat; la căutarea pasionată, a drumului pe care trebuie să meargă omul modern spre a se salva pe sine şi civilizai, ia sa, acţionează ca un ins împăcat cn stările de lucruri existente, devine un soi dc bard oficial al republicii burghezo cehoslovace, scrie-chiar-un eseu-apologetic despre TIG. Masaryk, dar nici o operă din cele care i-au statornicit reputaţia de mare scriitor.

„linblînzirea" lui Capek coincide cu stabilizarea reia* . tivi» a capitalismului. Heferindu-se la această, perioadă

din viaţa Ini Capek, Iirlîus Fucik – care a preţuit, mult originalitatea mesajului lai literar – a spus pe bună dreptate: „A fost un artist cu o mare forţă de creaţie. Această forţă s-a făcut simţită mai ales la începutul şi la sfîr-şitul drumului său de creaţie; la mijlocul acestui drum a existat însă o lungă perioadă în care unii spuneau despre Capek cu amărăciune, iar alţii cu satisfacţie: «scriitor oficial». A fost o epocă de scăpătare silită, cînd sufletul artistului năzuia spre adevăr, dar sentimentul fals al răspunderii pentru orînduirea socială existentă îl ducea spre o zugrăvire artificială a vieţii".

De aceea şi reînnoirea artei şale s-a produs o dată cu revizuirea poziţiilor sale politice. Climatul de opresiune morală creat de fascism în Europa după anul 1930. zăngănitul sinistru de arme care prevestea apropierea unui nou măcel mondial, primejdia de moarte prin care trecea patria sa, ameninţată de năvala noilor barbari, ai veacului XX, l-au făcut pe Capek să iasă dm pasivitate, să ia atitudine. Atît prin creaţia sa, cît şi prin activitatea-i

practică, scriitorul se înregimentează, pe deplin conştient de semnificaţia acestui act, în marele front antifascist ce se făurea deasupra hotarelor, dintre ţări, singura forţă care putea apăra idealurile în care el a crezut o viaţă întregă: omul şi omenia. Mai inult_Capek evoluează cbiar pînă la înţelegerea noului tip da democraţie, pe care îl reprezenta Uniune'a Sovietică, patria socialismului: *„Uniunea- Sovietică* – va scria el – *este nu numai cea mai liberă ţară; ci şi ţara care a creat un nou tip de democraţie. Uniunea Sovietică eamită principiile demoeraţiei, proscrise în alte ţări. Nu poate încăpea* mei *o îndoialăcănoul tip dedemocraţie sovietică va lăsaurme adinei chiar şi în ţările în care dăinmhe acum dictatura fascistă".*

Atitudinea militantă a lui Capek are un mare ecou atît în patria- sa, cît şi peste hotarele ei şi îi atrage ura înverşunată a duşmanilor libertăţii şi democraţiei. Arături de acela al altor mari figuri ale poporului cehoslovac, numele lui devine un steag de raliere al democraţilor şi antifasciştilor din patria-i primejduită.

În toamna anului 1936, întors dintr-o călătorie în ţările nordice, Capek face proiectul de a scrie o carte despre patria şi poporul său. După volumele care făcuseră ocolul pămîntului: *Scrisori engleze, Vizită În Spania, Scrisori italiene, Scrisori din Olanda* şi cel pe care-l pregătea după călătoria în ţările nordice, cartea *Tablouri din patrie* (care a apărut după moartea lui), trebuia să fie o mărturie a dragostei scriitorului pentru pămîntu-i natal – pentru pădurile şi rîurile, dealurile şi munţii

— şi, mai presus de toate, pentru oamenii acestuia, faţă de care scriitorul se simţea legat prin cele mai intime fibre ale fiinţei sale. în aceste clipe, cînd pe cerul patriei sale începeau să se adune norii negri ai unei teribile ameninţări, Capek – care se socotise odinioară „o *părticică din lumea caldă şi din lumea rece",* care cunoscuse şi iubise, deopotrivă, parcurile englezeşti şi galeriile de artă italiene, fiordurile nordice şi morile de vînt olandeze, care

era socotit un „cetăţean european” – în înţelesul cu adevărat umanist al cuvîntului – nu mai cunoscu alt interes decît acela al slujirii patriei şi poporului ei. Răspunzînd invitaţiei unui mare ziar londonez care-l rugase ca – în schimbul unui onorar foarte important – să colaboreze regulat la suplimentul de duminică, Capek declară: *„Mi-e imposibil. Locul meu e aici, în Cehoslovacia. Mi s-ar părea că-i jefuiesc pe cititorii mei de aici dacă as scrie într-un ziar străin.*
Dar atitudinea activă, hotărît antifascistă, a Ini Capek, se făcu simţită nu numai în activitatea lui cetăţenească, ci şi în creaţia-i literară. De altfel, aşa cum am văzut, capitalismul – cu excrescenţele sale monstruoase
— i-a_fost din totdeauna străin lui Capek-scriitorul, deşi Capek-omul nu s-a hotărît multă vreme să recunoască acest lucru. Aşa încît noua etapă a evoluţiei lui literare avea să continue de fapt – dar la un diapazon mult superior— cele mai bune tradiţii ale creaţiei sale anterioare.
Între 1935. şi 1937, apar rînd pe rînd trei din cele mai reprezentative opere ale lui Capek, care-i vor asigura peste vremi un loc de cinste în patrimoniul literaturii progresiste din întreaga lume: romanul fantastic *Războiul salamandrelor* şi piesele *Boala albă* şi *Mama.* E interesant de observat că fiecare din ele, luate separat, reprezintă la rîndu-le un nou pas înainte spre apropierea de. o artă revoluţionară, aflată, în mod explicit, de partea claselor muncitoare.
Războiul salamandrelor este, în primul rînd,. o satiră biciuitoare la adresa politicii externe a statelor capitaliste, în perioada de ascensiune a fascismului. În imperiul lor acvatic – ale cărui instituţii seamănă cu acelea ale statelor imperialiste, ca să zicem aşa, ca două picături de apă – salamandrele,, mîndre de rasa lor”pură”, hotărăsc să declare război omenirii, pentru a cuceri „spaţiu vital”.

Purtătorul lor de cuvînt este un „Fuhrer”, care aduce şi el foarte de aproape cu dementul Adolf Hitler. Ciocnirea dintre cele două tabere devine iminentă.
În loc să răspundă, însă, aşa cum se cuvine acestor duşmani declaraţi ai omenirii, guvernele celorlalte state imperialiste aduc „problema salamandrelor” în discuţia Ligii Naţiunilor, unde dezbaterile se tărăgănează fără nici un rezultat în comisii şi paracomisii *„ale căror strădanii constă mai ales în ocolirea problemelor la ordinea zilei”* – cum spune Capek. Insfîrşit, la ultimatumul salamandrelor, guvernele „paşnice” hotărăsc să le dea voie să invadeze China, cu condiţia să nu se atingă,de metropolele europene. în momentul cînd se ia această hotărîre, reprezentantul Angliei se faee nevăzut, sub pretext că s-a îmbolnăvit „pe neaşteptate”.
Pînă lajirmă, războiul nu poate fi, totuşi, evitat. Şi, în timp ce pe. cîmpurile de luptă, ostaşii ambelor tabere se măcelăresc .între ei, guvernele şi marile corporaţii industriale îşi fac nestingherite afacerile, realizînd profituri fabuloase.
Intenţia lui Capek era astfel foarte clară: condamnarea, deopotrivă a aventurilor războinice ale agresorilor fascişti şi a politicii fariseice de „liniştire” a agresorului, practicată de guvernele occidentale. Cu toate acestea, romanul n-ai păstra încă urme·vizibile ale scepticismului de odinioară; concluzia lui Capek era din nou nu victoria asupra
falamandrelor, ci înfrîngerra oamenilor. Scriitorul «Ta din too sufletul forţele agresiunii, dar nu era încă sigur de tăria forţelor păcii.
la Boala albă intervine, penlru prima oară în creaţia lui Capek, ceea ce numim noi astăzi, cu o denumire curentă, *eroul pozitiv.* Un medic, care este singurul deţi-ţinător al leacului împotriva unui flagel teribil ce bîn-tuie omenirea, se ridică în numele intereselor acesteia, în contra capitaliştilor şi izbuteşte *să* impună pacea pe pămînt.

Într-o prefaţă, care a însoţit această piesă, explicînd motivele care l-au determinat s-o scrie – Capek a arătat că a ajuns la convingerea că lupta împotriva agresorilor poate fi dusă cu sorţi de izbîndă numai de masele populare şi şi-a chemat cititorii să nu fie simpli spectatori în această încleştare, ci participanţi activi, de partea progresului şi democraţiei.
Scrisă un an mai tîrziu în această stare de spirit şi într-un moment cînd agresiunea hitleristă se anunţa ca iminentă, piesa *Mama* a însemnat prin ea însăşi o chemare directă a scriitorului la ridicarea în masă împotriva agresorului. Eroină principală, „mamă", îşi trimite fără nici o ezitare fiul pe cîmpul do luptă unde se hotărăşte destinul patriei. În acelaşi timp, reflectînd apropierea lui de poziţiile clasei muncitoare, Capek abordează în această piesă problema căilor revoluţionare de transformare a societăţii şi justifică răscoala poporului împotriva exploatatorilor săi. Şi chiar dacă ici şi colo mai răzbat unele reziduuri ale vechilor concepţii relativiste, de astă dată tonul dominant e un optimism viguros, încrederea în victoria celor buni, poziţia de luptători activi pe care scriitorul a adoptat-o şi în viaţa reală.
Piesa *Mamaa.* fost ultima mare operă a luiCapok. întunecatul an 1937, tragedia pe care a însemnat-o pentru Cehoslovacia, puţin timp după aceea, infamul tîiig de la Miin-chon, atacurile neîncetate la care a fost supus din partea guvernanţilor trădători ajunşi la putere în patria sa, au slăbit puterea de rezistenţă a sufletului sensibil care a
fost Caîpek şi pînă la urmă i-au curmat chiar firul vieţii. Scriitorul s-a stins din viaţă la sfîrşitul lunii decembrie 1938, înainte de a fi putut da poporului ceh şi întregii omeniri tot ceea ce am fi fost îndreptăţiţi să aşteptam din partea unui talent ca al său. împrejurări vitrege i~a*t curmat brusc drumul creaţiei, împiedieînd-o să ajungă la apogeul ei logic care începea să se prefigureze din re în ce mai limpede şi care ar fi fost influenţat, fără nici o

îndoială, de recunoaşterea necesităţii unei restructurări radicale a societăţii pe temeljj fundamental deosebite de acelea ale capitalismului. *„Capek a murit într-un moment de criză sufletească din care ar fi putut ieşi cu a nouă şi pură forţă artistică”* – a scris lu]ins Fucik, autorul a două remarcabile studii despre opera sa. Iar noi avem tot dreptul să adăugăm că, deşi a murit la nuinai patruzeci de ani,.cînd alţi scriitori abia încep a scrie, Karel Capek a lăsat o operă care prin încrederea ce o insuflă în raţiunea omenească, în muncă, dreptate, pace, constituie un mesaj menit să străbată vremurile senin şi sigur de sine, cîştigînd din ce în ce mai mulţi prieteni şi admiratori.

Volumul de faţă înmănunchează 13 schiţe, scrise cu diferite prilejuri în ultimii zece ani de viaţă ai scriitorului. Cititorul romîn va face astfel cunoştinţă cu una din laturile cele mai captivante ale atît de originalei gîndiri axtistice a lui Capek.

Bnii cercetători literari au încercat să stabilească anumite asemănări între arta acestuia şi aceea a unui Bernard Shaw sau Anatole France. Şi într-adevăr, anume caracteristici ale frazei lui Capek pot îndreptăţi astfel de comparaţii. Ne gîndim, de pildă, la marea lui ştiinţă dea mînui dialogul, care-l apropie de cel dintîi, la ironia-i voalată, care-l leagă de cel de al doilea, la viziunea umanistă asupra lumii, la întinsa-i cultură care par a spune că împreună cu ceialţi doi, Capek face parte din aceeaşi familie spirituală, înţeleasă în cea mai largă accepţie a noţiunii şi ţinînd seama de toate deosebirile dintre ei.

Oricum ar sta lucrurile, mai importantă ni se pare. totuşi sublinierea originalităţii aportului lui Capek la literatura dintre cele două războaie mondiale. Pentru că, hotărît, Capek a fost o apariţie extrem de originală. Âm văzut mai înainte, în linii mari, evoluţia – în linie frîntă – a drumului lui de creaţie, în general; să ne oprim acum cîteva clipe la schiţele din acest volum.

Am săvîrşi însă, ni se pare, un act de impietate faţă de scriitor şi unul de indelicateţe faţă de cititori dacă în

această mult prea scurtă recomandare am dezvălui ceva din conţinutul lor care va constitui, sîntem siguri, Q aleasă surpriză şi o adevăra tă încîntare pentru lectori. Am dori să ne luăm, de a ceea, numai libertatea deaatrageluarea-aminte asupra faptului că ne aflăm în faţa unor piese saturate de vervă şi neprevăzut, străine de orice şablon şi care, cu cît bogăţia ideilor pe care le cuprind e mai mare iar analiza psihologică mai complicată, cu atît se apropie maimult de simplitatea şi forţa de plasticitate a manifestărilor vieţii, în formele ei cele mai tipice.
Farmecul cu totul aparte al acestor mici bucăţi de proză – ca şialaltor opere ale sale – rezultă, aşa cum cititorul se va convinge îndată, din excepţionala capacitate a lui Capek de a se contopi cu omul de toate zilele, de a-i exprima gîndurile cele mai ascunse. Scriitorul şi-a făurit un stil capabil să exprime într-o limbă curentă, o-bişnuită, desfăşurarea sinuoasă a celui mai complicat proces sufletesc. Proza lui aliază, într-o simbioză perfectă, trei factori decisivi care-i dau o amprentă particulară şi exercită o puternică înrîurire asupra celui ce vine în contact cu ea: o gîndire ascuţită şi pătrunzătoare, un minunat dar de a descoperi latura nouă şi neaşteptată a lucrurilor, un deosebit simţ al reprezentării poetice.
Deşi ar fi multe de spus, nu credem că-i nevoie să stăruim asupra semnificaţiei unor schiţe ca *O crimă la ţară, S-a furat un document. Poetul sau O dovadă incontestabilă'* Simbolistica lor e clară şi nu poate scăpa nimănui. S-a putea face numai remarca că deşi spiritul de observaţie al scriitorului sfredeleşte pînă departe în miezul lucrurilor, criticaţi sînt mai degrabă oamenii izolaţi decît sistemul social pe care ei îl reprezintă, faţă de care scriitorul manifestă uneori un scepticism condesc6ndent, ceea ce face ca anume laturi ale realităţii să fie prezentate fragmentar, nu în esenţa lor.
O menţiune specială merită, însă, cele trei schiţe care încheie volumul: *Moartea lui Arhimede, Osândirea luiPrometeu* şi *Alexandru Macedon.* Ele sînt extrase din *Cartea*

apocrifelor căreia Capek i-a dat acest titlu pentru a marca intenţia lui de a înfăţişa o sumă de episoade cunoscute din istorie, cu mijloace artistioe proprii şi într-o interpretare personală. S-arputea găsi astfel şi a ici unele puncte de contact între creaţia lui Capek de o parte şi aceea a lui Bernard Shaw sau Anatole France de altă parte. Dar dacă la cei doi mari scriitori din urmă analogia istorică a fost un mijloc de a situa într-o perspectivă istorică adevăruri general umane, la Capek – mai apropiat în creaţia lui de clocotul vremii sale – „apocrifele au însemnat un punct de sprijin de pe care – evocînd timpuri de mult apuse – el s-a avîntat cu pasiune în explicarea contemporaneităţii celei mai imediate. Şi într-adevăr, aceste trei mostre din *Cartea apocrifelor* sînt tot atîtea mărturii elocvente ale gîndirii lui atît de sprintene ş i în permanent unison cu actualitatea, ale nesecatei lui fantezii creatoare şi al dezgustului său faţă de metodele şi spiritul politicianismului burghez. Căci ciae nu va ghic*i de îndată în scrisoarea lui Alexandru Mecedon logica dementă a agresorului fascist, cine nu va înţelege c ă în *Moartea lui Arhimede* Capek înalţă un nobil protest împotriva folosirii cuceririlor minţii omeneşti împotriva civilizaţiei, cine nu va simţi că în *Osîndirea lui Prometeu* scriitorul osîndea de fapt pe toţi cei ce încercau să gîtuie gîndul liber şi avîntat, generator al progresului uman.
Iar dacă mai e nevoie cumva de încă un argument pentru a atesta că Capek e un mare scriitor, să ne gîndim că cel mai sever critic e trecerea vremii-care separă cel mai
Lino undele cristaline ale adevăratelor talente de apele statute ale mediocrităţii .şi imposturii. Şi, în legătură cu aceasta, la faptul că Capek se citeşte an de an cu o plăcere mereu reînaită, că continuă şi va continua su râmî-nă o sursa de satisfacţii intelectuale, de gînduri fertile, de elanuri generoase.

DUMITRU HÎNCU

DISPARIŢIA ACTORULUI BENDA

Actorul Benda, sau mai bine zis maestrul Jan îJerida, cum i se spunea ue cind urcase vertiginos pînă la culmile gloriei, a dispărut în ziua de 2 septembrie. De fapt în ziua aceea nu s-a întimplat nimic deosebit. La ora 9, cînd a intrat servitoarea în camera lui Beada ca să facă ordine, a găsit patul desfăcut şi harababura de totdeauna. Maestrul nu era acasă. Dar, Învăţată cu apucăturile lui, femeia a dereticat în grabă şi şi-a văzut mai departe de treburi. Bine. Pină aici, totul e perfect. Numai că de atunci aetoruiui Benda i s-a pierdut urma!

Actorii sint ca ţiganii: beau ba într-o circiumă, ba în alta şi cînd ii cauţi schimbă teatrele. Iată de ce madam Mares (adică servitoarea) au s-a prea sinchisit de lipsa lui Benda. Dar 4n 10 septembrie au început repetiţiile cu *Regele Lear* şi Benda făcea parte din distribuţie. VăzLndcă nici la a treia repetiţie nu vine, regizorul, cuprins de îngrijorare, îi telefona doctorului Goldberg, prietenul lui Benda, întrebîndu-l ce s-a în-tîmplat cu maestrul.

Doctorul Goldberg era chirurg şi cîştiga o mulţime de bani cu operaţiile de apendicită. De altfel acest gen de operaţii ajunsese un fel de specialitate evreiască. încolo însă, era rotofei, purta ochelari cu ramă groasă de aur şi avea un

suflet minunat. Era îndrăgostit de artă, îşi acoperise toţi pereţii casei cu tablouri şi—J adora pe actorul Benda. Actorul manifesta faţă de doctor un dispreţ amabil şi-i îngăduia uneori să-i plătească consumaţia, care, între noi fie zis, nu era un fleac. Expresia tragică a feţei lui Benda şi mutra jovială a doctorului Goldberg (care nu bea decît limonada) făceau un efect grozav la chefurile şi orgiile care contribuiseră şi ele, fără îndoială, la faima marelui slujitor al teatrului.

Aşadar, regizorul a telefonat doctorului Goldberg şi l-a întrebat unde este Benda. Doctorul i-a răspuns că habar n-are, dar că o să se intereseze.

N-a suflat însă o vorbă că şi el îl caută de o săptămînă, colindînd fără răgaz şi din ce în ce mai îngrijorat localurile de noapte şi hotelurile din oraş. Presimţea că lui Benda i s-a întîmplat ceva. După cît îşi dădea seama, el fusese ultimul care-l văzuse. Într-o noapte, pe la sfîrşitul lui august, au petrecut împreună în diferite localuri. Dar de atunci Benda n-a mai venit la nici o întîlnire. La început doctorul Goldberg crezusecă s-a îmbolnăvit şi, într-o seară, s-adus să-l vadă. Asta a fost la 1 septembrie. A sunat dar nu i-a deschis nimeni, deşi din casă răzbăteau tot felul de zgomote. Abia într-un tîrziu s-au auzit paşi şi s-a deschis uşa. în cadrul ei a apărut vestitul actor, slab,murdar ca un sălbatic,cu un halat ponosit pe el,cu părul cleios şi încîlcit, cu barba nerasă de vreo săptămînă. Doctorul s-a înfiorat.

— A,dumneata erai? a bombănit Benda. Ce doreşti?

— Pentru dumnezeu, ce ai păţit, omule? a exclamat doctorul speriat.

— Nimic! s-a răstit Benda. Nu ies, pricepi? Lasă-mă acum.

Şi i-a trîntit uşa în nas. De atunci, doctorul nu l-a mai văzut. Nici el, nici altcineva.

Ochii doctorului Goldberg, ascunşi după sticla groasă a ochelarilor, clipiră des. Simţea' că ceva nu e în regulă. Aflase de la portarul casei în care stătea Benda că într-o noapte—probabil în noaptea de 1 spre 2 septembrie – pe

la orele trei, în faţa casei se oprise un automobil. Din automobil nu coborîse nimeni, dar şoferul claxonase strident, dînd parcă un semnal. Apoi se auziseră paşi şi cineva ieşise, trîntind uşa după el. Pe urmă automobilul plecase. Portarul nu se dusese să vadă ce se întîmplă, pentru că la trei dimineaţa, nu-i aşa, cine-i nebun să se dea jos din pat, de florile mărului. Omul îşi amintea doar că cei din automobil claxonaseră de mai multe ori, ca şi cum s-ar fi grăbit şi n-ar fi avut nici o clipă de pierdut.
Madam Mares declară că maestrul nu ieşise din casă de © săptămînă (numai noaptea de rt-o fi ieşit), că în tot acest timp nu se bărbierise şi poate că nici nu se spălase. Mîncarea i-o »duseae ei-neva acasă. Stătuse toată vremea pe divan şi băuse coniac. Cam asta ar fî tot.
Cînd văzu că şi alţii se interesau de soarta lui Benda, doctorul Goldberg se duse din nou la madam MareS.
— Ascultă, madam Mares, dragă, nu ştii cumva cum era îmbrăcat Benda cînd a plecat?
—Ce să fie îmbrăcat, că nu era îmbrăcat de loc! bombăni servitoarea. Şi tocmai aici e buba! Hainele îi sînt în dulap, că i le cunosc pe toate; nu lipseşte nimic. Nici măcar pantaloni nu lipsesc.
— Vai de mine! Să fi plecat numai în cămaşă? Întrebă doctorul Goldberg, făcînd ochii mari,
— Ce eămaşă! sări madam Mares* N-a luat pe el nici o cămaşă I Şi nici de încălţat nu s-a încălţat, a plecat desculţ. Cînd vă spuneam eu că aici e buba ! Cămăşile i le-am notat înainte Bă le duc la spălat. Acum cîteva Bile le-am adus, le-am numărat iar şi le-am rînduit Ia locul lor. Optsprezece cămăşi! Nu lipseşte nimic, nici măcar o batistă. Şi-a luat doar geamantanaşul pe eare-l foloseşte de obicei. Dacă a plecat, a plecat, bietul de el, aşa *oam l-* a făcut mă-sa!
Doctorul Goldberg se încruntă.
— Spune-mi, te rog, atunci, dragă madam Mares, în două septembrie, cînd ai intrat dimineaţa

în odaie, n-ai băgat de seamă nimic .deosebit? Vreun scaun răsturnat_i/şa forţată...
— Ce să bag de seamă, că era harababura pe care o găsesc de obicei. Că aşa era domnul Benda săracu, lăsa toate tabără! încolo, lucrurile erau la locul lor. Nu pot pricepe însă unde dumnezeu s-o fi dus aşa, gol puşcă?
Doctorul Goldberg nu putea pricepe nici el. Mînat de gînduri negre, «e duse îa poliţie.
— Bine, zise comisarul de poliţie, după ce-l ascultă. O să cercetăm. Dar după cîte ne-«aţi «pus dumneavoastră, că a stat o săptămî'nă în casă, nespălat şi nebărbierit, că a zăcut pe divan şi a băut coniac si că pe urmă a fugit undeva în costumul lui Adam... Hm... Asta eam seamănăa.
— Nebunie, completă doctorul -Goldberg.
— Da, confirmă funcţionarul. S-a sinucis în stare de inconştienţă. Nu m-aş mira să fi făcut aşa ceva! -
— Dar .atunci s^ar fi găsit cadavrul! intră Ia îndoială doctorul. Şi apoi, aşa în pielea goala, nu putea ajunge departe. Şi de ce şi-o fi luat geamantanul? Dar maşina care l-a aşteptat în stradă? ! Nu, domnule, asta seamănă mai curînd a iugăl
Comisarului îi veni în minte încă o întrebare.
— Datorii n-avea?
— Nul răspunse grăbit doctorul. De cînd seştio, Jan Benda a fost dator cui vrei -şi cui nu vrei, dar .nu s-a sinchisit niciodată de asta!
— Sau, să zicem, vreo încurcătură personală, vreun amor nefericit, vreun sifilis, sau dne ştie ce alt necaz...
— După cîte ştiu eu, nimic! spuse doctorul Goldberg.
Şovăi însă. Pentru că îşi aduse aminte de vreo două-trei lucruri. Dar tăcu. La urma urmelor, erau nişte fleacuri care nu aveau nici o legătură cu dispariţia misterioasă a actorului Benda. Totuşi, cînd ieşi de la poliţie – care, bineînţeles, urma să înceapă cercetările – doctorul îşi recapitula în gînd tot ce aflase despre Benda îD această privinţă. Nu ştia decît că:

1. Benda avea, undeva în străinătate, o soţie legitimă, de care însă nu se sinchisea nici cît negru sub unghie.
2. Că avea şi o fată, undeva, prin cartierul Holesovice.
3. Că întreţinea legături amoroase cu doamna Greta Korbel, nevasta marelui industriaş. Doamna Greta ţinea morţiş să se facă artistă de cinema şi-l bătuse pe domnul Korbel la cap pînă acceptase să finanţeze nişte filme în care nevastă-sa urma să joace rolul principal. Toată lumea ştia că Benda^este amantul doamnei Greta, că doamna Greta vine pe la el, ziua în amiaza mare, fără discreţia obişnuită în asemenea împrejurări. Benda Însă nu vorbea niciodată de asta. Băspundea oricărei aluzii cu o demnitate şi cu un cinism care-l sîcîia pe Goldberg. „La naiba se gîndi deznădăjduit. Indaravelile lui de inimă nici dracu nu se poate descurcai Să mă trăsnească dumnezeu dacă nu e ceva necurat la mijloc J Ei, dar asta e acum treaba poliţiei.”

*

Doctorul Goldberg nu ştia ce are de gînd să facă poliţia. Aştepta veşti, şi nelinişstea lui creştea. Trecuse o lună, şi despre Jan Benda începuse să se vorbească ca despre un om care a fost şi nu mai este.
într-o seară, doctorul se întîlni cu bătrînul actor Lebduska şi din vorbă în vorbă ajunseră şi la Benda.
— Ăsta actor, domnule! îşi aducea aminte Lebduska. îl ştiu de pe cînd avea douăzeci şi cinci de ani! Grozav îl mai interpreta el pe Osvald I Ştiţi, pînă şi medicii veneau la teatru, să-l vadă cum face pe paraliticul! Mai tîrziu l-a interpretat pe Lear. Cum o fi jucat, nu ştiu nici azi, fiindcă nu-mi puteam lua ochii de la mîinile lui! Avea nişte mîini, domnule, ca de moşneag de optzeci de ani, descarnate, uscate, zbîrcite! Nici azi nu pricep, cum de a izbutit să şi le facă! Ştiu şi eu ce înseamnă machiaj, domnule dragă, dar pe Benda nu-l întrecea nimeni!
Ce tristă plăcere îi făcu doctorului Goldberg necrologul lui Jan Benda din gura bătrînului ao tor!

— A fost un interpret conştiincios, suspină Lebduska. Să vezi mata ce-l mai pisa pe croitorul teatrului: „Eu. nu joc p» rege î» mantie de stambă! Nu suferea costumele de cîrpă. din garderoba teatrului. Cînd a fost să-l joace pe Othello a umblat prin toate dughenele de vechituri pînă a găsi un inel de epocă. Zicea că joacă mai bine cînd e îmbrăcat cu ceva autentic. La el numai era interpretare, ci reîncarnare, domnule / spuse Lebduska şi se opri o clipă neştiinddacă folosise cuvîntul cel mai nimerit.
— În pauze nu-l puteai face să scoată o vorbă. Se vîra în cabina lui ca într-un Mrlog. Zicea că nu vrea să piardă starea sufletească a persona? jului pe care-l juca... De asta a băut pînă s-a ţicnit! spuse Lebduska^ înglndurat. Apoi adăugă oprindu-se: Eu rămîn aici, la cinematograf.
— Merg şi eu cu dumneata, îi propuse doctorul Goldberg, care nu- ştia cum să-şi mai omoare timpuL
Rula un film cu marinari, dar doctorul Goldberg nu era atent Ia acţiune. Abia îşi mai stăpînea lacrimile ascultîndu-I pe Lebduska vorbindu-i mai departe despre Jan Benda.
— Nu era actor, domnule, povestea bătrînul, ci diavol! Lui nu-i ajungea o singură viaţă, asta e. A trăit ca un porc, dar pe scenă a fost ori rege, ori derbedeu. Domnule, cînd făcea un gest cu mî-na, ţi se părea că lumea întreagă îngenunchea la picioarele lui. Şi eînd tegmdeşti că tat-su nu era decît un biet tocilar ambulant!... Uită-te la nau-fragialul.de pe eeram E. singur.; dobitocul; pe o insulă pustie; dar are unghiile date eu lac! Şi-apoi, observi? Mustaţa e falsă! Bendâ, *în* locul lui, ar fi lăsat să-i crească barbă; şi să i se adune negru sub unghie;.. Dar ce ai, domnule doctor, nu te simţi bine?
— lartă-mă, bolborosi doetorul Goldberg, sou-lîndu^se de pe seaun dar mi-a< venit' o- idee. Mulţumesc!
Şi dădu buzna spre ieşire. „Va să zică, Benda şi-a lăsat barbă! Cran de nu mita trăsnit prin minte de la Început”?”
— La comisariatul, de poliţie! porunci ol sărind în primul tari. Ajungînd în camera comisarului de serviciu, a început

să ţipe, să. strige şi să. se roage ca— pentru- dumnezeul să se constate imediat dar imediat, dăoă în. 2 septembrie sau în una din zilele următoare nu s-a găsit undeva cadavrul unui vagabond necunoscut!. Da indiferent unde! împotriva aşteptărilor, lui, comisarul de serviciu a-ieşit imediat din odaie, să cerceteze personal, sau să ceară, informaţii, desigur mai degrabă pentru a-şi alunga plictiseala decît din zel sau interes. Rămas singur, pe bietul doctor îl trecură toate năduşelile. îşi imaginea lucruri îngrozitoare.

— Da, domnule, spuse comisarul, cînd' se întoarse. în dimineaţa zilei de 2 septembrie, un pădurar-a găsit' îh pădurea din Kîivoklat oadăvruî unui vagabond neidentificat, de vreo patruzeci de aniţ în ziua de 3. septembrie, lingă

Litomerice a fost scos din Elba cadavrul unui necunoscut, în vîrstă de vreo treizeci de ani. A stat în apă vreo două săptămîni. în 10 septembrie a fost găsit lîngă Nemecky Brod un bătrîh de vreo şaizeci de ani, spînzurat.

— N-aveţi nici un amănunt în legătură cu vagabondul? întrebă doctorul Goldberg gîfiind.

— Omor, făcu sergentul, îngrijorat de starea de agitaţie a doctorului. După raportul postului de jandarmi, craniul a fost fracturat cu un obiect greu. Constatarea medicului legist: alcoolism; cauza decesului: leziune cerebrală^ Iată şi fotografia, zise sergentul, adăugind cu ton de cu-noscător: bine l-au mai burduşit!

Fotografia înfăţişa un om pînă la briu. Era învelit în nişte zdrenţe murdare, sub care se vedea o cămaşă de bumbac. în locul frunţii şi al ochilor, era un cheag uriaş de sînge amestecat cu păr, bucăţi de piele şi oase. Numai bărbia acoperită cu păr negru şi gura întredeschisă mai păstrau ceva omenesc. Doctorul Goldberg tremura vârgă. Benda să fie? în halul ăsta?

— Alte semne? întrebă doctorul zdrobit. Comisarul deschise un registru.

— Hm! Să vedem! înălţimea un metru şaptezeci şi opt, părul cărunt, dinţii foarte stricaţi.
Doctorul Goldberg răsuflă uşurat.
— Atunci, nu e el! Că Benda avea dinţi de leu! Nu e el! Scuzaţi-mă că v-am deranjat, bombăni el fericit. Nu poate să fie el. E exclus.
„E exclus" îşi spuse doctorul mulţumit,. a-jungînd acasă. Poate trăieşte.' Doamne, dumne^ 7eule, poate că stă acum la un pahar, la „Olimpia" sau „La raţa neagră..."
În noaptea aceea, doctorul Goldberg colindă din nou toate localurile din Praga, îşi bău iarăşi obişnuitul pahar de limonada, prin cîrciumile în care Benda prezidase pînă nu de mult atîtea chefuri şi se uită prin ochelarii lui cu ramă de aur prin toate ungherele. Dar de Benda, nici urmă. În zori, doctorul Goldberg, alb ca varul, îşi spuse cu glas tare că e un idiot şi alergă la garaj.
încă în primele ceasuri ale dimineţii ajunse la o subprefectură şi nu se lăsă pînă nu-l trezi pe subprefect din somn. Spre norocul lui, constată că pe domnul acesta îl tăiase odată cu mîna lui, îl cususe la loc şi-i dăduse drept amintire apendicele conservat într-o sticluţă. cu spirt. Datorită acestei cunoştinţe, am putea spune de loc superficiale, căpătă în mai puţin de două ceasuri autorizaţia de exhumare. Acum se uita la medicul districtului, care abia stăpînindu-şi mînia, îi supraveghea pe amarîţii care dezgropau cadavrul unui vagabond necunoscut.
— Cind îţi spun, colega, mîrii medicul districtului, că de ăsta s-a mai interesat şi poliţia din Praga! E exclus, crede-mă, ca păduchiosul ăsta să fi fost Benda!
— Avea şi păduchi? întrebă doctorul Goldberg; curios.
—Ştiu euP-sariiadignatmedicuI. Acum nu-lveţ ma Lput ea recunoaşte. Zace de o lună în pămînt.
(Jînd dădură de coşciug, groparii lăsară lo-poţile jos, şi numai cu o sticlă de rachiu izbuti doctorul Goldberg să-i înduplece să ducă la morgă leşul îngrozitor, cusut într-un sac.

— Acum, uită-te! se răsti medicul districtului la doctorul Goldberg, oprindu-se în uşă şi aprinzîndu-şi o ţigară tare.
Peste o clipă, galben ca ceara, doctorul Goldberg ieşi, împleticindu-se.
— -Vino>să vezi şi dumneata, zise el.răguşit,' şi întorcindu se la cadavru, arăta cu mîna spre locul în oare fusese capul. Apoi, cu o pensetă dădu la o parte-ceea ce înainte fusese buza. Apărură nişte dinţi din cale-afară de stricaţi.[1] Sau mai bine zis, bucăţele de dinţi, care luceau sub murdărie.
— Uită-te cu atenţiei oftă Goldberg şi vîrm-du-şi penseta între dinţi, scoase puţină negreală, de sub care apărură doi dinţi albi, sănătoşi.
Simţind că-l părăsesc puterile, fugi apoi' din.] încăpere, ţinîndu-se cu mîinile de cap.
Mai tîrziu se apropie de medicul districtului, palid şi nespus de trist.
— Àştia erau dinţii dumneavoastră stricaţi! şopti el. N-a fost decît smoala cu care actorii îşi acoperă dinţii cînd joacă roluri de bătrîni sau de vagabonzi! Iar păduchiosul ăsta a fost actor, colega, adăugă el, f'ăcind un gest desperat cu mîna. Un mare actor!
În aceeaşi zi doctorul Goldberg sc prezentă la industriaşul Korbel, un bărbat înalt şi voinic, cu o barbă cîfc un galoş şi un trup cît o coloană *da* templu grecesc.
— Domnule, i so adresă doctorul Goldberg, săgetîndu-l eu privirea prin lentilele bombate ale ochelarilor, am venit la dumneata în chestiunea actorului Benda.
— A fost găsit? întrebă repede fabricantul, dueîndu-şi mîinile după ceafă.
— În parte, da. Şi cred că o să vă intereseze... fie numai de dragul filmului pe care aţi vrut să-l faceţi cu el... adică să-l finanţaţi...
— Ce film? făcu, netulburat de astă dată industriaşul. Nu ştiu nimic.
Goldberg continuă cu-încăpăţînare.

— E vorba de filmul în care Benda trebuia să joace pe» vagabondul, iar doamna Greta principalul rol feminin. De fapt, singurul scop al filmului era să dea prilej soţiei dumneavoastră să facă film ! rosti doctorul cu un aer nevinovat.
— Asta nu e treaba dumitale! mîrîi Korbel. Ţi-a spus Benda ceva?... Planul încă era Tag... Benda ţi-a vorbit?
— Da de undeîGum era să-rai vorbeaseă$_T$ eînd dumneata i-ai dat ordin să nu sufle o vorbă! Aveaţi secrete, dumneavoastră... Numai că în ultima săptămină a vieţii lui.Benda şi-a lăsat harbă şi chică, ca să semene a vagabond.Benda ăsta lua amănuntele prea În serios, mi»i aşa?
— Habar n-am, îl întrerupse industriaşul. M ai ceva de spus?
— Va să zică, filmul urma să fie început î ziua de 2 septembrie, nu? Şi prima scenă trebui să şe desfăşoare în pădurea de la Krivoklat, zorii zilei. Vagabondul se trezeşte din somn marginea pădurii... învăluite în pîcla dimineţii îşi scutură ţoalele de frunze şi cetină... Parcă-B văd pe Benda jucînd rolul 1 Ştiu că şi-a pus cel mai prăpădite zdrenţe şi ghetele cele mai scî ciate... Avea în pod o ladă plină de vechitur Iată, de ce, după... hai să-i zicem dispariţia lui. nu i-a lipsit nici un pantalon şi nici o cămaş din garderobă. Pentru dumnezeu, cum de ni şi-a dat seama nimeni de asta! Era de aşteptaţi domnule, că o să se costumeze ca un vagabonci adevărat! Că n-o să uite nici peticul de pe mîne(că, nici curmeiul care ţine loc de curea. Că ast era slăbiciunea lui: costumul!
— Ei şi? spuse bărbatul înalt, ferindu-şi o chii de bătaia luminii. Nu pricep pentru ce-mj povesteşti mie toate astea.
— Pentru că, în 2 septembrie, la orele tre dimineaţa, continuă doctorul Goldberg, neîndu plecat, aţi venit să-l luaţi... cu un automobi probabil împrumutat, şi desigur nu decapotabi Cred că la volan era fratele dumneavoastră pentru că are două calităţi: e sportiv şi şti să-şi ţină gura.

După cum eraţi dinainte înţeles cu Benda, n-aţi urcat pînă la el, ci aţi claxonat de jos, din stradă. Benda, sau mai bine zis, u vagabond soios şi zdrenţuit, a coborît într-o clipă. „Mai repede, i-aţi spus dumneavoastră. Operatorul a şi plecat.” Şi aţi pornit cu toţii spre pădurea de lîngă Krivoklat.
— Bine, dar nu cunoşti numărul maşinii... spuse bărbatul din*umbră, cu ironie.
— Dacă l-aş cunoaşte, în clipa de faţă aţi fi arestat, rosti doctorul Goldberg, apăsat. Aţi ajuns în zorii zilei în rarişteа aceea de stejari bătrîni. Ce cadru minunat, domnule 1 Cred că fratele dumneavoastră a rămas pe şosea, lîngă maşină. Şi-a făcut de lucru la motor... Dumneavoastră aţi intrat cu Benda în adîncul pădurii. După vreo patru sute de paşi i-aţi spus: „Am ajuns”. „Dar operatorul?” a întrebat Benda bănuitor. Atunci i-aţi dat prima lovitură.
— Cu ce? se auzi vocea omului din umbră.
— Cu o rangă de fier. Cheia franceză era prea uşoară pentru ţeasta lui Benda. Iar dumneavoastră aţi vrut să-i zdrobiţi capul pînă la desfigurare. După ce l-aţi omorît, v-aţi întors la maşină. „Gata?” v-a întrebat fratele dumnea-voastră. N-aţi răspuns, pentru că nu-i puţin lucru să omori un om!
— Ai înnebunit! izbucni glasul din umbră.
— N-am înnebunit de loc. N-am vrut decît să vă amintesc cam cum s-au petrecut lucrurile. Aţi vrut să-l înlăturaţi pe Benda pentru a evita scandalul ce s-ar fi iscat din pricina doamnei Greta. Pentru că, nu-i aşa, doamna Greta nu se prea ferea de ochii lumii.
— Jidan împuţit! urlă bărbatul din fotoliu cum îţi permiţi...
— îmi permit pentru că nu mi-efrică de dum neata, spuse doctorul Goldberg potrivindu-ş ochelarii – voia să pară mai sever. Mie n-a ce să-mi faci, oricît de bogat^ai fi. Cel mult n-să vii la mine să-ţi tai apendicele. Dar nici n te-aş sfătui «-o facil
Bărbatul din umbră chicoti.

— Ascultă, omule, spuse el, înveselit. Dac ai fi ştiut sigur măcar a zecea parte din cît mi-a îndrugat aici, n-ai fi venit la mine, ci te-ai fii dus glonţ la poliţie, nu-i aşa?
— Riguros exact! spuse doctorul Goldberg,cuj o înfăţişare foarte gravă. Da, domnule, dacă aş putea să dovedesc măcar o zecime din toat acestea, n-aş fi aici. Cred însă că nu le va pu-l iea dovedi nimeni niciodată. N-o să se poat dovedi nici măcar faptul că leşul vagabondului) e al lui Benda. Tocmai de aceea am şi venit
— Să mă ameninţi, nu? spuse bărbatul din fotoliu, întinzind mina spre butonul soneriei.
— Nu să te ameninţ, ci să te sperii, domnule Dumneata nu eşti prea sensibil, dar faptul c mai ştie cineva de această crimă groaznică, că mai ştie cineva că eşti un asasin, că fratele du-i mitale e un asasin.că l-aţi omorit împreună pe actorul Benda,pe fiul unui biet tocilar, pe un măscărici, dumneavoastră, fabricanţi de mina întîia, o să vă tulbure boierească linişte pină la moarte! Cît mi-o fi dat să trăiesc, H-O să' aveţi tihnă. Ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că aş vrea să vă văd spinzurat, dar pentru că nu e cu putinţă, o să vă hărţuiesc cîte zile oi avea... Benda a fost un sălbatic. Nimeni nu ştie mai bine ca mine cît era de rău, de înfumurat, de cinic, de neruşinat, şi de tot ce vreţi. Dar a fost artist şi toate milioanele dumneavoastră nu fac cît acest măscărici beţiv. Cu toate milioanele dumneavoastră nu veţi putea ajunge niciodată un artist, nu veţi putea avea un joc al mîiniratît de măreţ, nu veţi putea reedita a-ceastă prefăcută, dar cutremurătoare măreţie a omului.
Doctorul Goldberg era zdrobit. Mîinile îi atârnau moi pe lîngă corp.
— Cum aţi putut face una ca asta? N-o să mai ai niciodată linişte! N-o să te las niciodată să uiţi. *Q* să-ţi repet pîna la moarte: „Traduci aminte de actorul Benda? Ce artist, domnule, ce artist!”.

S-A FURAT UN DOCUMENT !

La trei dimineaţa, la comandamentul garnizoanei zbîrnîi telefonul:
— Aici colonelul Hampl de la statul-major. Trimiteţi-mi imediat doi agenţi de la poliţia militară! Anunţaţi-l şi pe locotenent-coloneîul Vrzal!... da, de la contraspionaj!... Ge-ţi pasă dumitale de ce... Să vină imediat la mine! Da, acum noaptea... Da, cu maşina... Repede, mă înţelegi? '
Peste un ceas locotenent-coloneîul Vrzal era la faţa locului, undeva la mama dracului, într-un cartier de vile. Il întîmpină un domn între două vîrste, foarte îngrijorat. Era în civil, adică în cămaşă şi pantaloni..
— Domnule locotenent-oolonel, mi s-a în-tîmplat o mare nenorocire! Ia loc, domnule dragă! Fire-ar a dracului să fie de treabă afurisită! Fire-ar a naibii de dobitocie. Ascultă, să vezi cum a fost! Alaltăieri dimineaţă mă cheamă şeful statu lui-major, îmi dă o hîrtie şi-mi spune: „Lucreaz-o acasă, măi Hampl, şi cu cît or şti mai puţini de ea, cu atît mai bine! La tine în birou nici pîs! Fuga marş acasă, stai acolo cuminte, şi lucrează 1 Ia numai seama ce faci!”
— Ce fel de document era? întrebă locotenent-colonelul Vrzal.
Colonelul Hampl şovăi o clipă.
— Ei, ce document! De la secţia C!
— Aha, făcu locotenent-colonelul Vrzal, devenind deodată exagerat de grav.
— Cum îţi spuneam, continuă colonelul, enervat, alaltăieri am lucrat toată ziua. Dar ce dracu era să fac noaptea cu doeumentul? Să-l pun în sertar, nu mi se părea nimerit, casă de bani n-am... Dacă ar fi aflat cineva că e la mine, s-ar fi zis cu el! În prima noapte l-am ascuns în pat, sub saltea, dar pînă dimineaţă l-am făcut mototol!
— Cred... spuse locotenent-colonelul Vrzal.
— Ce să-i faci! oftă colonelul. Nevastă-mea e şi mai grasă decît mine. Ei, a doua seară nevasta mă sfătui: „Ştii ceva? zice. Să-l punem în cutia aia de tablă în care ţinem

macaroanele şi să-l ascundem în cămară. Tot o închid eu peste noapte, zice, şi iau cheia la mine". Că, vezi dumneata, avem o servitoare care e ca un sac fără fund! Mănîncă tot ce vede! Acolo, mai zice nevasta, n-o să-l caute nimeni; nu-i aşa? Şi mie, drept să-ţi spun, propunerea mi-a plăcut.
— Cămara dumitalie are fereastră dublă sau simplă? interveni locotenent-coloneîul Vrzal.
— Dracu s-o ia, izbucni colonelul, la asta nu m-am gîndit! Simplă! Eu, care mă aşteptam la un atac prin surprindere sau la cine ştie ce altă grozăvie, am uitat să examinez fereastra! Fire-ar a dracului de treabă!
— Ei, şi pe urmă? vru să ştie locotenent-coloneîul.
— Ge să-ţi mai spun? La două dimineaţa, ne-vastă-mea a auzit servitoarea ţipînd. Cînd s-a dus să întrebe ce s-a intîmplat, a găsit-o ţipînd ca din gură de şarpe: „Hoţii! Hoţii în cămară!" Nevastă-mea dădu fuga după cheie, eu mă repezii în cămară cu pistolul.în mînă.... Acolo, ce să vezi? Fire-ar a dracului să fie de treabă 1 Geamul scos şi cutia cu documentul nicăieri! De hoţi nici urmă. Asta-i tot, încheie colonelul.
Locotenent-coloneîul bătea toba cu degetele pe masă.
— Domnule colonel, a ştiut cineva că documentul e la dumneata?
Desperat, nenorocit, colonelul lăsă mîinile în jos.
— Nu stiu! Dar tîlharii ăia de spioni pe toate le află!
îşi aminti deodată că şi locotenent-coloneîul Vrzal era spion şi încercă s-o dreagă.
— Adică sînt oameni deştepţi... N-am spus la nimeni nimic, pe cuvântul meu, adăugă el mai
cu curaj. Cine putea să bănuiască că l-am ascuns în cutia de macaroane?
— Unde erai cînd l-ai pus în cutie? întrebă locotenent-colonelul.
— Aici, lîngă masă...
— Şi cutia unde. era?

— Stai, zise colonelul, incercînd să-şi aducă aminte. Eu eram aiei pe scaun, si aveam cutia în faţă...
Locotenent-colonelul se sprijini cu coatele pe masăşipriyivisătorafarăpefereastră. Peste drum, prin pîcla dimineţii se contura umbra cenuşie a unei case.
— Cine stă acolo? întrebă el tărăgănat. Colonelul lovi cu pumnul în masă.
— Fire-ar al dracului să fie! Cum am uitat! Inii pare că un jidan, director de bancă sau aşa ceva. Fire-ar al dracului! Asta e, Vrzale! Mi se pare că am dat de urma hoţului.
— la să văd şi eu cămara aia, zise locotenent* colonelul, ca şi cum n-ar fi auzit nimic din ce-i spusese Hampl.
— Hai, vino. Pe aci... la stînga, spuse colono-lui, deodată plin de însufleţire. Am ajuns. Cutia era acolo, pe raftul de sus!
Văzînd că servitoarea cască gura la ei o repezi:
— Ce te tot învîrteşti pe-aici, toanto? la du-te în pod sau în beci.
Locotenent-colonelul, după ce îşi trase cu grijă mănuşile, se caţără pe fereastră, care era cam înaltă.
— L-au scos cu o daltă de fier, spuse el după ce se uită la geam. Cerceveaua e din lemn moale. Putea s-o desfacă şi un copil, domnule colonel!
— Fir-ar a dracului de socoteală! se miră colonelul. Ce oameni şi ăştia, care fac geamurile astea păcătoase!
În faţa casei aşteptau doi soldaţi.
— Sînteţi de la poliţia militară? întrebă locotenent-colonelul Vrzal. Bine! Să mă mai uit şi pe dinafară... Domnule colonel, eu te sfătuiesc să nu-ţT părăseşti domiciliul pînă la noi ordine.
— Se-nţelege... Adică de ce?
— Ca să fii acasă, dacă cumva... Soldaţii ră-mîn aici.
Colonelul oftă adînc, înghiţi o dată în sec şi şopti: . .
— înţeleg... Nu doreşti o cafea? O face nevas-tă-mea îndată.
— Nu e timp de băut cafea! spuse cu răceală locotenent-colonelul. Şi încă ceva! Să nu sufli cuiva o vorbă de furtul

documentului. Aşteaptă pînă... pînă o să ţe chemăm! încă ceva: să-i spui servitoarei că nu ţi s-au furat decît nişte conserve!
— Dragă Vrzal! spuse colonelul deznădăjduit. O să găseşti documentul, nu-i aşa?
— O să încerc, spuse locotenent-colonelul şi pocnind din călcîie, plecă.
În toată dimineaţa aceea colonelul Hampl s-a simţit tare nenorocit. Erau clipe în care vedea parcă aievea doi ofiţeri venind să-l aresteze. Alteori căuta să şi-l închipuie pe locotenent-coloneîul Vrzal punînd în mişcare întreg serviciul de contraspionaj al armatei, această uriaşă şi misterioasămaşinărie. Ce scandal la statul-major!
— Karel, puişorule, spuse pentru a douăzecea oară nevastă-sa care, prevăzătoare ca toate femeile iubitoare, ascunsese de mult revolverul în fundul unui geamantan, nu vrei să mănînci?
— Ia mai lasă-mă dracului în pace! izbucni colonelul. Cred că jidanul din'faţă ne-a văzut cînd am ascuns cutia.
Doamna colonel oftă şi se duse în bucătărie,, singura încăpere unde putea plînge nestingheritâ.
Deodată zbîrnîi soneria. ColoneluJ se ridică şi-şi îndreptă spatele pentru a întîmpina cu demnitatea militară cuvenită pe ofiţerii veniţi să-l aresteze. (Oare pe cine au trimis? se întrebă el, zăpăcit.) Dar în locul ofiţerilor aşteptaţi intră un omuleţ roşcovan şi cu melon. Cînd deschise gura să vorbească, ieşiră la iveală rfişte dinţi de veveriţă.
— Scuzaţi... Sînt Pistora, de Ia comisariatul de poliţie.
— Ce doreşti? mîrîi printre dinţi colonelul, trecînd pe neobservate din poziţia de drepţi la poziţia de „pe loc repaus".
— Am auzit că vi s-a spart cămara... zîmbi domnul Pistora, confidenţial.
— Şi ce te priveşte asta pe dumneata? se răsti colonelul.
— Scuzaţi, vă rog... Faţa domnului Pistora strălucea E raionul nostru... Servitoarea dumneavoastră a povestit de

dimineaţă la brutărie că vi s-au furat nişte lucruri din cămară, atunci i-am zis lui dom' comisar să mă abat şi pe la dumneavoastră.
— Nu făcea să te deranjezi... bombăni furios colonelul. Nu s-a furat decît... o cutie de macaroane! Nu vă mai bateţi eapul pentru atîta lucru!
— Zău? Mă mir că n-au şterpelit şi altceva... zise domnul Pistora.
— Da, e de mirare... spuse colonelul amărît. Dar asta nu e treaba dumitale.
— L-o fi deranjat cineva! Şi sub puterea unei inspiraţii subite, chipul domnului Pistora se lumină.
- Ei, şi acum, bună ziua, domnule, vru să ccape de el colonelul.
— Dacă nu vă supăraţi, zise domnul Pistora cu un zîmbet plin de neîncredere, ar fi bine să văd şi eu puţin cămara...
Colonelul, cît pe aci să-şi piardă răbdarea, se văzu nevoit să se lase în voia soartei.
— Atunci, hai, spuse el plictisit, şi-l duse pe mărunţelul cu dinţi de veveriţă în cămară.
Domnul Pistora cercetă în grabă locul.
— Păi, da! spuse el satisfăcut. Fereastra a fost deschisă cu o daltă. Asta, dacă nu e opera lui Pepek, e sigur a lui Andrlik!
— Poftim? întrebă colonelul, încruntat.
E sau opera lui Pepek sau a lui Andrlik. Numai că mi se pare că Pepek zace în puşcărie. Dacă era scoasă numai sticla, însemna că puteau fi Dundr, Lojza, Novâk, Hosicka sau Kli-ment. Dar aici cred că a lucrat Andrlik.
— Să nu dai cumva greş, mîrîi colonelul, îmbufnat.
— N-aş crede! Să se fi ivit un nou specialist în cămări? se întrebă domnul Pistora devenind serios. Aşi Nu cred. E drept că şi Mertl se ia de geamuri, tot cu dalta, dar nu intră niciodată în cămări, niciodată, pe cuvîntul meu! Ăsta pătrunde în locuinţe prin closete şi nu ia decît rufărie, adăugă domnul Pistora, arătîndu-şi din nou dinţii de veveriţă.

Apoi spuse:
— Plec. Mă duc să dau o raită pe la Andrlik să văd ce mai învîrte dumnealui!
— Transmite-i complimente din partea mea! bombăni colonelul.
Rămas cu gîndurile sale chinuitoare, colonelul îşi zise: „Extraordinar ce primitiv lucrează poliţia 1 Să fi căutat şi ei amprente digitale sau măcar urme, mai ziceam că lucrează metodic! Dar să procedeze aşa, ca proştii! Auzi! Poliţia şi spionajul internaţional! Mult aş da şă ştiu ce mai face Vrzal”.
Nu se putu împotrivi ispitei şi telefona loco-tenent-colonelului Vrzal. După o jumătate de oră de ceartă cu domnişoarele de la centrală, obţinu în sfîrşit legătura.
— Alo, rosti el, linguşitor, aici Hampl. Spune-mi, te rog, cum mai stau lucrurile?... Ştiu, ştiu că nu poţi să-mi spui nimic, dar n-am vrut decît... Ştiu, dar fii, te rog, bun şi spune-mi... Doamne, dumnezeule, încă nimic? Ştiu că e un caz greu, dar... Numai o clipă, Vrzal, te rog! Ştii, mi-a venit o idee ! Să ofer zece mii de coroane din banii mei, bineînţeles, pentru cel ce o să dea de urma hoţului! Mai mult n-am, ştii, dar pentru un serviciu ca ăsta... Ştiu că nu poţi, dar pe cale particulară... Ei da, o să fie o chestiune pur personală, pe cale oficială nu merge. Sau să se~~ împartă suma detectivilor civili, nu?... Bineînţeles, tu nu ştii nimic despre asta. Să faci doar oamenilor o aluzie că colonelul Hampl a oferit zece mii de coroane... Bine, atunci să le spună sergentul... Te rog foarte mult... Scuză-mă, te rog, mersi!
Hotărîrea plină do generozitate îi mai uşura inima colonelului Hampl. Avea acum impresia că face şi el ceva pentru descoperirea bletema-tului acela de spion. Obosit de atîtea emoţii, se trînti pa sofa. Vedea în vis cum două-trei sute de oameni, (toţi roşcovani şi toţi cu dinţi de veveriţă ca domnul Pistora) percheziţionează pasagerii din trenuri, opresc automobilele cara gonesc spre frontieră, aşteaptă după colţuri de stradă şi ies deodată în

calea vreunui trecător: „în numele legii urmează-mă şi ţine-ţi gura”. Apoi i se păru că e la Academia Militară, unde dă
examen de balistică. Se trezi scăldat în sudoare cu respiraţia agitată. Sunase cineva.
Colonelul Hampl sări în sus încercînd să-şi adune gîndurile. în uşă, apărură dinţii de veveriţă ai domnului Piătora.
— Am sosit 1 El a fost, cum am spus!
— Care el? şe strădui colonelul să înţeleagă.
— Păi, Andrlik, şi domnul Pistora uită, de mirare, să-i mai rinjească cu dinţii lui de veveriţă. Cine altul? V-am spus doar că Pepek înfundă puşcăria! E la Pankrâc.
— Ce tot mă baţi la cap cu Andrlik al dumi-tale? se răsti colonelul, scos din fire.
Domnul Pistora căscă mari ochii lui strălucitori.
— Păi, nu el ţi-a furat macaroanele din că-mară? spuse el apăsat. L-am înhăţat! L-au şi dus la comisariat. Eu am venit numai să vă întreb ceva, că el, Andrlik, zice cum că în cutia aia n-au fost macaroane. A găsit doar un dosar şi eu nu ştiu dacă o fi'adevărat sau ba.
— Omule! strigă colonelul pierzîndu-şi răsuflarea. U-ide” e dosarul?
— Unde să fie? La mine! şi Domnul Pistora îşi arătă din nou dinţii. Măi! Unde l-am pus?! zise el scotocind într-o servietă.
— Aha! Asta e?
Colonelul îi smulse din mînă preţiosul, mototolitul document nr. 139/VII sec. C şi ochii i şe umplură de lacrimi.
— Dragul meu! Scumpul meu! nu ştiu cum să te răsplătesc. Nevastă! Vino încoace. Vino,
dragă, să ţi-l prezint pe domnul comisar... domnul inspector aă...
— Agentul Piătora, completă mărunţelul, bucuros să-şi arate încă o dată dantura.

— A găsit documentul furat! strigă colonelul. Du-te, nevastă, şi adu-ne coniac şi pahare. Domnule Pistora... nici nu ştiu cît de... adică să ştii... Bea, domnule Pistora!
—Lăsaţi, nu e mare lucru! Tii! Bun coniac! Ah, da! Săru'mîna, doamnă! Cutia am uitat-o la comisariat.
— Dă-o dracului de cutie! exclamă colonelul, fericit. Scumpe domnule Pistora, cum de ai găsit aşa repede documentul? ! în sănătatea dumi-tale, domnule Pistora!
— Să trăiţi, zise domnul Pistora, respectuos. Lăsaţi, nu e cine ştie ce. De cîte ori se sparge cîte o cămară ne duoem ori la Andrlik ori la Pepek. Dar acum Pepek s-a rnvîrtit de două luni la Pankrâc. Cînd se goleşte cite un pod, ştim că e opera lui Pisecky, a lui Tondra şchiopul, a lui Kanera, a lui Zima sau a lui Houska!
— Ei, ei! Ascultă! Ce faceţi cînd daţi de un caz de spionaj? Noroc, domnule Piătora!
— Noroc! De spionaj nu ne ocupăm. Dar cînd e verba de clanţa de alamă, ştim că a operat Cenek sau Pinkus, la sîrmă de aramă avenţ un singur specialist, un oarecare Touska. De robinetele de bere se ocupă Hanousek, Buchta sau Slesinger. Avem evidenţa tuturor spărgătorilor de case de bani din republică. Sînt ... hîc... sînt douăzeci şi şapte$_T$ dar şase se odihnesc la răcoare.
— Bine le faceţi! declară colonelul, făcînd pe omul setos de sînge. Bea, domnule Pistora.
— Mulţumesc respectuos, dar ştiţi ...eu nu prea beau. În sănătatea dumneavoastră ! Tîlharii ăştia ... hîc ... de hoţi, îs proşti ca noaptea, domnule. Ştiu o singură meserie şi nu se lasă de ea pînă punem mîna pe ei! Să-l luăm pe Andrlik, de pildă ! Cum m-a văzut, şi-a şi zis: „Aha, domnul Pistora! A venit pentru cămara aia. Şi i-a şi dat drumul: Domnule Pistora, zice, nu face să-ţi pierzi vremea, că n-am găsit în cutie decît un dosar. Parcă sînt blestemat că nu-pot să pun şi eu mîna pe ceva ca lumea !” Boule, zic, pe chestia asta iei pe puţin un an.
— Un an de închisoare? zise colonelul Hampl compătimitor. Nu e cam mult?

— E vorba totuşi de o spargere... şi domnul Pistora rînji din nou. Mulţumesc respectuos, domnule colonel, nu mai beau. Plec, că mai am o vitrină. Cred ca e treaba lui Klecka sau a lui Kudl. Dacă aveţi nevoie de mine, mă găsiţi la comisariat. Cereţi-l pe domnul Pistora. Atît ajunge.
— O clipă numai! spuse colonelul. Pentru serviciul pe care mi l-ai făcut – hm – pentru serviciul ... Dosarul e ... nu e nimic deosebit ... dar n-aş fi vrut să-l pierd, ştii ... Dacă ai vrea să primeşti ... spuse colonelul repede, strecurînd în mîna domnului Pistora o hîrtie de cincizeci de coroane. Surprins şi înduioşat, domnul Pistora deveni serios.
— Nu era nevoie, spuse el, vîrînd în grabă mîna cu bancnota în buzunar. N-a fost nimic deo-ssbit. Mulţumesc respectuos, domnule colonel. Dacă mai aveţi nevoie de mine ...
— I-am dat cincizeci de coroane, zise binevoitor domnul coloneP Hampl nevesti-si. Douăzeci de coroane i-ar fi ajuns, zevzecului, dar ... Domnul colonel făcu cu mîna un gest mărinimos. Slavă domnului! Bine că s-a găsit documentul!

POETUL

Un fapt divers: la orele patru dimineaţa, un automobil venind În mare viteză a izbit o bă-trînă ameţită de băutură şi, trecînd ca o vijelie, s-a făcut nevăzut. Doctorul Mejzlik, comisar do poliţie proaspăt intrat în slujbă, primi misiunea de a identifica maşina. Comisarii de poliţie noii numiţi au obiceiul să ia în serios astfel do cazuri.
— Hm, spuse doctorul Mejzlik adresîndu-se gardianului cu numărul 141. Zici că ai văzut maşina mergînd în mare viteză şi la trei sute de paşi de dumneata corpul bătrînei întins pe caldarîm. Ei, bine, ce-ai făcut?
— M-am grăbit să dau ajutor femeii, răspunse gardianul.

— întîi de toate trebuia să-ţi notezi numărul maşinii! se supără doctorul Mejzlik, şi abia pe urmă să vezi şi de baba aia! Dar – adaugă el, scărpinîndu-se cu creionul în cap – poate nici
eu n-aş fi făcut altfel! Şi, zici că n-ai reţinut numărul. Ei, dar altceva?...
— Cred, gardianul numărul 141 şovăi, cred că era de culoare închisă. Albastru-închis sau roşie. Nu se vedea din cauza fumului de la eşapament...
— Doamne sfinte! se înfurie doctorul Mejzlik. Cum să găsesc maşina? Doar n-o să merg din şofer în şofer să-l întreb pe fiecare: Nu vă supăraţi, nu cumva aţi călcat deunăzi o babă? Ge-i de făcut în situaţia asta, ia spune-mi?
Gardianul ridică din umeri cu un respect plin de indiferenţă.
— Permiteţi să raportez, am un martor! Dar nici el nu ştie nimic. Dacă doriţi... Aşteaptă alături.
— Pofteşte-l aici, ordonă doctorul Mejzlik plictisit şi preocupat de un singur gînd: cum să descopere un fir conducător printre rîndurile seci ale procesului-verbal.
— Numele şi adresa dumneavoastră, spuse el cînd intră martorul, fără să ridice privirea de pe hîrtii..
— Krajfk Jan, student la Facultatea de mecanică, rosti răspicat noul sosit.
—Ai fost de faţă, azi-dimineaţă la orele patru, cînd un automo'bil necunoscut a căreat-o pe numita Bozsna Machâckovâ?
—Da, şi ţin să declar că vinovat e şoferul. Vedeţi, domnule comisar, strada era pustie.... dacă ar fi mers mai încet la încrucişare ...
La ce distanţă te aflai dumneata de locul accidentului? interveni doctorul Mejzlik.
— La vreo zece paşi. Veneam de la cafenea împreună cu un prieten al meu, şi cînd am ajuns în strada Zitnâ . . .
— Gine-i prietenul dumitale? îl întrerupse din nou doctorul Mejzlik. La mine nu e notat.

— Poetul Jaroslav Nerad, răspunse martorul, mîndru. Dar de la el nu puteţi afla nimic.
— De ce? Doctorul Mejzlik se încruntă, dornic să nu scape nici un amănunt.
— Fiindcă, vedeţi ... prietenul meu e o fire poetică. După accident, a izbucnit în plîns ca un copil şi â fugit acasă! Şi, cum vă spuneam, mergeam împreună pe strada Zitnâ, cînd, din spate veni o maşină gonind ca o vijelie.
— Ce număr avea?
— Nu ştiu, n-am observat. Am văzut doar că mergea cu o viteză nemaipomenită şi mi-am zis că ...
— Ce marcă era automobilul?
— Motor cu combustie internă, în patru timpi, răspunse viitorul specialist. La măreide automobile nu mă pricep însă.
— Ce culoare avea? Cine era în maşină? Era decapotabilă sau limuzină?
— Nu ştiu! răspunse martorul dezorientat. Poate că era neagră. Dar, ce să vă mai spun? N-am observat! După accident, i-am şi spus lui Nerad: Ia te uită, ticăloşii! Omoară un om şi nici nu se sinchisesc!
— Hm, făcu nemulţumit doctorul Mejzlik. Reacţia dumitale a fost foarte corectă din punct de vedere etic, dar eu aş fi preferat să fi reţinut numărul maşinii, E de speriat, domnule, cît de puţin dezvoltat e simţul de observaţie la oameni. Dumneata ţi-ai dat seama că şoferul e vinovat, afirmi pe drept cuvînt că oamenii de genul lui sînt nişte ticăloşi, dar nu ţi-a trecut prin minte să te uiţi la numărul maşinii! Raţionamente poate să facă oricine, dar să privească lucrurile cu atenţie ... Mulţumesc, domnule Krâlik, nu te mai reţin!
Peste un ceas gardianul numărul 141 suna la uşa poetului Jaroslav Nerad. Îi deschise proprie-tăreasa.
— Da, domnul Nerad e acasă. Doarme. Zărindu-l pe gardian, poetul căscă de după

uşă nişte ochi speriaţi. Se chinuia să-şi amintească cînd şi unde făcuse una boacănă. Pînă la urmă însă tot înţelese că trebuie să meargă la poliţie.
— Trebuie neapărat? întrebă el cu -voce tre-murîndă. Nu-mi mai amintesc nimic. Ştii, azi-noapte, am fost cam ...
— Afumat, adăugă gardianul plin de înţelegere. Lăsaţi, nu-i nimici Am mai cunoscut eu poeţi! îmbrăeaţi-vă, vă rog! Vă aştept-
Pe drum, între gardian şi poet se încinse o discuţie despre localurile de noapte, despreviaţă în general, despre semnele cereşti şi despre multe altele. Numai de politică nu discutară, fiindcă
mi-i interesa pe nici unul. Şi uite aşa, vorbind prieteneşte de una, de alta, ajunseră la circumscripţie.
— Dumneavoastră sînteţi poetul Jaroslav Nerad? îl întîmpină doctorul Mejzlik. Domnule Nerad, aţi fost de faţă cînd o maşină, al cărei număr n-a fost încă identificat, a călcat-o pe numita Bozjna Machackovâ.
— Da, răspunse poetul, răsuflînd uşurat.
— Aţi putea să-mi spuneţi cum arăta maşina? Decapotabilă sau limuzină? Culoarea, cine a'fost în ea, numărul ...
După o clipă degîndire încordată, po3tul răspunse :
— Nu ştiu. N-am observat!
— Nu vă amintiţi nici un amănunt? insistă Mejzlik.
— Ce amănunt! Vă spun deschis, eu în general nu, mă opresc niciodată la amănunte!
— Atunci spuneţi-mi, vă rog, la ce v-aţi oprit în cazul de faţă? întrebă Mejzlik nu fără o uşoară ironie.
— La atmosferă în general... spuse poetul cam încurcat. Ştiţi, strada pustie ... lungă ... zorile care mijeau ... femeia care zăcea nemişcată ...
Deodată sări de pe scaun.
— Cînd am ajuns acasă, am şi scris despre asta o poezie! şi începu să se scotocească prin buzunare de unde scoase un maldăr de plicuri, note de plată şi cocoloaşe de hîrtie.

— Nu, nu-i asta! bodogăni el. Nici asta. Staţi, poate asta. Uite, asta e!
Şi Nerad se cufundă în lectura cîtorva rînduri scrise pe dosul unui plic'
— Vreţi să mi-o arătaţi şi mie? îl rugă doctorul Mejzlik.
— E un fleac, zise poetul, cu prefăcută modestie. Dar, dacă doriţi, v-o citesc. Cu ochii luminaţi de entuziasm, începu se declame afectat:
O, cuburi negre-n şiruri liniare, zorile mîngîie lin strune de mandolină^ de ce te-mbujorezi fecioară albă? Cu mii de cai putere plecăm în spaţii planetare sau către Singapore/ Opriţi, opriţi, maşina zboară. Ca crinul frînt, amorul nostru zace-n colb. O, gît de lebădă, o sînil o tobăl şi voi beţe! De ce aiîtea lacrimi?
— Asta-i tot, încheie Jaroslav Nerad.
— Mă ierţi, dar nu înţeleg nimic!
— Cum aşa? E doar vorba de accidentul acela l Nimic mai clar!
— Chiar aşa de clar nu e! remarcă sceptic Mejzlik. Eu nu văd cum aş putea să deduc din poezia dumneavoastră că în 15 iunie anul curent, la orele patru dimineaţa, în strada Zitnâ, un automobil cu numărul cutare a călcat pe numita Bozena Machâckovâ, cerşetoare, în vîrstă de
şaizeci de ani, în stare de ebrietate, că numita a lost dusă la spitalul orăşănesc şi că starea ei e gravă! Nimic din toate acestea nm se află în poezia dumneavoastră, după cît îmi dau seama. Mda.
— Dumneavoastră vorbiţi de realitatea brută, exterioară! zise poetul, frecîndu-şi nasul. Dar poezia este realitatea interioară. Poezia este un complex de imagini suprarealiste pe care realitatea le trezeşte în subconştientul poetului. Ştiţi, asociaţiuni optice şi acustice, pe care cititorul trebuie să le pătrundă. Numai aşa poate să la înţeleagă.
— Mă rog! îl opri doctorul Mejzlik. Vreţi să-mi daţi opera dumneavoastră pentru o clipă? -Mersi. Va să zică, bine: „Cuburi negre-n şirari lineare". Explicaţi-mi, vă rog...

— Nimie mai simplu. E vorba de strada /^itnâ, răspunse poetul netulburat. Ştiţi, două şiruri de case.
— Ar putea tot aşa de bine fi şi Bulevardul National, nu-i asa? întrebă sceptic doctorul Mejzlik.
— Nu! Pentru că Bulevardul Naţional nu e drept, răsună convingător răspunsul.
— Bine! Mai departe: „Zorile mîngîie lin strune de mandolină”. Hm! Să zicem 1 „De ce te-mbujorezi, fecioară albă?” Mă iertaţi, dar nu pricep ee caută fecioara asta aici!
— Zorile ... veni imediat o laconică explicaţie.
— Aha! Scuzaţi. „Cu mii de cai putere plecăm în spaţii planetare”. Ce ziceţi aici?
— Aşa am perceput eu venirea automobilului.
— Cum aşa! Avea mii de cai putere?
— Nu ştiu! în orice caz, gonea ca o vijelie... Ca şi cum ar fi vrut să ajungă la capătul lumii-
— Aha ... „Sau către Singapore.” în numele lui dumnezeu, de ce tocmai la Singapore?
Poetul ridică din umeri.
— Nu mai ştiu nici eu. Poate pentru că acolo trăiesc malaiszi.
— Dar ce legătură e între maşina noastră şi malaiezi?
La asta poetul nu ştiu ce să răspundă.
— Poate că a fost maşina de culoare cafenie ... în orice caz, era ceva cafeniu, spuse el într-un tîrziu. Altfel, cuni m-aş fi gîndit la Singapore?
— Vedeţi?, interveni doctorul Mejzlik. Pînă acum mi s-a spus că maşina a fost ba roşie, ba albatru-închis, ba neagră. Ce culoare să aleg?
— Eu aş zice cafeniul ... îl sfătui poetul. E o culoare plăcută.
— Ca crinul frînt, amorul nostru zace-n colb.” Cum? Pentru dumneata o cerşetoare beată e un crin frînt?
— Nu m-am gîndit la cerşetoare. E vorba de femeie în general, înţelegi?

— Mda! Dar: „O, gît de lebădu! O, sîni] O, tobă! Şi voi beţe!” Tot aroeiaţii libere?
— Ia să văd şi eul spuse poetul, tresărind şi apleeîndu-se peste hîrtie.
— „Ogît de lebădă! O, sîni! O, tobă! Şi voi beţe !” Ce înseamnă asta?
— Tocmai asta voiam să vă întreb şi eu, mormăi cu răutate doctorul Mejzlik.
— Numai o clipă, spuse poetul, căzindpe gîn-duri. Ceva mi-o fi sugerat mie aceste Imagini! Aha! Nu vi se pare şi dumneavoastră cîteodată că cifra doi seamănă cu un gît de lebădă? Priviţi, vă rog!
Şi poetul scrise un 2 pe hîrtie.
— Aha! Doctorul Me zlik deveni mai atent. Dar sînii?
— Păi, asta e cifra: 3! Două arcuri de cerc, nu? se miră poetul.
— Mai rămîne toba cu beţele, exclamă comisarul cu însufleţire.
— Tobă şi beţe... se gîndi poetul Nerad. Tobă ci beţe! Asta ar putea fi cifra cinci. Priviţi, spuse poetul, scriind un 5 pe hîrtie. Cerculeţul e ca o tobă, iar deasupra ei stnt beţele.
— Un moment!
Doctorul Mejzlik scrise pe hîrtie numărul 235.
— Sînteţi sigur că maşina avea numărul 235?
— Eu n-am văzut nici un număr, declară răspicat Jaroslav Nerad. Dar ceva trebuie să fi fost. Altfel, de unde aş fi scos eu toate imaginile astea?
Şi, mirat, îşi aţinti privirea pe plicul pe care scrisese versurile.
— După mine, asta e partea cea mai izbutită din toată poezia...
Peste două zile doctoral Mejzlik se abătu pe la poet. De data asta, nu darmea. Avea o fată la el şi nu mai găsi un scaun gol spre a-l oferi comisarului-
— Nu vă deranjaţi. Stau numai o clipă, că mă grăbesc! spuse acesta. Am venit numai să vă aduc la cunoştinţă că maşina era într-adevăr numărul 235.

— Care maşină? se sperie poetul.
— „O, gît de lebădă! O, sîni! O, tobă! şi voi beţe!” înşiră pe nerăsuflate doctorul Mejzlik. Şi chestia cu Singapore e exactă!
— Ah, da! spuse poetul. Ei, vedeţi ce înseamnă realitatea interioară? Dacă doriţi,vă mai citesc cîteva din poeziile mele. Acum o să le înţelegeţi!
— Nu, mulţumesc. Altă dată, cu plăcere, se grăbi cu răspunsul cel de la poliţie. Cînd o să mai am un caz asemănător! De acord?

AVENTURILE UNUI ESCROC SENTIMENTAL

— Aveţi dreptate, zise deteetivul Holub, tuşind cu modestie. Nouă, celor de la poliţie, nu ne plac cazurile extravagante şi senzaţionale, cum nu ne plac nici oamenii noi. Cînd ai de-a face cu un criminal cunoscut şi rutinat e cu totul altceva! în primul rînd pentru că ştii dinainte cine a făcut isprava, a cui specialitate e. în al doilea rînd, pentru că ştii de unde să-i iei, iar în al treilea, nu-ţi face greutăţi şi nu se încăpăţînează să tăgăduiască: ştie omul că tot nu-i foloseşte la nimic! Credeţi-mă, domnilor, e o adevărată plăcere să ai de-a face cu un om cu experienţă ! Şi, vă mai spun, domnilor, că şi la puşcărie, răufăcătorii ăştia de meserie se bucură de o-deosebită atenţie şi încredere. Novicii şi infractorii intîm-nlători sînt cei inai mari scandalagii şi cei mai încăpăţînaţi! Mereu au ceva de obiectat! Un infractor vechi însă ştie că puşcăria reprezintă riscul meseriei, aşa că nu se mai osteneşte să facă viaţa grea nici lui, nici altora. Dar astea vi le spun numai aşa, fiindcă veni vorba. N-au nici o legătură cu” ce vreau să vă povestesc.
Într-un timp – să tot fie de atunci vreo cinci ani – ne-am pomenit bombardaţi de zeci de reclamaţii potrivit cărora prin oraşele de provincie ar opera un escroc sentimental necunoscut! După descrierile primite, era un om intre

două vîrste, gras, cu chelie şi cu cinci dinţi de aur în gură- Activa sub mai multe nume: Miiller, Prochâzka, Simek, Sebeks, Sinderka, Bilek, Hromadka, Pi-voda, Bergr, Bejcek, Stoces şi altele, pe care le-am uitat. Partea proastă era că semnalmentele nu se potriveau cu ale nici unuia dintre escrocii noştri sentimentali. G fi unul nou, ne-am făcut noi socoteala. Pînă cînd într-o bună zi, domnul consilier m-a chemat la el şi mi-a zis: „Ascultă, Holub, tot te ocupi dumneata de hoţii din trenuri. Ia vezi, tot călătorind de colo-cold, poate dai de un tip cu cinci dinţi de aur". De-atunci, cum intram într-un compartiment, prima grijă era să mă uit în gura călătorilor! în două săptămîni, nu mai mult, am agăţat trei domni cu cinci dinţi de aur în gură şi i-am pus să se legitimeze, dar din păcate unul din ei era revizor şcolar, iar altul, credeţi-mă, chiar deputat"! Nu mă mai întrebaţi ce mi-au auzit uiechile de la ei şi cu ce săpuneală m-am ales la serviciu. Eram aşa de enervat încît m-am pus cu tot dinadinsul să-l caut pe dobitoc. Nu era cazul meu, dar trebuia să mă răzbun, nu-i aşa?

Care va să zică m-am dus în vizită – discret, bineînţeles, pe la toate orfanele şi văduvele înşelate cărora şarlatanul cu dinţi de aur le stor-sese bani, făgăduindu-le că le ia în căsătorie. Nici nu v-ar veni să credeţi ce gură sînt în stare să facă orfanele şi văduvele înşelate! Mare lucru n-am priceput de la ele, decît că „dumnealui" era un domn inteligent şi serios, că avea dinţi de aur şi că vorbea cu căldură despre viaţa de familie. Să-i fi luat vreuna amprentele digitale, ţi-ai găsit! Te-apucă ameţeala cînd îţi dai seama ce naive pot fi femeile 1 A unsprezecea victimă – era din Kamenice – mi-a povestit cu lacrimi în ochi că domnul acela fusese de trei ori pe la ea, şi că de fiecare dată sosise cu trenul de dimineaţă, de zece şi jumătate. Ultima dată – asta era înainte de a pleca cu banii ei în buzunar – a aruncat o privire ca din întîmplare, la numărul casei şi a spus: „Vezi, domnişoară Mafehka? Parcă şi cerul ar vrea să ne luăml Casa dumitale are numărul 618, iar

eu, cînd vin la dumneata, plec cu trenul de 6 şi 18 minute: nu e un semn bun?”
Cum am auzit, mi-am şi zis: „Ăsta, da, într-adevăr e un semn foarte bun!”
Am scos pe dată mersul trenurilor şi am căutat să văd din ce gară pleacă la orele 6 şi 18 minute un tren, care are legătură cu cel care soseşte la Kamenice la 10 şi 35. Tot comparînd şi calculînd datele, am ajuns la concluzia că nu putea fi vorba decît de trenul care pleacă din gara Bystrice-Novoves. Vedeţi deci că un detectiv care lucrează cu hoţii din trenuri ştie să citească mersul trenurilor.
Ei, şi cum vă spuneam, de îndată ce am avut o zi liberă, m-am şi dus în gara Bystrice-Novoves, unde am întrebat dacă nu cumva vreun domn mai gras şi cu dinţi de aur călătoreşte mai des decît s-ar cuveni.
— Cum să nu! zice şeful gării. E domnul eomis-voiajor Lacinal Locuieşte acolo, în uliţa de jos. Chiar aseară a sosit dintr-o cursă !
Pornesc după domnul Lacina. La intrare dau de o femeiuşcă curăţică, nimic de zis, şi-o întreb: Domnul Lacina locuieşte aici?
— Da, e soţul meu, zice, dar acum doarme, că abia a luat masa.
— Nu-i nimic, zic, şi intru. Pe divan stătea întins unul numai în cămaşă. Cum mă zăreşte, zice:
— Ia te uită! Domnul Holub! Ia adu repede un scaun, draga mea!
Supărarea mi-a trecut într-o clipită. Era el, Plichta, vechiul falsificator de bilete de loterie* De cel puţin zece ori înfundase puşcăria.
— Să-ţi dea dumnezeu sănătate, Vincek, zic. Nu mai faci bilete de loterie?
— M-am lăsat! mărturisi Plichta, ridicîndu-se în capul oaselor. Treaba asta cere alergătură multă şi eu nu mai sînt.tînăr. La cincizeci şi doi de ani, am şi eu dreptul să mă mai odihnesc.

Să Hmbli din casă în casă, nu mai e pentru unul ca mine!
— Ei şi de asta te-ai apucat să duei de nas femeile, pungaşule?
Plichta oftă.
— Domnule Holub, zice, trebuie să am şi eu o ocupaţie. Ştiţi, în timpul ultimei mele şederi la puşcărie mi s-au stricat dinţii. Cred că lintea e de vină... Trebuia deci să-i repar, nu-i aşa? Nu văvine să credeţi de ce încredere te bucuri cînd ai dinţi de aur! Oamenii te ascultă cuminte, digestia se face mai bine şi începi să te îngraşi. Orice aţi zice, un om ca mine trebuie să facă ceva, orice, orice-i stă lalndemînă !
— Unde sînt banii? zic-eu. Am notat tot! Ai făcut unsprezece escrocherii, adică; în total două sute şasesprezece mii de coroane. Unde sînt?
— Stai să vezi, domnule Holub, spuse Plichta cam încurcat. Toate eîte sînt aici în casă sînt ale nevesti-mî. Afacerile sînt afaceri! Nu amestec pe nevastă-mea în combinaţiile mele! Toată averea mea sînt şase sute cincizeci de coroane, pe care le am la mine, un ceas de aur şi dinţii. Scumpa mea, eu o să-l însoţesc pe domnul Holub la Praga. Domnule Holub, mai am de plătit o rată la dentist: face trei sute .de coroane pe care le las aci...
— Mai ai de dat şi o sută cincizeci croitorului, îi aminti „scumpa”.
— Aşa e! zice, Plichta. Domnule Holub, corectitudinea e slăbiciunea mea. Ce vrei! îmi
Gl place să fiu punctual. Cînd n-ai datorii poţi priv liniştit în ochii oricui. O cere meseria, domnul Holub! Scumpo, scutură-mi puţin paltonul, sa nu te fac de ruşine la Praga. Sînt gata, domniill Holub.
De data asta Plichta a încasat cinci luni. în faţa Curţii cu juri femeile au declarat, toate, cl i-au dat banii de bunăvoie şi că-î iartă. Numa una, o babă, nu i-a făcut nici un rabat. Eră văduvă bogată, de la care nu storsese decît cinci mii de coroane.

Peste vreo şase luni aflu iar de nişte escro cherii sentimentale. Plichta! mi-am zis, fărl să-mi mai bat capul cu chestia asta. în timpu acela aveam de lucru în gara din Pardubica unde opera unul care fura bagaje de pe peron Şi cum familia îmi era în vilegiatură, într-u« sat cale de vreun ceas de Pardubice, am pus î« geamantan nişte mezeluri şi o bucată, două, *a* slănină afumată, să le duc nevesti-mi, că la ţari se găsesc cam greu. Mă sui în tren şi, ca de obicdi cînd călătoresc, trec şi de data asta din vago> în vagon. Ce să vezi! într-un compartiment Plichta vorbea de zor unei cucoane, cam ofililp e drept, despre stricăciunea lumii de azi.

— Vincek! zic. Iar cu făgăduieli de căsătoria”

Plichta roşi, ceru scuze cucoanei, explicit du-i că are de discutat nişte afaceri cu domnuJ adică cu mine, şi ajungînd pe culoar îmi spusi dojenindu-mă: Domnule Holub, nu e frumJ să-mi vorbiţi aşa faţă de lume străină ! Era deajuns să-mi faceţi un semn cu ochiul şi veneam imediat. Pentru ce mă căutaţi?

— Sînt iar două cazuri, măi Plichta, zic, dar cum azi am altă treabă, o să te predau jandarmilor din Pardubice!

— Domnule Holub, n-o să-mi faceţi mie una ca asta! Sînt obişnuit cu dumneavoastră şi dumneavoastră mă cunoaşteţi bine. O să vă însoţesc, dacă nu de altceva, aşa de drag, că sîntem cunoştinţe vechi!

— Nu se poate, Plichta, că mă duc să-mi vizitez familia şi pînă acolo e vreo oră de mers. Ce mă fac cu tine între timp?

— Vă însoţesc, domnule Holub, propuse Plichta. Cel puţin n-o să vă plictisiţi pe drum.

Ei bine, credeţi-mă! Plichta a mers cu mine. Cum am ieşit din oras, zise:

— Domnule Holub, daţi-mi voie să vă duc geamantanul. Mă scuzaţi că nu v-am propus mai înainte, dar sînt om bătrîn, şi ar fi făcut impresie proastă!

L-am prezentat nevesti-mi şi cumnatei mele ca pe un vechi prieten. Acum, nu ştiu dacă ştiţi, dar cumnata mea

are douăzeci şi cinci de ani şi e destul de drăguţă, dar Plichta ăsta i-a vorbit atît de frumos şi de serios – a dat şi bomboane copiilor – că după ce am luat cafeaua, cînd o invită la o plimbare cu copiii, fata primi! Ba, mai mult, şmecherul îmi făcu un semn: ca între noi bărbaţii, dîndu-mi de înţeles că vrea să mă]ase singur cu bătrîna mea. Vedeţi ce om simţit
şi bine crescut! Peste un ceas, cînd s-au Întors, cumnata mea era ca un bujor! La despărţire i-a strîns mîna eu duioşie. Pe drum 11 iau la rost:
— Ia ascultă, Plichta, ce ţi-a venit să-i suceşti capul cumnate-mi?
— Din obişnuinţă! şopti Plichta melancolic, dar, credeţi-mă, domnule Holub, nu e vina mea! E vina dinţilor! Mereu am neplăceri din pricina lor. Niciodată nu vorbtesc femeilor de dragoste! La vîrsta mea nu mai merge. Dar ele, vedeţi, tocmai la asia ţin mai mult. Uneori ajung la concluzia că nu se îndrăgostesc de mine decît din interes pentru că fac impresia unui om eu stare.
Ajunşi în gara din Pardubice îi zic:
— Acum trebuie să te dau în paza jandarmilor, n-am ce-ţi faee. Am de cercetat un furt.
— Domnule Holub, se rugă Plichta, lăsaţi-mă aici, în restaurant. O să iau un ceai şi o să citesc ziarele, uite aici toţi banii mei: paisprezece mii şi ceva; fără bani, cum să fug? Nici consumaţia n-aş avea cu ce SrO plătesc!
Ce era să-i fac? L-am lăsat în restaurantul gării şi mi-am văzut de ale mele. Peste un ceas mă întorc şi mă uit pe fereastră: era la locul lui! îşi pusese pe nas nişte ochelari cu ramă de aur şi citea ziarul. Peste o altă jumătate de oră, cînd am terminat ce am avut de făcut şi m-am dus să-l iau, ce să vezi? Şedea la altă masă, cu o blondă din cale-afară de dichisită şi-l certa, cu
demnitate, pe chelner pentru că pusese caimac în cafeaua doamnei. Văzîndu-mă îşi ceru scuze de la blondă şi reni spre mine.

— Domnule Holub, aice, ce ap fi să aminăm arestarea cu o săptămînă? Tocmai mi s-a ivit ocazia să dau a lovitură bună.
— E bogată tare? îl întreb. Plichta făcu un gest cu mîna.
— Domnule Holub, îmi şopti el, are o fabrică şi er avea mare nevoie de un om iscusit, să-i dea ajutor, că se pregăteşte să cumpere nişte maşini noi.
— Atunci vino, dragul meu, să-ţi fac cunoştinţă cu ea. Ia te uită, Lojzieka! Va să zică iar umbli după domni în vîrstă?
Blondina roşi pînă peste urechi.
— Domnule Holub, iertaţi-mă, dar nu ştiam că domnul e prieten cu dumneavoastră...
— Vezi de şterge-o cit mai repede, fetiţo, aă nu stea de vorbă cu tine domnul consilier Dundr. Ştii doar că la el chestiile astea se numesc escrocherii 1
Plichta era distrus.
— în viaţa mea n-aş fi crezut că domnişoara e şi ea escroacă.
— Da 1 Şi unde mai pui că pe lîngă asta mai e şi femeie de moravuri uşoarei închipuie-ţi! Ia bani de Ia bătrîni, promiţîndu-le că se va că-s ători cu ei
Plichta se făcu alb ca varul. Scuipă.
— Ptiul Să mai ai încredere în femei! Zău, domnule Holub, asta întrece orice!
Îi spun: „Aşteaptă să-ţi iau un bilet pînă la Praga. De care vrei, de a doua sau de a treia?”
— Domnule Holub, păcat de bani! Ca deţinut am dreptul să călătoresc gratuit, nu-i aşa! O să mă duceţi pe socoteala statului. Pentru că un om ca mine trebuie să-şi chivernisească bine fiecare bănuţ!
Tot timpul călătoriei, Plichta a ocărît-o 'pe blondină. Nu mi-a mai fost dat să văd pe cineva atît de dezamăgit din pricina femeilor. Cînd coborîm la Praga, Plichta zice: „Domnule Holub, ştiu că de data asta iau şapte luni! Mie însă nu-mi prieşte mîncarea din puşcărie: şi aş vrea să mai mănînc o dată ca lumea. Cele paisprezece mii de

coroane pe care vi le-am dat a fost tot ce am putut să realizez la ultima operaţie. Ar fi cazul să profit de ei măcar pentru o singură cină. Şi-apoi, aş vrea să mă revanşez pentru cafeaua cu care m-aţi servit.”
Ne-am dus la un restaurant mai bunicel şi Plichta a comandat o friptură lâ grătar. Am plătit din banii lui, dar a avut grijă să verifice de trei ori nota, ca să nu ne tragă chelnerul pe sfoară.
— Gata. Acum hai la prefectură! îi zic.
— O clipă, domnule Holub,.face Plichta. La ultimul caz am avut cheltuieli mari. Am făcut patru călătorii dus şi întors – fiecare drum patruzeci şi opt coroane, total trei sute optzeci şi patrude coroane – îşi pusese ochelarii şi se apucase să socotească.pe un petic de hîrtie. Apoimasa... Să zicem treizeci de coroane pe zi... Că trebuie să mă hrănesc bine, domnule, o cere meseria. Va să zică, o sută douăzeci de coroane. Pe urmă i-am dat duduii'un buchet de flori de treizeci şi cinci coroane, o mică atenţie, ştiţi. Verigheta a costat două sute patruzeci, că nu era decît du-bleu, domnule Holub. Dacă n-aş fi cinstit, aş fi zis că a fost de aur masiv şi aş fi pus-o la socotealâ şase sute, nu-i aşa? Pe urmă i-am cumpărat un tort de treizeci de coroane. Apoi cele cinci scrisori, cîte o coroană, şi anunţul din ziar cu ajutorul căruia am cunoscut-o, zece coroane, fac în total opt sute treizeci şi două de coroane! Domnule Holub, vă rog, banii ăştia trebuie să mi-i restituiţi. Deocamdată îi las la dumneavoastră! Mie îmi plac socotelile limpezi! Măcar regia să mi-o acopăr! Ei şi acum, să mergem.
Cînd am ajuns pe culoarul prefecturii poliţiei, Plichta se mai opri o dată:
— Domnule Holub, i-am făcut cadou şi un flacon de parfum. Trebuie să-mi mai.daţi încă douăzeci de coroane!
Şi, după ce-şi suflă cu grijă nasul, mă urmă liniştit, ca un om împăcat cu sine.

BONUL

în seara aceea toridă de august era îmbulzeală mare pe Strelecky ostrov. Minka şi Pepa nu aveau încotro, trebuiau să se aşeze la o masă cu altcineva. Se îndreptară spre un domn cu o mustaţă stufoasă şi pleoştită.

— Permiteţi? întrebă Pepa şi domnul încuviinţă cu o mişcare a capului abia perceptibilă. („Nesimţitul! se gîndi Minka, tocmai la masa lui trebuia să nimerim!") Primul gest a fost să se aşeze cu un aer de ducesă pe scaunul şters înainte de Pepa cu batista, iar al doilea, să-şi scoată repede pudriera şi să-şi pudreze nasul pentru ca, doamne fereşte! să nu lucească cumva din pricina căldurii. Cînd a scos însă pudriera, i-a căzut din poşetă un petic mototolit de hîrtie. Domnul cu mustaţă s-a aplecat şi i l-a ridicat, spunind plictisit:

— Păstrează-l, domnişoară !

Minka se făcu stacojie. întîi, pentru că un străin îndrăznise să-i vorbească şi în al doilea rînd fiindcă-i era ciudă că se roşise.

— Mersi... spuse ea întorcîndu-se repede către Pepa. E bonul de la magazinul de unde am cumpărat* ciorapii.

— Tocmai! rosti melancolic necunoscutul. Nici nu ştii, domnişoară, la ce poate fi bun un bon de prăvălie.!

Pepa socoti de datoria lui să intervină într-un fel.

— La ce bun să păstrezi orice fiţuică? zise el fără să se uite la străin. îţi umflă buzunarele...

— Ei şi? Uneori un petic de hîrtie preţuieşte mai mult decjt nu ştiu ce

Minka se încruntă. („Nesuferitul! O să ne strice seara! Doamne, de ce nu ne-am aşezat în altă parte!") Pepa hotărî şa curme discuţia.

— Decît ce? spuse el sec, încruntîndu-se. („Cît de bine îi stă cînd e supărat!" se mîngîie Minka).

— Pentru identificare... mormăi nesuferitul. Apoi adăugă: îmi dai voie... Soucek, de la poliţie! Chiar acum am avut

un caz... spuse el fă-cînd un gest nepăsător cu mina. De multe ori nici nu ştii ce ai în buzunar!
Curios, Pepa nu se putu opri să-l întrebe:
— Ge caz? (Minka prinse din zbor privirea unui june de la o masă alăturată. „Lasă Pepa, ţi-arăt eu tie să-mi stai de vorbă cu străini !”)
— Femeia găsită lîngă Rozptyly... spuse omul cu mustaţă cu uh ton din care se vedea că nu voia să mai dea nici o altă explicaţie.
Dar acum era şi Minka curioasă. Probabil pentru că era vorba de o femeie...
— Ce femeie? voi eă să afle.
— Aia de au găsit-o moartă...,mormăi evaziv domnul Soucek de la poliţie, scotocindu-se cu desperare în buzunar după ţigări. Cînd le găsi, se întîmplă ceva surprinzător: Pepa vîrî în grabă mîna în buzunar, scoase bricheta şi oferi foc străinului.
—.Mulţumesc, spuse domnul Soucek plăcut impresionat de gestul lui. Cum, n-aţi aflat că nişte ţărani au găsit cadavrul unei femei în cîmp, la jumătatea drumului dintre Rozptyly şi Krci? îi lămuri el, dorind să-şi arate recunoştinţa şi în acelaşi timp să le facă o favoare.
— N-am aflat nimic; spuse Minka, eăscînd ochii mari. Ţi-aduci aminte, Pepa, că am fost şi noi la Krci? Ce s-a întîmplat cu femeia?
— Sugrumată ! relată laconic domnul Soucek. Frînghia îi rămăsese la gît. N-o să povestesc în faţa domnişoarei, în ce hal era. A fost găsită în cîmp după ce zăcuse vreo două b^ni acolo.
De scîrbă, domnul Soucek suflă fumul cu violenţă.
— Nici nu ştiţi în ce hal arată un om în asemenea împrejurări. Nici mama care l-a făcut nu l-ar mai recunoaşte. Şi ce de muşte, domnule, ce de muşte! adaugă Soucek clătinînd melancolic din cap. Cînd ţi se descompune pielea, domnişoară, s-a dus şi frumuseţea. Cum dracu să mai identifici un cadavru? Dacă are nas şi

ochi, îl mai poţi recunoaşte, dar dacă a stat la soare mai mult de o lună...
— Nu s-a găsit nimic, vreo monogramă,ceva? ...spuse Pepa voind să arate că se pricepe şi el.
— Ce monogramă! mormăi domnul Soucek. Fetele nemăritate nu-şi fac monograme! Zic că tot au să se căsătorească în curînd. Nu, domnule, femeia n avea nici o monogramă ! Nici vorbă de aşa ceva.
— Cîţi ani avea? întrebă Minka, cu compătimire.
— Vreo douăzeci şi cinci. Aşa zicea doctorul, după ce s-a uitat la dinţi şi nu ştiu la mai ce. După îmbrăcăminte părea să fi fost slujnică sau muncitoare. Dar mai degrabă slujnică, fiindcă avea cămaşa de sifon. Apoi, dacă ar fi fost muncitoare, ar fi căutat-o cineva, că muncitoarele
lucrează mult timp la aceeaşi fabrică,iar gazda şi-o schimbă foarte rar. Pe clnd o servitoare, dacă-şi schimbă stăpînul, nu mai ştie nimeni
unde a plecat şi nici nu se sinchiseşte nimeni de ea. Au şi ele apucăturile lor- Spuneam, care va să zică, că dacă nu s-a interesat nimeni timp de două luni de soarta ei, însemna că era servitoare. Dar dacă nu era bonul!
— Ce bon? întrebă Pepa, care visase totdeauna să fie un erou, un detectiv, un vînător în pădurile virgine ale Canadei, căpitan de corabie său aşa
ceva. Făcu deci o mutră preocupată şi energică, aşa cum se cuvine unui erou. ...
— Staţi să vedeţi! spuse domnul Soucek, privind ginditor În jos. La femeia asta, cum vă spuneam, nu s-a găsit absolut nimic. Asasinul i-a luat tot ce avea vreun preţ oarecare. Numai în mîna stingă mai ţinea cureaua de la poşeta aruncată mai încolo, în secară. A vrut probabil să. i-o smulgă, nemernicul, dar cum fără curea poşeta nu-i putea folosi la nimic, a aruhcat-o. Bineînţeles înainte de asta a golit-o. Cînd am deschis-o, am găsit în ea, rătăcit, un bilet de tramvai de pe' linia 7 şi un bon de cincizeci de coroane de la un magazin de porţelanuri. încok) nimic. . .

— Dar funia de la gît? spuse Pepa. Domnul Soucek dădu din cap.
— Nu era decît o frînghie de rufe ca toate frîn-ghiile de rufe, şi nu ne putea folosi la nimic. În afară de biletul de tramvai şi de bon, nici un indiciu. Ca de obicei, am dat un anunţ la ziar că s-a găsit un cadavru de femeie în vîrstă d”e vreo douăzeci şi cinci de ani; fusta gri şi bluza cu dungi; cine ştie de o servitoare că a dispărut cu două luni în urmă, să anunţe poliţia. Am primit vreo sută de declaraţii. Draeu ştie de ce, în mai, slujnicele îşi schimbă stăpînii, aşa că declaraţiile nu ne spuneau nimic. Of, mult îţi mai dau de furcă identificările astea, spuse domnul Soucek,melancolic. Dacă vreo gîscă din asta se mută dintr-un capăt al oraşului în altul, poţi
s-o cauţi o zi întreagă, că tot n-ai s-o găseşti! Şi dacă o găseşti, afli că e bine mersi; ba îşi mai şi bate joc de tine! Tii, ce bucată frumoasă.! remarcă el cu plăcere, bătînd măsura melodiei wagneriene, marele succes al orchestrei de pe insulă. Ce tristă e! îmi plac mult melodiile triste. De asta mă duc eu să prind hoţii de buzunare la marile înmormîntări.
— Dar asasinul n-a lăsat urme? vru să ştie Pepa.
— îl vedeţi pe tipul ăla de colo? Ăsta goleşte cutia milelor din biserici. Ţare aş vrea să ştiu ce caută aici! Nu, asasinul n-a lăsat urme, dar să ştiţi de la mine, cînd găseşti o fată omorîtă, poţi să-ţi pui capul că i-a făcut de petrecanie iubitul. Aşa se întîmplă mai totdeauna, spuse domnul Soucek îngîndurat. Ei, dar n-aveţi grijă, domnişoară, că dacă ştim cine e victima, îl aflăm uşor pe făptaş. Deci, prima grijă e identificarea 1 Aici & toată greutatea.
— Dar pentru asta poliţia are metodele ei... spuse Pepa şovăielnic.
— Are! consimţi grav domnul Soucek. Aceeaşi metodă pe care ai folosi-o şi dumneata dacă ai căuta un ac într-un car cu fîn! În munca noastră trebuie să ai răbdare, dom'le. Drept să-ţi spun, îmi plac şi mie romanele poliţiste. Scrie

acolo de microscoape şi de fleacuri de astea. Dar ce să vezi cu microscopul la o biată fată moartă? Doar să admiri viaţa de familie a unui vierme sătul, care-şi duce micuţii la plimbare 1 Iertaţi-mă, domnişoară, dar îmi vine să sar în sus, de eîte ori aud de metodă! Asta nu se întîmplă decît în romane, cînd ştii dinainte cum se va sfîrşi povestea. În realitate e mai degrabă ca şi cum ţi-ar da cineva un roman şi ţi-ar spune: Domnule Soucek, eiteşte-l şi notează-ţi pagina în care găseşti cuvîntul „deşi". Cam aşa e munca noastră, să ştiţi! Nu te ajută nici raţionamentul, nici metoda! Citeşti; citeşti ca un idiot, ca la urmă să-ţî dai seama că în toată cartea nu e nici un „deşi". Cu alte cuvinte, baţi toate străzile oraşului şi urmăreşti peregrinările a o sută de slujnice, câ la sfîrşit să-ţi dai seama că nici una din ele n-a fost asasinată. Despre asta ar trebui să se scrie, spuse el, nemulţumit, nu despre furtul colierului de mărgăritare ăl reginei din Saba. Munca noastră e cel puţin serioasă, dom'le!

— Ei, şi cum aţi procedat? întrebă Pepa, fiind Încredinţat că *el* ar fi procedat altfel.

— Cum am procedat? repetă domnul Soucek căzînd pe gînduri. Trebuia şi noi să începem cu ceva, nu-i aşa? Aveam, va să zică,biletul de pe linia tramvaiului 7. Am presupus deci că fata, dacă a fost servitoare, a lucrat la un stăpîn care locuia cam pe linia asta. Dar nu era nea-părat nevoie, pentru că fata putuse călători cu linia 7 numai din întîmplare! Oricum însă, trebuia să adoptăm o ipoteză ca să putem începe raţionamentul. Nenorocirea e că linia 7 străbate Praga de la un capăt la altul, aşa că biletul nu ne spunea nimic! N-aveam ce face cu el. Ei, dar mai era bonul... După el puteam să ne dăm cel puţin seama că fata cumpărase cu cîtva timp înainte de a muri, într-un magazin de porţelanuri, un obiect de cincizeci şi cinci de coroane. Ne-am dus deci la magazin!

— Şi vînzătorul şi-a adus aminte de ea? interveni Minka.

- Cum dracu era să-şi aducă aminte, domnişoară ! mîrîi domnul Sou6ek. Nu şi-a adus aminte de nimic! Dar

domnul doctor .Mejzlik, dom'comisar al nostru, a întrebat co se putea cumpăra cu cincizeci şi.cinci de coroane. Fel de fel, i-au răspuns. Depinde cîte bucăţi se ia. Dar cinci-zeci şi cinci de coroane în cap e preţul unui ceainic englezesc de o persoană. Dă-mi şi mie unul, a spus dom'doctor al nostru, dar unul cu defect, ca să nu mă coste chiar atît.
După aia dom'comisar m-a chemat la el şi mi-a spus: Uite ce e, SouSek 1 Am o treabă pentru dumneata! Să zicem că fataa fost servitoare şi servitoarele, cînd le cauţi sparg cîte ceva. Şi cînd asta, se întîmplă pentru a treia oară, doamna îi zice: „Tîmpito! Să te duci să-mi cumperi altul!" Va să zică, o fată din astea cumpără numai obiectul pe care l-a spart. Şi la cincizeci şi cinci de coroane nu poţi găsi decît ceainicul *en*ı glezesc. „Scump al dracului", zic eu. Iar el: „Ţocmaiasta e! Aşa se explică şi de ce a păstrat bonuj! Cincizeci şi cinci de,coroane sînt p avere pentru o slujnică. S-p fi gîndit poate că o dat£ şi o dată cucoana tot o să i-i dea înapoi... Ei.
şi pe urmă ceainicul era de -o persoană. înseamnă că fata fusese în slujbă la cineva necăsătoritsau la o cucoană care ţinea în gazdă o persoană singură, căreia îi servea ceaiul de dimineaţa. Persoana asta singură nu putea fi decît o domnişoară, pentru că un burlac n-ar cheltui atîţia bani de dragul unui ceainic, nu-i aşa? Bărbaţii nici nu-şi dau seama din ce beau ceaiull Cred că domnişoara era şi bătrînă, pentru că numai fetelor bătrîne le place să aibă lucruri frumoase şi scumpe."
— Aşa e! exclamă Minka. Pepe, ştii, am şi eu o vază drăguţă acasă
— Vedeţi? Dar sînt sigur că bonul cu care aţi cumpărat-o nu-l mai aveţi! îmi zice dom'co-misar: „Ei, Soucek, să ne mai gîndim puţin. Nu ştim dacă raţionamentul nostru e bun, dar trebuie să începem cu ceva! Vezi, cel căruia îi dă mîna să arunce cincizeci de coroane pe un ceainic nu stă la Zizkov. (Domnul Mejzlik se gîndea la linia lui 7.) în centru, cine dracu dă camere cu chirie? ! Iar în Mala

Strana stau numai băutori de cafea, nu de ceai! Eu mă gtndesc mai curînd la cartierul dintre Hradcany şi Dejvice, şi pe acolo treee tramvaiul 7. După mine, o domnişoară care-şi bea ceaiul dintr-un ceainic englezesc nu poate să stea decît într-o căsuţă cu un petic de grădină în faţă. Asta e cultură englezească modernă, măi Soucek. (Are doctorul Mejzlik al nostru nişte idei cîteodată!) Ştii ce, mă Soucek, zice. Bagă ceainicul în buzunar,
du-te în cartier şi întreabă pe unde stau în gazdă domnişoare de condiţie bună. Iar dacă găseşti pe una care are un ceainic ca ăsta, întreab-o dacă prin mai n-a plecat servitoarea gazdei. Nădejdea e slabă, dar trebuie să încercăm. Şi acum du-te! Gazul e al fiumitale/'
— Ascultaţi-mâ pe mine! Na-mi plac raţionamentele. Un detectiv nu e nici astronom, nici ghicitor în palmă. Detectivul nu trebuie să-şi pună probleme. Uneori, cînd ai noroc, poţi să dai de urma bună- Dar norocul nu e muncă cinstită. Biletul de tramvai şi ceainicul, da, sînt lucruri pe eare le poţi pipăi! Restul e chestie de imaginaţie, spuse domnul Soucek, cam stingherit de cuvîntul radical pe care-l folosise.
— Va să zică, ra-am apucat de treabă, tot după metodele mele. Am colindat toate casele întrebînd cine are un ceainic la fel cu acela pe care-l aveam la mine. închipuiţi-vă că în a treizeci şi şaptea casă îmi spune slujnica: „Noi! Un ceainic ca ăsta are domnişoara care stă în gazdă la cucoana meal” Am rugat-o să mă anunţe cucoanei. Doamna era o văduvă de general şi avea două camere pe care le închiria la domnişoare. Una din cele două chiriaşe, domnişoara Jakounkova, profesoară de engleză, avea tocmai un ceainic ca al meu!
— Doamnă, «ic eu., nu cumva v-a părăsit ser-vitoarea în luna mai? Ba da, zice.O chemaMarka, dar numele de familie nu mi-l mai amintesc! Şi nu cumva a spart Marka ceainicul domnişoarei

înainte de a pleca? Ba dai Şi am pus-o să... cumpere altul. Dar, pentru dumnezeu, de unde ştiţi? Ei, doamnă, noi le ştim pe toate!
Mai departe a mers uşor.Intîi am găsit o prietenă a Mafkăi – toate servitoarele au cîte o prietenă căreia îi spun tot ce au pe suflet – şi de lâ prietena asta am aflat că pe fată o chema Marie Parizkovâ şi că era din Df ev ice. Dar eu voiam să aflu cu orice preţ cine îi făcea curte. Ar fi vorbit cu unul Franţa. Ce era cu Franţa, prietena nu- mai ştia. îşi aducea doar aminte că o dată fusese împreună cu cei doi îndrăgostiţi la o petrecere, şi că acolo un tip l-a strigat pe Franţa: „Mă, Ferdal" M-am dus atunci la domnul Fryba, unul de la noi, care se pricepe la nume false. Cum a auzit despre ce e vorba, a zis: „Franţa zis Ferda? O fi Kroutil din Kosire, numele lui adevărat e Pastyrik. Să-l căutăm, dom'le comisar, dar mă însoţiţi şi dumneavoastră." Văzîndu-l aşa fricos, m-am dus singur, deşi nu era treaba mea. L-am înhăţat la ibovnica lui. Nu voia să meargă, a încercat chiar să tragă cu revolverul. L-am dat pe mînă comisarului Maticka. Dracu ştie cum îi descîntă ăsta, dar în şaisprezece ore a scos din Franţa, zis Pastyrik tot: că a strîns-o de gît pe Mafka şi i-a umflat cele cîteva sute de coroane pe care le primise cînd fusese dată afară. îi promisese fetei că o ia în căsătorie... Aşa fac toţi, adăugă domnul Soucek, trist.
Minka se înfiora.
— Ce îngrozitor, Pepal
— Acum nu mai e, spuse grav domnul Soucek de la poliţie. Dar a fost, atunci, cînd am stat lîngă cadavru, acolo, în cîmp şi nu aveam decît bonul şi biletul de tramvai. Nişte hîrtioare fără importanţă... Şi totuşi ele au răzbunat-6 pe biata Mafka. Vă spun, n-ar trebui să aruncaţi nici un lucru, oricît de mărunt, căci poate folosi ca urmă sau dovadă la proces. Niciodată nii poţi să ştii ce ai în buzunar x
Minka privea fix, cu ochii plini de lacrimi. Apoi se întoarse drăgăstos către Pepa şi lăsă să cadă din palma umedă

bonul mototolit pe care-l frămîntăse tot timpul, nervoasă. Pepa n-a observat nimic, fiindcă se uita la stele.
Dar domnul Soucek a văzut şi a zîmbit trist şi înţelegător..

O CRIMĂ LA ŢARĂ

— Acuzat, ridică-te, spuse preşedintele tribunalului. Eşti învinuit de a fi omorît pe socrul dumitale, Frantisek Lebeda. În timpul instrucţiei ai recunoscut că l-ai lovit de trei ori cu toporul în cap, cu intenţia de a-l ucide. Ia spune-mi, îţi recunoşti vina?
Ţăranul, îmbrăcat în zdrenţe, se-fîstîci şi înghiţi în sec.
— Nu, rosti el cu greutate.
— j-ai ucis?
— Da.
— Va să zică, eşti vinovat?
-Nu.
Preşedintele tribunalului avea o răbdare de înger.
— Uite ce e, Vondrâcekl Am aflat că ai mai vrut o dată să-l otrăveşti, punîndu-i şoricioaică în cafea. E adevărat?
— Da.
— Rezultă deci eă urmăreai mai de mult să-l omori. Aşa e?
Ţăranul îşi trase nasul şi ridică din umeri, încurcat.
— Păi, pentru nişte trifoi... se bîlbîi el. A vîndut trifoiul. I-am spus: „Tată, lasă trifoiul, e-o să cumpăr iepuri de casă...”
— Stai, îl întrerupse preşedintele. Trifoiul tra . al lui sau al dumitale?
— Păi, al lui a fost, îngăimă acuzatul. Dar ce nevoie avea el de trifoi? Eu i-am spus: „Tată, lasă-mi măcar pămîntul ăla cu lucerna”, dar el mi-a spus: „Dacă mor o să-l moştenească Marka – nevastă-mea, adică – şi apoi faci cu el ce vrei, coate-goale!”
— Din cauza asta ai vrut să-l otrăveşti?
— Păi da.

— Deci pentru că te-a jignit?
— Nu. Pentru pământ. A zis că-l vinde.
— Acuzat 1 se răsti preşedintele. Pământul era -al lui, nu? Putea să-l vîndă oricînd şi oricuil
Acuzatul se uită nedumerit lă preşedinte.
— Am alături de pământul ăla un petic cu cartofi... L-am cumpărat să-l pun laolaltă cu bucata lui, dar el mi-a spus: „Ce-mi pasă mie de peticul tău! O să-mi vînd lotul lui Joudal.”
— înseamnă că eraţi certaţi, îl ajută preşedintele.
— Păi da, pentru capră... spuse Vondrâcek cu privirea întunecată
— Ce capră?
— Mi-a muls capra. I-am spus: „Tată, lasă capra în pace sau dă-mi păşunea de lîngă pîrău”. Dar el a dat-o în arendă.
— Şi ce a făcut cu banii? îl întrebă unul dintre juraţi.,
— Ce să facă? spuse acuzatul mîbnit. I-a ascuns în ladă. Spunea: „După ce mor o să-i moşteniţi voi”. Dar nu voia să moară cu toate că era trecut de şaptezeci de ani.
— Va să zică, dumneata zici că socrul era de vină pentru neînţelegerile dintre voi?
— Păi, da, şovăi Vondrâcek. N-a vrut să ne dea nimic. Zicea: „Cit trăiesc eu sînt stăpîn şi gata”. Dar eu i-am zis: „Tată, cumperi o vacă şi-ţi lucrez eu pământul, să nu-l mai vinzi”. Dar el mi-a-zis că dacă o fi să moară el, o să pot să-mi iau şi două vaci dacă poftesc, că el îşi vinde pă-mîntul tot lui Joudal.
— Ascultă Vondrâcek, spuse preşedintele supărat, nu l-ai omorît pentru banii din ladă?
— Banii ăia erau pentru vacă, spuse Vondrâcek, sfîrşit. Ne-am gîndit că dacă moare, o să luăm o vacă. Pentru că ţăranul nu poate să trăiască fără vacă. Ştiţi şi dumneavoastră... Altfel, de unde ar lua bălegar...
— Acuzat, interveni procurorul, noi nu ne ocupăm aici de vacă, ci de viaţa unui om. De ce ţi-ai omorît socrul?
— Pentru pământ...

— Ăsta nu e un răspuns.
— A vrut să vîndă pămîntul.
— Dacă murea, îţi rămîneau banii..,
— Da, dar nu voia să moară, îngînă Vondrâcek deznădăjduit. Doamne dumnezeule, dacă ar fi murit de moarte bună... Nu i-am făcut niciodată nici un rău. Tot satul poate să vă spună că l-am cinstit ca pe un tată bun, nu-i aşa? spuse el întor-cîndu-se spre public.-.
Prin sala ocupată pe jumătate de consătenii lui, alergă un murmur aprobativ.
— Da. Şi din cauza asta ai vrut să-l otrăveşti, nu? interveni aspru preşedintele.
— Să-l otrăvesc, da! mormăi acuzatul. Cine l-a pus să vîndă trifoiul? Oricine vă poate spune, domnule preşedinte, că trifoiul trebuie să,ră-mînă la gospodăria omului. Altfel, nu mai e gospodărie, nu-i aşa?
Publicul murmură iar în semn de aprobare.
— Intoarce-te spre mine^ acuzat! strigă preşedintele. Altfel îi evacuez pe consătenii dumi-tale. Ia spune-mi, cum s-a întîmplat omorul?
— Păi, începu Vondrâcek încurcat, era duminică şi l-am văzut că iar stă de vorbă cu Joudal. Tată, zic, nu se poate să vinzi pămintul. Dar el: „Nu te întreb pe tine, coate-goale”. Atunci mi-am spus că a sosit timpul. M-am dus să sparg nişte lemne.
— Cu toporul ăsta?
— Da.
— Spune mai drepate!
— Seara, îi zic femeii: ia copiii şi du-te la mătuşă-ta. Ea, cum a auzit vorbele astea, s-a
pus pe bocit. Nu mai boci, îi zic, vreau să mai vorbesc o dată cu el. A venit şi el în şopron; A spus, că e toporul lui, să i-l dau, dar i-am răspuns că şi el mi-a muls capra. A încercat să-mi smulgă toporul. Atunci am dat în el.
— De ce? '
— Pentru pămîntul ăla...
— Şi de ce l-ai lovit de trei ori? Vondrâcek ridică din umeri.

— Cum să vă spun, domnule preşedinte... Aşa e ţăranul, învăţat să muncească temeinic...
— Pe urmă?
— Pe urmă? M-am dus să mă culc.
— Ai dormit?
— Nu. Am stat şi am făcut socoteala cît o să coste vaca şi m-am gîndit să schimb păşunea, pe peticul ăla de lîngă drum, ca să fie pămîntul laolaltă.
— N-ai avut mustrări de conştiinţă?
— Nu. Nu-mi da pace gîndul că pămînturile nu sint laolaltă, că trebuie să fac un grajd pentru vacă, şi că o să mă coste cîteva sute... Socrul meu n-avea căruţă... l-am spus odată: „Tată, dumnezeu să-ţi ierte păcatele, dar asta nu e gospodărie ! Pămînturile astea parcă s-ar ruga să fie împreună! Nu ţi-e milă de ele?”
— Dar de bătrîn'nu ţi-a fost milă? tună preşedintele.
— Păi dacă a vrut să vîndă lui Joudal pămîntul, se bîlbli acuzatul.
— Asta înseamnă că l-ai ucis din interes!
ei
— Nu-i adevărat, se apără Vondrâcek *<m* desperare. Ara făeut-o... pentru pămînt. Dacă ara fi avut ioturile laolaltă....
— Te simţi vinovat?
— Nu.
— E un lucru aşa de uşor să iei viaţa unui om bătrîn?
— V-ara aaai spus doar că am făeut-o pentru pămînt! izbucni Vondrâcek aproape plîngînd. Doamne Hr ist oase, şi un prost şi-ar da seama că nu e ©mor 1 Domnule judecător, treaba s-a în-lîmplat între ai noştri, între neamuri! Unui străin nu i-aş fi făcut asta! Că eu în viaţa mea n-am furat un capăt de aţă. Puteţi să întrebaţi pe oricine. Şi uite că acum ra-au luat ca pe un hoţ! Ca pe un hoţ, spuse Vondrâcek sugrumat de piîns şi copleşit de păreri de rău.

— Nu ca pe un hoţ, ci ca pe un paricid, rosti preşedintele triat. Ştii, Vondrâcek, că pentru asta poţi fi pedepsit cu moartea?
Vondrâcek îşi trase prelung nasul.
— Pentru pămînt? întrebă el, sfîrşit. Dezbaterea a continuat cu martori, pledoarii...
După ce juraţii s-au retras pentru a se pronunţa asupra vinei acuzatului Vondrâcek, preşedintele privi îngîndurat p© fereastra cabinetului său.
— Ce mai şedinţă! mormăi un grefier. Nic procurorul nu prea s-a băgat, nici avocatul n-a< pledat prea mult... A fost un caz simplul Ce să mai vorîjiinl
Preşedintele tribunalului se întunecă la faţă.
— Un caz simplu, spuse el, făcînd un gest cu mîna. Da. Omul se simte mai nevinovat ca noi. Mă simt parcă pus în situaţia de a judeca un măcelar pentru că a tăiat o vacă, sau o cîrtiţa pentru că a făcut un muşuroi 1 Uneori mi s-a părut că nu e treaba noastră să ne băgăm... înţelegi? Că nu este un lucru care are ceva de-a face cu justiţia sau cu legea, oftă el, scoţîndu-şi roba. Să mă odihnesc o clipă... Cred că juraţii au să-achite. E absurd, dar cred că au să-l achite... Pentru că, să-ţi spun ceva: şi tata a fost ţăran şi cînd omul ăsta a spus că cele două loturi de pămînt trebuie să fie împreună, le-am văzut parcă în faţa mea şi am simţit că dacă judecăm va trebui să judecăm după o lege divină... cele două fîşii de pămînt. Ştii ce aş face? M-aş ridica^ m-aş descoperi şi aş spune: Acuzat Vondrâcek,; în numele lui dumnezeu, întrucît sîngele vărsat strigă la cer, vei însămînţa cele două fîşii de pămînt cu mătrăgună şi mărăcini, iar pe tine te osîndesc să stai şi să priveşti pînă la moarti acest ogor al urii. Aş fi curios să ştiu ce ar zic de asta procurorul! Da, da! Cred că uneori ai trebui să judece dumnezeu. Ce pedepse măreţfar da. Noi, oamenii, sîntem prea mici să Judecăm în numele lui; dar ce se',aude? Au terminat juraţii?
Preşedintele tribunalului îşi puse roba, pufnind dezgustat.
— Să mergem! Pofteşte pe juraţi să intre!

POVESTEA UNUI SPĂRGĂTOR DE CASE DE BANI ŞI A UNUI INCENDIATOR

Ce mai una-alta, spunea domnul Jilelc. Ca s furi trebuie să te pricepi. Aşa zicea şi domnu Balaban, spărgătorul ăla de a golit casa firme Scholle et comp... Balaban, un hoţ priceput ş prudent, era ceva mai bătrîior şi avea experienţ ca puţini alţii. Unul tînăr merge mai mult 1 noroc. Cu puţin curaj poţi să faci multe, dar cîn e să le cîntăreştr pe toate, curajul se duce dra cului şi trebuieşă lucrezi cu cap. Aşa e şi în poli tică, şi în toate celelalte.
Cum vă spuneam, Balaban zicea că orice mese rie îşi are regulile ei. Cît despre casele alea d fier pentru care dau negustorii garanţie că nu s pot sparge, cine le-a pus gînd rău trebuie să lu creze de unul singur fiindcă, nu-i aşa, nu poţ avea încredere în nimeni. în a] doilea rînd n trebuie să operezi prea mult timp în acelaşi loc pentru că încep sticleţii să-ţi cunoască metod de lucru. în al treilea rînd trebuie să ţii pas c vremea şi să înveţi tot ce-i nou în specialitate, dar în acelaşi timp să respecţi şi tradiţiile şi să te ţii de obiceiuri, pentru că,cu cit mai mulţi folosesc aceeaşi metodă, cu atît îi vine mai greu poliţiei. Iată de ce Balaban nu dispreţuia şpe-raclul, deşi avea burghiu electric, ba ştia să umble şi cu termita sau cum dracu îi spune. Zicea că cine se dă la safeurile astea blindate moderne e şi tîmpit şi îngîmfat. El era mai bucuros să lucreze la firmele vechi şi serioase, care au în case de bani de oţel bani gheaţă, nu cecuri cu eare n-ai ce face. Pe toate le chibzuia şi le punea la punct Balaban ăsta! Mai ţinea o dugheană cu fier vechi, făcea pe geambaşul de cai şi pe misi-tul de case... Ge mai vorbă, o ducea binişor, într-o bună zi, ce-şi zice Balaban? Ia să mai golesc o casă, să fac un lucru bun, să aibă tînăra generaţie ce învăţa de la”mine. Lucrul de căpetenie, zicea el, nu e să faci bani mulţi ci să nu te laşi prins!

Va să zieă, s-a apucat Balaban de casa firmei Scholle et comp. ştiţi, fabrica aia din Bubny. Ce să zic, a făcut într-adevăr treabă bună ! Mi-a povestit şi mie unul, Pistora, agent de poliţie. Balaban a intrat din curte prin fereastră, aşa cum a intrat şi domnul doctor Vitasek aici, numai că a trebuit să scoată grila cu o rangă. O plăcere să vezi, zicea Pistora, cît de curat şi de frumos a lucrat omul ăla. N-a făcut nici pic de gunoi! Dar casa de bani! Cu ce măiestrie a deschis-o! N-a rămas nici o zgîrietură, nici o seri
jelitură! Nici vopseaua n-a sărit măcar 1 Se vedea că lucrase cu multă tragere de inimă, zicea Piătora. Acum casa se află la muzeul poliţiei, atît de bine a făcut Balaban treaba!
Pe urmă, a scos banii – vreo şaizeci de mii – a mîncat nişte pîine cu slănină adusă de acasă şi a plecat, tot pe fereastră. Avea el « vorbă: lucrul principal de care trebuie să aibă grijă în primul rînd şi comandantul de oşti şi spărgătorul de case de bani r-< e retragerea!
Banii i-a dus la cumnată-sa, iar sculele le-a dosit la unul, Lizner. Ajuns acasă, şi-a periat hainele, şi-a făcut ghetele, s-a spălat şi s-a vîrît sub plapumă ca orice om de treabă.
Nu sună însă bine de opt că bate cineva în uşă: Deschide, domnule Balaban 1 Balaban se miră cine ar putea să fie, dar se duce să deschidă, netulburat. în uşă se înghesuie doi poliţişti. Agentul Piătora, cu ei.
Nu ştiu dacă-l cunoaşteţi: unul scund cu dinţi de veveriţă, care rîde tot timpul. Pe vremuri a fost cioclu, dar l-au dat afară pentru că făcea lumea să rîdă cînd umbla înaintea dricului, rîn-jind ca un caraghios. Am băgat eu de seamă că mulţi oameni se strîmbă pentru că nu ştiu ce să facă cu gura. Cum sînt alţii care nu ştiu ce să facă cu mîinile! Cred că mai mult fiindcă sînt încurcaţi decît bucuroşi, zîmbesc unii ca proştii cînd stau de vorbă cti vreun personaj important, cum ar fi împăratul sau preşedintele, de pildă. Dar să ne întoarcem la Balaban.
Văzîndu-i pe cei doi gardieni şi pe Piătora, Balaban fu sincer indignat:

— Ce căutaţi la mine? Nu vreau să am de-a face cu voi! •
•
Dar îşi dădu îndată seama că vorbeşte peltic.
— Stai, domnule Balaban, rîşe Piătora, că n-am venit la dumneata decît ca să-ţi vedem dinţii.
Şi se duse drept la o ulcică smălţuită în care Balaban îşi ţinea peste noapte proteza. (îşi pierduse dinţii odată sărind pe fereastră.)
—- Nu-i aşa, domnule Balaban, că dinţii ăştia falşi nu prea se ţin în gură? Cînd lucrai la casă te-au enervat, i-ai scos şi i-ai pus pe birou. Numai că pe birou era praf... Da, domnule Balaban, trebuia să te gîndeşti că acolo unde sînt contabili, e şi praf berechet! Acum ce să facem, dacă ţi-am găsit urmele dinţilor! Spune şi dumneata! Nu te supăra, dar ar fi trebuit să ştergi praful Înainte, de a-i pune pe masă!
— Fir-ar a dracului de treabă! se miră Balaban. Vezi, Pistora, bine a zis cine a zis că o dată şi o dată greşeşte şi regele şmecherilor, nu-i aşa?
— Numai că dumneata ai greşit de două orij rinji domnul Piătora. Crede-mă, cum am aruncat o privire pe acolo; ne-am gîndit la dumneata: Şi ştii de ce? Orice hoţ cumsecade se scutura înainte de a pleca de la locul faptei, ca să nu fie. prins. Numai dumneata faci pe deşteptul şi nu crezi în „superstiţiile" astea. Eşti convins că un om cu cap poate face orice! Ei, dar acum ţi s-a
Gl înfundat. Păcat! Da, domnule Balaban, dacă vrei să furi trebuie să te pricepi!
*
Unii oameni sînt grozav de iscusiţi, ce-i al lor e al lor, spuse îngîndurat domnul Maly. Am citit undeva un caz interesant. Poate că unii dintre dumneavoastră nu-l cunoaşteţi, aşa că am să vi-l povestesc. Undeva, în Stiria, trăia un şelar, pe nume Anton Huber, Vogt sau Meyer, în orice caz, un nume nemţesc ca atîtea altele. Ei, şi de ziua sa, şelarul stătea la masă cu ai lui, cînd deodată bate cineva în geam. Trebuie să vă spun că în Stiria lumea nu

mănîncă pe săturate nici de sărbători. Nu ştiu, aşa o fi sau nu, dar am auzit şi eu de la unul că ăştia mănîncă pînă şi castane!
— Sări, vecine, că ţi-a luat foc acoperişul.
Şelarul ieşi în stradă, se uită şi văzu că acoperişul casei lui era cuprins de flăeări. Cum se întîmplă în asemenea cazuri, copiii ţipară, nevasta se repezi plîngînd la ceasul din perete, să-l dea jos... Eu în viaţa mea am fost martor la multe incendii şi de fiecare dată am observat că în astfel de împrejurări oamenii îşi pierd capul şi se grăbesc să scape tot felul de lucruri inutile. De pildă, ceasul, rîşniţa de cafea sau colivia cu sticleţi... Abia mai tîrziu cînd se dezmeticesc, îşi dau seama că în casă au rămas bunica, îmbrăcămintea şi tot ce aveau de preţ.
S-au strhw vecinii şi, bineînţeles, s-au apucat să stingă focul stinjenindu-se unul pe altul din cauza grabei.şi îmbulzelii. Au venit şi pompierii. Dar au venit tîrziu fiindcă,ştiţi, pompierul, înainte de a pleca la foc, trebuie să se îmbrace. Între timp s-a aprins şi casa de alături, aşa că pînă în seară cincisprezece case au ars pînă la temelie...
Un foc adevărat, puteţi vedea numai la ţară sau într-un orăşel mic. într-un oraş mare lucrurile se petrec cu totul altfel. Acolo nu vezi nimic din cauza maimuţărelilor pompierilor. Tii, şi ce interesant e să ajuţi la stingerea focului, sau măcar să dai sfaturi celor care fac treaba asta!
Trosnetul şi pîlpîitul flăcărilor au, cum să spun... farmec. Numai că puţini sînt gata să care apă din gîrlă...
Ciudată mai e şi firea omului! De cîte ori e martorul unei nenorociri, o vrea măreaţă! Un foc sau o inundaţie mare te umplu parcă de fiori. Ţi se pare că viaţa ţi-a dăruit ceva nou. Sau poate că ţi se trezesc în suflet simţăminte rămase de la strămoşii care aduceau jertfe idolilor... Mai ştii?
A doua zi, era ca după foc. Mai bine nici nu se putea! Focul în sine este un spectacol frumos, dar ruinele...

îngrozitor! Ca şi în dragoste! Te uiţi ca tîmpitul fa ce-a rămas după ea, şi îţi dai seama că nenorocirea h-are leac! Cercetările le-a făcut un sergent de jandarmi, băiat tînăr.
— Domnule sergent, îi spuse şelarul Anton fac prinsoare că focul a fost pus de cineva! Cu de a izbucnit tocmai de ziua mea, şi tocmai î timp ce şedeam la masă? Numai ca eu una n ştiu: cine ar fi putut să-mi poarte gînd de răz bunare? că rău n-am făcut nimănui, în politic nu mă bag... Atunci, cine dracu?
Era în miez de zi, şi soarele dogorea puternic Sergentul se plimba nervos printre dărîmătur gîndindu-se cum dumnezeu să afle el de unde s-a stîrnit focul!
— Ascultă, domnule Anton, întrebă el deo dată, ce străluceşte colo sus, pe bîrna aia?
— în locul acela, pe acoperiş, era o ferestruică răspunse tîmplarul. O fi rămas vreun cui...
— Nu, nu e cui, îl contrazise jandarmul. A zice mai degrabă o oglindă.
— Ce să caute oglinda acolo în pod? că n ţineam în el decît nişte paie!
Dar jandarmul, jandarm. Sprijini o scară d colţul zidului şi se urcă pînă la bîrnă. Ajuns su spuse:
— Află de la mine, domnule Anton, că nu nici cui nici oglindă, ci un ciob rotund de sticlă Ce caută aici?
— Dracu ştie, spuse şelarul. S-or fi juca copiii... -
Jandarmul vru să ia sticla, ca să se uite 1 ea, dar deodată scoase un ţipăt.
— Fire-ar, a dracului, frige! Şi îşi frecă vîrful nasului.
— Ei drăcie, mai strigă el o dată. Mi-am ars mîna. Domnule Anton, adu-mi iute un petic de hîrtie.
Şelarul îi întinse o foaie ruptă din carnet. Sergentul o ţinu o clipă în dreptul sticlei.
la uită-te şi dumneata, domnule Anton! Eu zic că lucrurile s-au limpezit.
Şi coborînd scara, vîrî hîrtiâ sub nasul şelarului. În mijlocul ei era o gaură cu marginile încă fumegînde.

— Află, domnule Anton, continuă sergentul, că sticla asta nu e altceva decît o lentilă, bicon-vexă sau, cu alte cuvinte, o lupă. Şi acum să lămurim cine a pus lupă asta tocmai aici pe bîrnă, în dreptul paielor. Şi să nu-mi zici mie pe nume, domnule Anton, dacă cel care a făcut isprava asta nu va pleca de aici cu cătuşele la mîini!
— Doamne Isusel exclamă şelarul. De cînd mă ştiu n-am pomenit lupă în casa mea. Dar... ia stai puţin, îşi aminti el deodată. Am avut un ucenic, unul Sepp... Veşnic îşi făcea de lucru cu scamatorii din astea. L-am gonit pentru că nu aveam nici un folos de pe urma lui. Era un tont căruia îi stăteau gindurile numai la nişte experienţe neghioabe. Să fi pus focul dracul de băiat? ! Nu, nu se poate! că l-am gonit încă la începutul lui februarie. Dumnezeu ştie pe unde o fi acum, că de atunci nu mi-a mâi pus piciorul W prag!
— Las'că aflu eu dacă lupa e a lui, spuse sergentul. Mă duc să dau telegramă la Oraş sa mai
trimită doi jandarmi! Iar dumneata, să nu de dracul să pui mîna pe lentilă! înainte de toat tf Baie să dau de urma băiatului!
Ce să mai lungesc povestea? L-au găsit! Intrase ucenic la un coşărcar, în alt oraş. Clnd l-a văzu* pe jandarm intrînd în atelier, a ineeput să tremure ea varga.
— Sepp! a strigat jandarmul la el. Unde ai fost în ziua de 13 iunie?!
— Aici, unde să fi fost? se bîlbîi băiatul. Sînt aici din 15 februarie. De atunci n-am plecat nicăieri! Am martori.
— Asta aşa e, spuse stăpînul. Crede-mă! N-a fost nicăieri! Şi eu ştiu, că stă la mine şi are grijă de copil!
— Va să zică aşa! spuse jandarmul. înseamnă că nu e el.
— Dar ce s-a întîmplat? fu curios să afle coşărcarul.
— Ce să se întîmple? Băiatul ăsta e bănuit că în 13 iunie a pus foc undeva, la dracul în praznic, la un şelar. A ars o jumătate din sat..
— în 13 iunie, zici? se miră coşărcarul. Ca ciudat! în 13 iunie, Sepp m-a întrebat aşa, tam nesam: în cite sîntem

azi, jupîne? în 13, Siîntul Anton, zic. Trebuie să se întîmple azi, zice..
Băiatul sări în sus şi dădu s-o ia la sănătoasa, dar jandarmul îl apucă de guler. Pe drum, în dubă, Sepp a mărturisit totul: îl ura pe şelar pentru că nu-i dădea voie să facă experienţe şi de cîte ori îl prindea, îl snopea în bătaie. Hotărînd să se răzbune pe el, Sepp a calculat poziţia Boarelui la ora prînzului, în 13 iunie, ziua şelarului, şi a prins de streaşină o lentilă, pe care a aplecat-o în aşa fel ca să aprindă paiele. Toate astea le-a pregătit în februarie. Apoi a plecat. Ştiţi ce s-a mai întîmplat după aceea? A venit din Viena un astronom învăţat, să vadă lupa, a dat din cap şi s-â minunat cît de exact a fost fixată faţă de poziţia zenitală a soarelui în ziua de 13 iunie.
— Ce intuiţie uluitoarei Mai ales dacă ţinem seama că băiatul ăsta de cincisprezece ani n-a avut nici un instrument pentru măsurarea unghiurilor!
După aia nu ştiu ce a mai fost cu Sepp, dar şi azi sînt convins c-ar fi putut ieşi din el un mare astronom sau fizician. Cine ştie, poate c-ar fi dat din dracul ăsta de băiat un alt Newtoni Păcat t în lumea asta pier fără nici un rost atîtea spirite inventive şi atîtea talente! Vedeţi, oamenii au răbdare cînd e vorba să scormonească nisipul pentru a găsi diamante şi să coboare în fundul mării pentru perle, dar nimănui nu-i trăsneşte prin cap să caute talentele din popor, ca să nu se irosească fără nici un folos. Păcat, zău asaî

URMELE

în noaptea aceea, în drum spre casă, domnul Rybka era deosebit-de bine dispus. întîi pentru că terminase cîştigător partida de şah (ce mat frumos cu calul! se gîndea el, voios). Apoi fiindcă ninsese şi zăpada moale îi scîrţîia uşor sub picioare, în liniştea cristalină şi pură.

Doamne, cît e de frumos, se gîndea domnul Rybka. Acoperită de zăpadă, Praga părea un orăşel de provincie de modă veche. Te aşteptai parcă să se ivească de după colţ paznicul de noapte sau diligenta... Aşa e la Praga cînd ninge arhaic şi rurel.
Scîrţ, scîrţ... Domnul Rybka păşea pe unde nu mai călcase nimeni, numai de dragul scîrţîitului molcom al zăpezii. Şi cum stătea într-o stradă liniştită, la marginea oraşului, îtitr-o casă cu grădini, cu cît se apropia de domiciliu, cu atît vedea în jur mai puţine urme de paşi. Iată,aici, la portiţă, se termina un şir de urme de bocanci şi de pantofi. Probabil o pereche căsătorită...
Or fi tineri? se întrebă domnul Rybka cu duioşie, ca şi cum ar fi vrut să-i binecuvînteze. Iată, pe aici a trecut o pisică, lăsînd nişte urme ca nişte flori. Noapte bună, pisicuţo ! O să-ţi îngheţe lăbuţele. În faţa lui nu mai vedea decît un singur şir de urme adînci, pas bărbătesc. Un lanţ drept şi sclipitor de paşi risipiţi de trecătorul singuratic. Care dintre vecini să se fi întors atît de tîrziu? se întrebă domnul Rybka cu o curiozitate prietenească. Pe aici umblă atît de puţină lume! Uite, şi acum: nici un făgaş nu brăzdează faţa netedă a zăpezii. Sîntem la marginea vieţii. Cînd o să ajungă şi ei acasă, ulicioara îşi va trage .plapuma albă pînă sub nas, ca o jucărie de copii. Păcat că a doua zi dimineaţă baba cu ziarele îşi va lăsa dîrele cruciş ca urmele de iepuri.
Deodată, domnul Rybka se opri; tocmai cînd voi să traverseze strada ninsă, observă că urmele din faţă părăsesc trotuarul şi se îndreaptă spre casa lui. Cine să fi venit la mine? îşi spuse el înciudat, urmărind cu privirea-i urmele sclipitoare. Dar urmele, cinci, terminate cu o amprentă bine conturată a piciorului stîng, se opreau la , mijlocul străzii. Mai departe, nimic. Doar întinderea albă şi neatinsă a zăpezii.
— Doar n-am înnebunit! îşi spuse domnul Rybka. Poate că omul s-a întors pe trotuar.

Dar cît puteai vedea cu ochii trotuarul era acoperit de un strat neted de zăpadă.pufoasă. Nici o urmă. Ei drăcie! se miră domnul Rybka. Poate că se continua pe celălalt trotuar! Ocolişirul, dar nici dincolo nu-i găsi urmarea. Iar strada strălucea atît de frumoasă sub veşmîntul neclintit şi moale al zăpezii, încît domnul Rybka îşi ţinu răsuflarea de teama să nu tulbure această puritate desăvîrşită. „De cînd a nins,' n-a mai trecut nimeni. Ciudat! mîrîi domnul Rybka. Probabil că omul s-a întors pe trotuar mergînd de-a-ndaratelea şi călcînd în propriile lui urme. Dar atunci, cum? A mers aşa pînă la colţulstrăzii? Pentru că de acolo n-am avut în faţa mea decît *un singur* rînd de urme care se îndreptau încoace
„De ce a făcut aşa? se cutremură domnul Rybka. Şi cum putea,mergînd d-a-ndaratelea,să n merească *exact* în urmele lui?
Dind din cap, descuie poarta şi intră în casă. Deşi îşi dădea seama că n-avea nici un motiv să Be teamă, se uită prin odăi să vadă dacă nu sînt urme de zăpadă. Dar, se înţelege! Cine putea să vină la el? „Mi s-a părut poate, mormăi neliniştit domnul Rybka, deschizînd geamul şi uiîîndu-se afară. în lumina felinarului se puteau deosebi clar cinci urme adînci şi bine conturate care mergeau pînă În mijlocul străzii. încolo, nimic. „Dracu să le ia 1” se gîndi domnul Rybka, frecîndu-se la ochi. Am citit odată o istorioară despre o urmă în zăpadă. Dar aici e vorba de nişte urme care se curmă deodată. Dar el... cetăţeanul... unde o fi?
Clătinînd iarăşi din cap, începu să se dezbrace. Deodată însă se răzgîndi, se duse la telefon, şi cu
vocea tremurîndă chemă comisariatul de poliţie.
— Alo, domnul comisar Bartosek? E un lucru atît de ciudat aici! *Foarte* ciudat. N-aţi putea să-mi trimiteţi pe cineva sau, mai bine, să veniţi chiar dumneavoastră?... Bine, vă aştept în colţ... Nu ştiu despre ce e vorba... Nu, cred că nu e nici un pericol. Principalul e să nu şteargă nimeni urmele... Ei, nu ştiu ale cui sînt... Bine, vă aştept.

Domnul Rybka se îmbrăcă şi ieşi din nou. înconjură urmele cu grijă şi avu grijă să nu le şteargă nici pe cele de pe trotuar. Tremurînd de frig şi de emoţie, îl aştepta în colţul străzii pe comisarul Bartosek şi în tăcerea nopţii, îşi închipui pămîntul locuit de oameni lucind imposibil în univers.

— E atîta linişte aici! mormăi comisarul Bartosek melancolic. Tocmai acum mi-au adus la comisariat o scandalagioaică şi un beţiv. Vai de capul lor ! Ei, ce s-a întîmplat?

-^Priviţi urmele astea, domnule comisar, spuse domnul Rybka cu glasul tremurînd. N-avem de mers decît cîţiva paşi.

Domnul comisar îşi aprinse lanterna.

T- Ce matahală de bml Aproape un metru optzeci, judecind după mărimea labei şi lungimea pasului. Avea ghete solide! Probabil cusute de mînă. N-a fost beat şi a mers destul de apăsat. Nu ştiu ce nu vă plaee la urmele astea !

— Iată, spuse scurt domnul Rybka arătînd şirul neterminat- de paşi imprimaţi în mijlocul străzii. . . .

— Aha îfăcu comisarul Bartosek îndreptîndu-sedirect spre ultima urmă. Se aşează pe vine şi o lumină cu lanterna de buzunar.

— Nu-i nimic. E o urmă normală. Greutatea corpului e lăsată mai mult pe călcîi. Dacă omul ar fi făcut un pas sau un salt înainte, greutatea s-ar fi deplasat spre vîrful piciorului, înţelegeţi? Şi s-ar cunoaşte.

— Asta înseamnă?... întreabă domnul Rybka nerăbdător.

— Ei, înseamnă că n-a mers decît pînă aici! zise comisarul netulburat.

— Dar atunci, unde e? întrebă domnul Rybka înfrigurat.

Comisarul ridică din umeri.

— Nu ştiu. Bănuiţi poate pe cineva?

— Pe cine să bănuiesc? se sperie domnul Rybka, Dar aş vrea să ştiu unde s-a dus ! Vedeţi? Aici a făcut ultimul

pas! Unde e următorul, pentru numele domnului?! Că altă urmă nu mai e 1
— Văd, zise comisarul sec. Dar ce vă priveşto pe dumneavoastră unde s-a dus? A dispărut vreunul dintre prietenii dumneavoastră? Nu?Păi atunci ce vă pasă?
— Dar asta trebuie lămurit! îngăimă domnul Rybka. Nu credeţi că a mers de-a-ndaratelea, călcînd în propriile sale urme?
— Nu se poate, mîrîi comisarul. Cînd mergi de-a-ndaratelea, laşi urme mai mici şi calci cu pas mai mare, pentru a-ţi păstra echilibrul.Şi... apoi, nu ridici picioarele, aşa că faci dire în zăpadă, în urmele astea s-a călcat o singură dată, domnule. Vedeţi şi dumneavoastră cît de precis sînt conturate!
: – Dacă nu s-a întors, atunci *unde s-a dus?* insista domnul Rybka cu încăpăţînare.
— Treaba lui 1 mormăi domnul comisar. Uita-ţi-vă ce este. Dacă n-a făcut nimic rău, n-avem dreptul să ne amestecăm în treburile lui. Ei, dacă am avea o reclamaţie, atunci am putea să începem cercetări preliminare...
— Dar cum poate un om să dispară din mijlocul străzii? se îngrozi domnul Rybka.
— Trebuie să mai aşteptaţi, domnule, îl sfătui comisarul fără să-şi piardă răbdarea. Dacă a dispărut cineva, peste cîteva zile o să ne anunţe familia sau cunoscuţii. Ei, şi atunci o să-l căutăm. Pînă nu-l caută nimeni, n-avem ce face.
. în sufletul domnului Rybka se strîngeau norii întunecaţi ai mîniei.
— Scuzaţi, spuse el cu asprime, dar eu cred că poliţia ar *trebui* să se intereseze cînd un cetăţean cumsecade dispare aşa, tam-nisam, din mijlocul străzii !
— Las' că nu i s-a întîmplăt mmie, spuse dom-nul Bartosek vrînd să-şi potolească interlocutorul. Urme de luptă nu sînt. Dacă l-ar fi atacat sau 1 ar fi răpit cineva, ar fi rămas o mulţime

de urme. Îmi pare rău, domnule, dar aici n-am cum să intervin.
Domnul Rybka dădu din mînă neliniştit.
— Dar, domnule comisar, explicaţi-mi cel puţin... E o enigmă aşa de...
— Da, se declară de acord domnul Bartosek şi căzu pe gînduri. Nici nu bănuiţi cite enigme sînt pe lumea asta. Fiecare casă, fiecare familie este.o enigmă. Cînd am venit încoace am auzit o femeie tînără plîngînd, uite, în casa ceea, dar enigmele, domnule, nu sînt treaba noastră. Noi sîntem plătiţi pentru altceva: pentru menţinerea ordinei. Ce credeţi dumneavoastră, că noi urmărim hoţii numai aşa, din curiozitate? Nu ! Îi urmărim pentru ca să-i arestăm. Ordinea este un lucru necesar.
— Păi vedeţi? interveni domn'[1]! Rybka. Socotiţi oare că totul e în ordine cîna cineva, după ce a mers pînă în mijlocul străzii... se ridică, să zicem, vertical în aer?...
Depinde de interpretare, fu de părere comisarul. Există un ordin al poliţiei după care, dacă este pericol dc cădere de la o înalţime mai mare, omul trebuie să-şi pună centura de siguranţă. La prima nerespectare se aplică avertismentul, iar la a doua amendă în bani. Dacă cetăţeanul nostru s-a ridicat în aer aşa, cu de la sine putere, gardianul ar fi trebuit să-l avertizeze să-şi pună centura de siguranţă. Dar cred că nu l-a văzut nici un gardian, spuse el, scuzindu-se parcă. Altfel, i-ar fi rămas şi lui urmele. Şi-apoi, poate
că domnul ăsta a plecat pe altă cale, nu?...
— Dar cum? se pripi domnul Rykba. Domnul Bartosek clătină din cap.
— Greu de spus! Poate s-a înălţat la cer sau s-a urcat pe scara lui Iacob, zise el şovăind. înălţarea la cer ar putea fi considerată răpire, dacă se face uz de forţă. Dar cred că de obicei acest lucru se întîmplă cu asentimentul celui în cauză. Şi-apoi, s-ar putea ca omul ăsta să ştie să zboare. N-aţi avut niciodată senzaţia că zburaţi? Dai aşa, puţin, din picior şi gata, te ridici! Unii zboară câ un balon, dar

eu, cînd zbor în vis, trebuie din cînd în cînd să-mi fac vînt cu piciorul. Cred că din pricina hainelor ăstora grele şi a săbiei! Da... S-ar putea ca omul să fi adormit şi să se fi apucat să zboare-în vis. Şi asta nu e interzis, domnule! Numai că dacă ar fi fost într-o stradă frecventată, sergentul ar fi trebuit să-l avertizeze... Sau staţi! Poate că s-a înălţat prin forţa lui spirituală. Spiritiştii cred în chestia asta. Mi-a spus unul, Bandys, că a văzut cu ochii lui un mediu plutind în aer. Cine ştie care e adevărul!
— Dar bine, domnule comisar! îl dojeni domnul Rybka. Nu cumva credeţi în poveştile astea? Ar însemna încălcarea legilor naturii!
Domnul Bartosek dădu din umeri căzînd pe g înduri. .
— Ştiu şi eu, domnule, lumea încalcă tot felul de legi şi ordine. Dacă aţi fi la poliţie aţi afla
o grămadă de lucruri de-astea – şi comisarul făcu cu mîna un gest de dispreţ. Nu m-aş mira dacă cetăţenii ar încălca şi legile naturii pentru că,aflaţi de la mine, oamenii sînt nişte mari haimanale, domnule ! Ei, şi acum, noapte bună ! Gerul pişcă, nu glumă !
— N-aţi vrea să luaţi un pahar de ceai. la mine... sau un rachiu? se oferi,domnul Rybka.
- Gum să nu, făcu melancolic comisarul. Ştiţi, în uniformă nu poţi intra în nici un local... Poate că de asta sînt atît de puţini poliţişti beţivi! .
— Enigmă, continuă puţin mai tîrziu, şezînd în fotoliu şi privind dus pe ginduri, cum i se topeşte zăpada de pe vîrful cizmelor. Dintr-o sută de oameni, nouăzeci şi nouă ar fi trecut.pe lin^ă urmele astea fără să se oprească. Pe de altă parte, dumneavoastră treceţi cu vederoa rouăzeci şi nouă de lucruri al naibii de enigmatice. Nu ştim nici cît negru sub unghie despre atîtea cîte se întîmplă pe lumea asta. Dar există şi lucruri care nu sînt tainice. Să luăm de pildă ordinea, sau justiţia.Nici poliţia nu e enigmatică. Orice trecător de pe stradă e enigmatic, peniru că nu putem să-l descoasem, domnule. Dar cum fură ceva, gata ! Nu mai are nimic tainic ! îl înşfăcăm şi gala ! îl punem la

popreală şi ştim cel puţin ce face, oricînd ! îl v;dem prin ferestruica aia de la uşă... Să zicem că ziariştii scriu: „Descoperirea unui cadavru misterios”. Ce mai e misterios la un cadavru din ăsta? Cum
punem mîna pe el, 11 măsurăm, îl fotografiem; şi-l disecăm. îi cunoaştem fibra, ştim ce a mîn-cat înainte dea muri, Cunoaştem cauza decesului şi multe altele. Apoi mai ştim că a fost omorît probabil pentru bani. Toate astea sînt lămurite ca în palmă... Puteţi să-mi daţi un ceai tare, domnule. Toate fărădelegile sînt simple, domnule. Le vezi uşor mobilul şi toate celelalte. Dar gîndurile pisicii dumneavoastră, intenţiile s3rvitoarei, cauza pentru care soţia priveşte atît de visătoare pe geam, toate astea sînt enigme... Orice este enigmatic. Orice în afară de cazurilt penale. Un caz penal este o părticică bine determinată a realităţii, o părticică asupra căreia am îndreptat lumina. Ştiţi, dacă mi-aş arunca puţin privirea prin casa dumneavoastră, aş afla o grămadă de lucruri! Dar eu nu mă uit decît la vîrful cizmei, căci n-am nimic oficial cu dumneavoastră. N-avem nici o reclamaţie împotriva dumneavoastră, adaugă el, sorbind din ceaiul fierbinte. îşi reluă firul gîndurilor peste o elipă: – E destul de ciudată părerea că.poliţiaşi mai ales agenţii secreţi se ocupă de enigme. Nouă puţin ine pasă de enigme! Pe noi ne interesează numai încălcarea regulilor. Da, domnule, pe noi crima ne interesează nu pentru că e enigmatică, ci pentru că e interzisă. Nu urmărim pe cutare răufăcător din curiozitate intelectuală, ci ca să-î arestăm în numele legii! Credeţi-mă ! Mătură torii nu plimbă mătura pe caldarâm pentru aciti în praf urmele lăsate de oameni, ci pentru a
mătura şi curăţa toate porcăriile lăsate de viaţă. Nu, ordinea nu este enigmatică ! A face ordine este o muncă murdară, domnule, şi cine vrea să facă curăţenie trebuie să-şi vîre degetele în toate porcăriile 1 Mă rog, cineva trebuie să facă treaba asta, aşa cum trebuie să existe cineva care să taie viţeii, spuse el cu melancolie. Dar

dacă omori viţelul numai din curiozitate, înseamnă că eşti sadic. Viţeii trebuie să-i taie cineva de meserie! Cînd cineva e obligat să facă ceva, ştie că are dreptul! Vedeţi, dreptatea trebuie să fie infailibilă, ca şi tabla înmulţirii. Nu ştiu dacă aţi putea să dovediţi că toate furturile sînt rele. Dar eu vă dovedesc că orice furt e interzis, pentru că, în orice caz, îl arestez pe făptaş. Dacă vă apucaţi să risipiţi perle în stradă, sergentul vă va da avertisment fiindcă aţi murdărit Oraşul. Dar dacă aţi face minuni, nu v-ar opri nimeni, dacă n-am putea să le încadrăm sub un articol de regulament sau lege, ca cele privitoare la morala publică sau întruniri nepermise. Trebuie să existe ceva potrivnic legii ca să putem interveni.
— Dar bine, domnule, obiectă domnul Rybka, agitîndu-se pe scaun, vă mulţumiţi doar cu atît? Aici e vorba de... de un lucru atît de neobişnuit... atît de enigmatic... iardumneavoastră !...
Domnul Bartosek ridică din umeri.
— Mie puţin îmi pasă. Dacă doriţi, pun pe cineva să şteargă urmele.Ca să nu vă mai tulbure liniştea somnului. Altceva n-am ce să vă fac.
N-auziţi nimic? Nici un zgomot de paşi? E patrula noastră ! înseamnă că e ora două şi şapte minute! Noapte bună, domnule.
Domnul Rybka îl însoţi pe comisar pînă- la poartă. în mijlocul străzii şirul acela neîncheiat şi absurd de urme era ca şi înainte. Pe celălalt trotuar, se apropia un gardian.
— Mimra, strigă comisarul. Ceva nou? Gardianul Mimra salută.
— Mai nimic, domnule comisar, raportă el. La numărul şaptesprezece mieuna o pisică în curte. Am sunat să-i dea drumul să intre. La numărul nouă poarta era deschisă. în colţ au săpat o groapă, fără să pună felinar roşu. La prăvălia lui Marsik s-a desfăcut un cui la firmă. Miine dimineaţă va trebui s-o dea jos, să nu cadă cuiva în cap.
—. Asta-i tot?

— Tot, răspunse gardianul Mimra. Dimineaţa trotuarele vor trebui presărate cu cenuşă, să nu-şi rupă picioarele cineva. Ar fi bine să se sune la toate casele, pe la şase.
— Bine, zise comisarul Bartosek. Noapte bună. Domnul Rybka se mai uită o dată la paşii care
duceau spre necunoscut. Dar în locul ultimei urme, erau acum două adîncituri lăsate de cizmele cazone ale gardianului Mimra. De acolo, lăbărţate, mergeau mai departe, într-un şir regulat şi precis.
— Slavă domnului, oftă domnul Rybka şi se duse la culcare.

O DOVADĂ INCONTESTABILĂ

— Vezi, Tonik, povestea judecătorul de în» strucţie Mates celui mai bun prieten al său, e o chestie de experienţă! Eu n-am încredere în mărturisiri, alibiuri şi poveşti d-aslea! Nu cred pe nimeni, nici pe inculpat, nici pe martorii Omul minte, chiar şi fără voie. Se întîmplă ca un martor să-ţi jure că nu poartă pică inculpatului, fără să ştie că în străfundul sufletului, în subconştient, ştii, îl urăşte din invidie sau gelozie refulată 1 Tot ce-ţi spune inculpatul e născocit şi potrivit dinainte. Depoziţiile martorului sînt pornite din intenţia de a uşura sau agrava situaţia inculpatului. îţi spun, Holenek: omul e mincinos pînă în măduva, oaselor!
în ce cred ! în hazard, Tonik ! în gesturi, fapte şi vorbe înlimplătoare, involuntare, mai bine zis necontrolate, care îţi scapă din cînd în cînd. Orice poate fi falsificat şi aranjat, toate sînt prefăcătorii şi intenţii, humai gesturile întîm
plătoare nu! Le recunoşti de la prima vedere. Uite care e metoda mea: stau şi-i las să depene tot ce au născocit şi şi-au pregătit dinainte. Mă fac că le dau crezare, le vin chiar în ajutor ca să le meargă gura mai lesne, şi stau la pîndă să prind un cuvînt negîndit, o vorbă involuntară.

Dar pentru asta trebuie să fii psiholog, să fii iscusit. Unii judecători de instrucţie, căutînd să încurce pe inculpat, intervin şi-l fac să-şi piardă capul, ca pînă la urmă să fie gata să recunoască că a omorît-o pe împărăteasa Elisabeta, să zicem. Eu însă am nevoie de siguranţă absolută, De aia aştept cu răbdare, pînă cînd, din minciunile şi scamatoriile care în limbaj juridic se cheamă depoziţie, scapără o scînteie de adevăr! Vezi, adevărul curat se desprinde din smir-curile minciunii numai din întîmplare, numai atunci cînd omul se bîlbîie sau greşeşte. . Ascultă,Tonik, faţă de tine n-am nici un secret, doar sîntem prieteni din. copilărie! Ţi-aduci aminte ce bătaie ai mîncat atunci cînd am spart eu geamul? N-aş fi spus nimănui povestea mea, dar nii-e ruşine, nu ştiu cum, aşa că trebuie s-o împărtăşesc cuiva. încerc să mă stăpînesc, dar nu pot! Trebuie să mărturisesc! Să-ţi spun cum mi-am aplicat metoda Ia viaţa mea... intimă... într-un cuvînt, în căsnicia mea. La urmă n-ai decît să-mi spui că-s un dobitoc şi un necioplit...
Tonik, eu-., ei bine, îmi bănuiam soţia, pe Marticka! Am fost gelos pînă la nebunie. îmi
intrase în cap că are ceva cu... ştii... cu... Artur. Cred că nu l-ai văzut niciodată. Acum, tu mă cunoşti! Ştii că sint înţelegător. Dacă aş fi ştiut sigur .că-l iubeşte, i-aş fi zis: Marticka, bai să divorţăm. Partea proastă era însă că n-aveam nici o dovadă. Habar n-ai, Tonik, prin ce chinuri am trecut! *Ah,* doamne! ce an îngrozitor! Ştii de ce e în stare un soţ gelos: îşi urmăreşte nevasta, o pîndeşte, stă de vorbă cu slujnica, face scene... Şi unde mai pui că din întîmplare sînt şi judecător de instrucţie! Nu, crede-mă, anul trecut, viaţa mea a fost un continuu interogatoriu, uite aşa, zi de *-zi,* din zori şi pînă în noapte.
Inculpata, vreau să spun Marticka, s-a ţinut grozav de tare. Zadarnic o pîndeam cînd plîngea, cînd tăcea cu încăpăţînare. cînd îmi spunea unde a fost şi ce a făcut toată ziua, că n-am putut s-o prind cu nimic. Sigur, m-a minţit de multe ori. M-a minţit mai întotdeauna, dar ce să-

i faci, ăsta e un cusur al femeilor. Nici n-apucă bine să-ţi spună că a fost vreo două ceasuri la modistă, că-i trece prin minte să-ţi povestească că a fost şi la dentist şi la cimitir, la mormîntul mămi-chii... Cu cît o chinuiam mai mult – şi-ţi spun," Tonda, un bărbat gelos e mai rău decît un cîine turbat – cu cît mai mult o sîcîiam, cu atît eram mai puţin sigur! Fiecare cuvînt, fiecare răspuns îl întorceam de zece ori pe faţă şi pe dos, dar nu găseam nimic. Doar jumătăţi de adevăruri, obişnuite în orice raport dintre oameni, în special
în căsnicie. Ei, am trecut prin multe, dar cînd mă gindesc la suferinţele bietei Marticka, îmi vine să mă pălmuiesc, zău aşa, dragă Toni!
Într-un cuvînt, în vara asta Marticka a plecat la Frantiskove Lâzng. De ale femeilor, ştii... Arăta de altfel foarte rău. Bineînţeles, am plătit un individ josnic care n-a făcut decît să zacă prin cîrciumi, s-o urmărească... E de neînchipuit ce amară devine viaţa cînd un singur lucru nu e în regulă! O singură pată ajunge ca să fii murdar tot; Marticka îmi scria. Scrisori vagi... Ca şi cum nu ar fi avut despre ce-mi scrie. Se înţelege că le-am citit şi răscitit, căutînd să le aflu tîlcul printre rînduri. într-o zi am primit un plic cu adresa mea: Frantisek Mataus, judecător de instrucţie etc. îl desfac, scot foaia şj dau de titlul: DragărArtur!
Ce să-ţi spun, mi s-au muiat picioarele! M-am gîndit: V-am venit de hac! Ei, Marticka, ce în-tîmplare stupidă, nu-i aşa? Cum se întîmplă uneori cînd ai de expediat mai multe scrisori, le-a încurcat şi le-apus greşit în plic. Drept să-ţi spun, mi-exa şi milă de ea cît de uşor se trădase! '
-
Dacă vrei să mă crezi, în prima clipă am avut de gînd să-i trimit scrisoarea necitită înapoi. Aşa aş fi procedat în alte împrejurări. Dar gelozia e o patimă murdară, josnică. Am citit scrisoarea, prietene, şi am să ţi-o arăt, pentru că o am tot timpul la mine. Uite ce scria:
„Dragă Artur,

Nn te supăra pentru întîrzierea răspunsului. Dar eram îngrozită, că Frânţi – adică eu, înţelegi? nu mi-a scris de atîta timp. Ştiu că are mult de lucru, dar cînd o femeie nu are nici o veste de la soţul ei, e ca un trup fără suflet. Dar asta n-o înţelegi dumneata, Artur! Luna viitoare vine şi Frânţi aici. Ce-ar fî să vii şi dumneata? îmi,scrie că are acum un caz foarte interesant. Nu-mi spune care anume,'dar cred că e vorba de asasinarea lui Hugo Mflller. Sînt foarte curioasă. îmi pare rău că Frânţi s-a cam înstrăinat de dumneata, dar cred,că asta enumaidin cauza că are atît de mult de lucru. Dacă lucrurile ar fi fost ca mai înainte, ai fi putut să-l mai scoţi seara din bîrlog, sau să-l iei cu dumneata la o excursie'cu automobilul.
Ai fost întotdeauna atît de drăguţ cu noi şi cred că nici acum nu ne-ai uitat, cu_toate că între noi nu *mai* e vecbea prietenie. Dar Frânţi e atît de nervos şi de. ciudat! Nici nu mi-ai scris ce-ţi mai face fetiţa. Şi Frânţi mi se plînge de căldura de la Praga.
Ar trebui să vină aici să se mai odihnească, în loc să stea pînă seara la birou. Cînd pleci la mare? Sper că o să-ţi iei şi fetiţa cu dumneata. Nici nu ştii cît de greu ne vine nouă, femeilor, cînd sîntem singure.
Cu salutări cordiale, *A/arta Matesoid."*
— Ei, Tonik, ce zici de asta? Ştiu că nu. e o scrisoare prea spirituală; ca stil şi conţinut, e o operă slabă. Dar în ce lumină apar acum Marticka şi relaţiile ei cu bietul Artur? Să-mi fijurat de mii de ori, n-aş fi crezut-o, dar am o probă atît de negîndită, atît de puţin influenţată de voinţă... Mă crezi acum că adevărul, adevărul adevărat nu iese la iveală decît din imprudenţă? Cînd am citit scrisoarea asta, mi-a venit să plîng de bucurie şi... de ruşine pentru gelozia mea prostească!
Ce am făcut atunci? Am legat frumuşel cu o sfoară actele referitoare la asasinarea lui Hugo Miiller, le-am băgat în sertar şi a doua zi am şi fost la Frantiskove Lâzne. Văzîndu-mă,Marticka s-a roşit şi s-a bîlbîit ca o fetiţă. Parcă făcuse o faptă rea! Eu, nimic.

— Frânţi, zice peste o clipă Marticka, ai primit scrisoarea mea?
— Ce scrisoare? mă mir eu. îmi scrii aşa de puţin!
Marticka m-a privit mirată. Apoi a suspinat, ca un om care scapă de o grijă.
— Probabil am uitat să ţi-o expediez, a spus ea şi scotocind în poşetă, a scos o foaie mototolită, începea cu cuvintele: „Dragă Frânţi!” Eu rîdeam în sinea mea. Probabil că Artur îi trimisese înapoi ceea ce nu era a lui...
După asta n-am mai scos niciodată o vorbă în legătură cu bănuiala mea şi de atunci avem linişte în casă. Ia spune-mi, n-am fost un neghiob cu gelozia mea? Afum caut s-p fac pe Marticka să uite cele întîmplate. Cîtă grijă are de mine biata de ea! Mi-am dat seama de asta din scrisoarea ei. Ei, acum ţi-am spus tot. Mi-e ruşine mai mult de prostia mea, decît de păcatele mele.
Iată un exemplu clasic de puterea *de* convingere a unei întîmplări involuntare.
*
Cam în acelaşi timp, domnul denumit aici Artur îi spunea doamnei Marti&ka:
— Ei, fetiţo, a avut efect?
— Ce, dragul meu?
— Scrisoarea pe care i-ai trimis-o atunci, ca din greşeală.
— A avut, spuse doamna Marta căzînd pe gînduri. Ştii, dragă, mi-e şi ruşine că Frânţi se încrede acum orbeşte în mine. De atunci e atît de drăguţ cu mine... îmi poartă scrisoarea la inimă! şopti doamna Marta, cutremurîndu-se. Spune-mi, nu e Îngrozitor că... că-l înşel aşa, şe zici?
Dar domnul Artur nu era de aceeaşi părere. Cel puţin aşa susţinea.

CAZUL SELVJN

Maestrul Leonard Unden, bătrînul şi marele poet, laureat al premiului Nobel etc. îşi depăna amintirile.

— Hm! Succesul meu cel mai mare? Adică succesul care mi-a adus cea mai multă bucurie?... Tineri prieteni, la vîrsta mea nu mai pui prea mare preţ pe lauri, aplauze, femei şi alte fleacuri, mai ales că ai trecut de mult prin astea. Cît eşti tînăr te bucuri de toate şi ai fi prost de nu te-ai bucura. Dar cînd eşti tînăr n-âi cu ce să-ţi procuri bucuriile vieţii. De fapt, viaţa ar trebui să decurgă invers: întîi ar trebui să fii bătrîn şi să faci o muncă folositoare şi meritorie, pentru că atunci nu eşti bun de altceva şiabia la sfîrşit ar trebui să ajungi la tinereţe ca să te poţ i bucura de roadele îndelungatei tale vieţi. Vedeţi, ca orice bătrîn, m-am luat cu vorba... Ce am vrut să vă spun! A, da! Voiam să vă vorbesc despre cel mai mare succes al meu. Ascultaţi!

Succesul ăsta nu mi l-a adus nici una din căr-., ţile sau piesele mele – deşi, într-un timp căr« ţile mele se citeau într-adevăr. Marele meu succes a fost cazul Selvin!

Sigur că nu vi-l mai amintiţi, pentru că au trecut douăzeci şi şase, ba nu, douăzeci şi nouă de ani de atunci f Va să zică, acum douăzeci şi nouă de ani, m-am pomenit într-o bună zi cu o femeie căruntă şi blajină, îmbrăcată în negru, şi înainte de a o putea întreba, cu amabilitatea mea foarte preţuită pe atunci, ce doreşte, hop (a îngenuncheat în faţa mea şi a izbucnit în plîns! Nu ştiu cum, dar mi-e greu să văd o femeie plîngînd...

— Domnule, spuse ea, după ce am mai liniştit-o puţin, sînteţi un mare poet. În numele dragostei de oameni, vă conjur să-mi salvaţi fiull Cred că aţi aflat din ziar de cazul Frank Selvin.

Probabil că în clipa aceea aveam mutra unui sugaci cu barbă. De citit, citisem ziarele, dar nu aflasem nimic despre cazul lui Frank Selvin. După cît am putut înţelege din ce mi-a spus nefericita mamă printre hohote şi lacrimi, lucrurile stăteau aşa: unicul ei fiu, Frank Selvin, de douăzeci şi doi de ani, fusese condamnat la muncă silnică pe viaţă pentru că ar fi omorît-o pe mă-tuşă-sa Sofia, cu intonţia de a o jefui, iar faptul că nu-şi

recunoscuse vina a fost considerat de Curtea cu juri ca o circumstanţă agravantă.
— E nevinovat, domnule, vă jur! gemea doamna Selvin. În seara aceea mi-a spus: Mamă, mă doare capul, mă duc să mă plimb puţin afară din oraş! Din cauza asta nu şi-a putut dovedi alibiul.'Cine ia seama, noaptea, la un băiat, chiar dacă s-ar întîlni cu el?
Frantik al meu e cam fluşturatic. Dar şi dum-nsavoastră aţi fost tînăr şi trebuie 3ă-l înţelegeţi! Gindiţi-vă eă'n-are decît douăzeei şi doi de ani! Cum poate cineva să distrugă viaţa unui om tînăr? Şi aşa mai departe. Oedeţi-mă,dragiimei, dacă aţi fi văzut-o pe mama aceea căruntă şi cu inima frîntă, v-aţi da seama ce am simţit eu atunci! Nu există suferinţă mai cruntă decît compătimirea neputincioasă. Ce să vă mai spun: pînă la urmă i-am jurat că voi face tot ce-mi va sta în putinţă, adăugind că nu voi înceta lupta pînă nu voi clarifica lucrurile. Şi i-am mai jurat că sînt convins de nevinovăţia fiului ei. în clipa aceea a dat să-mi sărute mînă. Cînd biata bătrînă m-a binecuvîntat, era să îngenunchez în faţa ei. Neghiob mai e omul, cînd cineva îi mulţumeşte că unui dumnezeu!
Bine. Din clipa aceea am făcut din cazulFrank Selvin propria mea cauză. Mai întîi am studiat actele procesului. Vă spun, în viaţa mea n-am văzut un proces mai dat peste cap. Era un adevărat scandal judiciar! De fapt, cazul era foarte simplu, într-o noapte, slujnica mătuşei Sofia, o oarecare Anna Solarova, femeie redusă mintal, în vîrstă de cincizeci de ani, ar fi auzit pe cineva
umblînd În odaie la domnişoara, adică Ja mătuşa Sofia. S-a dus să vadă ce e, de ce nu doarme stă-pîna, dar cînd a intrat în dormitor a zărit un bărbat care sărea pe fereastra larg deschisă. Femeia a început să ţipe de s-au string vecinii. Au aprins o lampă şi au găsit-o pe domnişoara Sofia pe duşumea, sugrumată cu prosopul. Lada în care îşi păstra.banii era deschisă, iar rufele: aruncate în jur. Banii erau încă acolo. Probabil că slujnica intrase tocmai

în clipa în care ucigaşul se pregătea să-i ia. Acestea erau deci faptele.
A doua zi, Frank Selvin a fost arestat, slujnica a declarat că l-a recunoscut cînd a sărit,pe fereastră, s-a constatat că la ora cînd s-a comis crima el nu era acasă, s-a întors peste vreo jumătate de ceas şi s-a culcat imediat. S-a mai aflat apoi că prostul de el mai avea şi nişte datorii. Pe urmă s-a mai găsit o babă bîrfitoare, care a declarat cu gravitate că, într-una din zilele dinaintea omorului, mătuşa Sofia i-ar fi încredinţat în taină că Frank, nepotul ei, ar fi venit să-i ceară nişte bani cu împrumut şi că la refuzul ei – era îngrozitor de zgîrcită – Frank ar fi spus: „Bagă de seamă, tanti, că o să ţi se înlîmpîe ceva de o să rămînă lumea cu gura căscată 1 Asta era tot ce se ştia în legătură cu Frank.
Şi acum să vedeţi procesul: n-a durat decît o jumătate de zi, Frank a susţinut cu tărie că e nevinovat, că a fost la plimbare, şi apoi s-a dus acasă şi s-a culcat. Nici un martor n-a fost supu
unui interogatoriu ea lumea. Avocatul lui Frank – bineînţeles, din oficiu, pentru că doamna Selvin n-avea bani pentru un avocat bun – era un dobitoc bătrîn şi ramolit care s-a mulţumit să atragă atenţia asupra vîrstei tînărului şi imprudentului său client şi să roage cu lacrimi în ochi pe juraţi să dea dovadă de indulgenţă. Nici procurorul nu prea şi-a dat osteneală. A ţipat la juraţi, amintindu-le că în ultimele două procese au mai dat sentinţe de achitare... Unde ar ajunge societatea dacă orice criminal şi-'ar găsi salvarea în indulgenţa juraţilor?! Se pare că juraţii s-au intimidat şi, vrînd să arate că de-' geaba încâlci legile contînd pe bunăvoinţa şi blîndeţea lor, au hotărît, cu unsprezece voturi contra unul, că Frank Selvin e vinovat de crimă de omor. Aşa se prezenta cazul.
Eram deznădăjduit! Fierbea singele în mine, deşi nu sînt jurist sau tocmai pentru că nu sînt jurist. Gîndiţi-vă şi dumneavoastră: martora principală e redusă mintal, şi are aproape cincizeci de ani, adică trece prin menopauză,

ceea ce reduce simţitor valoarea depoziţiilor ei. Pe cel care sărea pe geam l-a văzut pe întuneric. După cum am constatat mai tîrziu, lucrurile s-au petrecut într-o noapte caldă, dar foarte întunecoasă, aşa că femeia nu putea să-l recunoască pe făptaş! Pe întuneric nu poţi să^ţi dai seama nici măcar de înălţimea ouiva, ştiu din propria mea experienţă ! La toate se mai adaugă şi faptul că femeia îi purta tînărului domn,
adică lui Frank Selvin, o ură isterică, pentru-că îşi bătea joc de ea. Îi zicea „madam coate-albe”, poreclă pe care Anna Solarova o considera jignire gravă;
În al doilea rînd mătuşa Sofia o ura pe sora ei, doamna Selvin; Nu vorbeau una cu alta. Bătrîna domnişoară evita să rostească pînă şi numele mamei lui Frank. Mătuşa Sofia spusese că Frank o ameninţase? Putea să fie doar una din clevetirile ei veninoase de fată bătrînă care caută să-şi umilească sora. Cît îl priveşte pe Frank, era un băiat mediocru, un conţopist oarecare la un birou oarecare, avea o fată căreia îi scria răvaşe sentimentale, versuri proaste şi iă-cuse datorii, cum s-ar zice, fără să ştie ce facel Maică-sa era o persoană distinsă şi săracă, roasă de cancer, mizerie şi suferinţă. Aşa se prezentau lucrurile la o examinare mai atentă.
Voi nu mă mai ţineţi minte cum eram în tinereţe. Cînd eram în vervă nu mai ştiam de mine. Am scris în ziare o serie de articole sub titlul; *Cazul Frank Selvin* cu care am demonstrat punct cu punct inconsistenţa depoziţiilor martorilor, mai ales a martorei principale, am analizat contradicţiile mărturiilor cît şi caracterul pătimaş al unor declaraţii. Am dovedit apoi că martorei principale nu-i era posibil să-l recunoască pe făptuitor, am demonstrat incapacitatea preşedintelui tribunalului şi demagogia grosolană a rechizitorului. Dar nu m-am mulţumit numai cu atît! Antrenat de cauză, m-am apucat să atac justiţia, codul penal, Curtea cu juri, întreaga orînduire a societăţii egoiste şi indolente! Nu mă mai întrebaţi ce a ieşit din asta. Pe vremea aceea îmi cîştigasem un oarecare

renume şi aveam tineretul alături de mine. Într-o seară, a avut loc şi o demonstraţie în faţa tribunalului. Atunci a venit la mine avocatul tînărului Sslvin şi frîngîndu-şi mîinile mi-a spus: „Ce ai făcut, domnule? Am înaintat cererea de recurs şi pedeapsa lui Selvin ar fi fost desigur ' redusă la cîţiva ani închisoare, dar cum instanţa superioară nu poate face concesii străzii, îl va respinge ! I-am răspuns stimabilului jurist că mie nu mi-e de cazul Selvin, ci de adevăr şi justiţie.

Avocatul a avut dreptate. Recursul a fost respins, dar preşedintele tribunalului pensionat. Oameni buni, abia atunci m-am apucat de treabă! Azi aş spune că duceam o luptă sfîntă pentru dreptate. Vedeţi, multe s-au mai îmbunătăţit de atunci. Trebuie să-mi recunoaşteţi, şi mie, om bătrîn,. o fărîmă de merit în asta. De cazul Selvin au început să se ocupe marile ziare din străinătate. Vorbeam în cîrciumi, în faţa muncitorilor şi la congrese în faţa unor delegaţi veniţi din toate colţurile lumii. La vremea ei lozinca: *„Dreptate În cazul Selvin”* avea aceeaşi circulaţie cum au acum lozincile: *„Dezarmare”* sau *„Votes for women”¹,* Cît mă priveşte, duceam lupta contra statului, dar aveam tineretul alături de mine. Cînd a murit mama hii Selvin, şaptesprezece mii de oameni an urmat sicriul bietei femei seunde şi uscăţive. La mormlntul ei am vorbit ca niciodată. Nu ştiu, prieteni, dar măreţ şi ciudat lucru e inspiraţia!

Şapte ani am dus lupta asta! Ea m-a j'ăcut om. Nu cărţile, ci cazul Selvin, mi-au adus faima mondială. Ştiu că mi se spune „Vocea conştiinţei” şi „Cavalerul adevărului”. Cred că aşa mi se va spune şi în epitaful meu, şi că vreo paisprezece ani o să se scrie în manualele de şcoală cum a luptat pentru adevăr poetul Leonard Unden. Apoi se va uita şi asta, ca atîtea altele.

În al şaptelea an a murit martora principală, Anna Solarova, dar înainte de a-şi da sufletul s-a spovedit şi a mărturisit cu lacrimi în ochi că o apasă conştiinţa, că jurase strîmb, atunci, la tribunal. Că nu ştia sigur dacă

criminalul pe care-l văzuse în noaptea aceea sărind pe fereastră era Frank Selvin. Popa, om de treabă, a venit la mine. Între timp aflasem mai bine rostul lumii, şi n-am dat informaţia la ziar ci l-am trimis pe stimabilul popă la tribunal. într-o săp-tămînă, a fost aranjată rejudecarea procesului lui Frank Selvin şi peste o lună Selvin s-a prezentat din nou în faţa Curţii cu juri. Zadarnic s-a mai ostenit cel mai bun avocat să facă praf rechizitoriul pentru că pînă şi procurorul a cerut juraţilor achitarea lui Frank Selvin. Iar juraţii au hotărît în unanimitate că Frank Selvin e nevinovat.

Atunci mi-am sărbătorit cel mai mare triumf ni vieţii mele. Nici un succes nu mi-a dat o satisfacţie atît de curată, dar în acelaşi timp şi o senzaţie de gol atît de dureroasă. Simţeam lipsa cazului Selvin!

A doua zi după proces vine slujnica şi-mi spune că vrea cineva să-mi vorbească.

— Sint Frank Selvin, spuse omul rămînînd în uşă.

Nu ştiu cum să vă spun. Dar parcă s-a prăbuşit ceva în mine cînd am văzut că Selvin al meu nu se deosebea de un agent de loterie: puhav, cu un început de chelie, puţin transpirat, banal. Mai duhnea şi a bere...

— Slăvite maestre, se bîlbîi Frank Selvin (în-chipuiţi-vă, mi-a spus „slăvite maestre" cînd eu i-aş fi dat un pieior), am venit să vă mulţumesc ca celui mai mare binefăcător al meu!

învăţase formula pe de rost!

— Vă rămîn recunoscător toată viaţa. Cuvintele de recunoştinţă sînt prea puţine...

Mă rog, am zis eu repede, mi-am. făcut numai datoria. O dată ce eram sigur că ai fost condamnat nevinovat... Frank Selvin dădu din cap.

— Maestre, a spus el trist, n-aş vrea să-mi mint binefăcătorul. Pe babă tot eu am omorît-o!

—Fir-ar să fie! am izbucnit eu. De ce n-ai spus asta la tribunal?

Frank Selvin m-a privit uimit.

—Maestre, caincuîpat aveam dreptul să neg, nu?
Mărturisesc că mă zăpăcisem de tot.
— Ce mai vrei? M-am răstit la el.
— Am venit la dumneavoastră, maestre, pentru a vă mulţumi pentru nobleţea de care aţi dat dovadă, a spus domnul Selvin cu glas trist, probabil că-l voia emoţionat... Aţi avut grijă şi de mama mea. Dumnezeu să vă aibă în pază, nobile poet...
— Pleacă 1 am izbucnit, ieşindu-mi din fire. A zbughit-o pe scări în jos ca scăpat din puşcă... Peste trei săptămîni m-a oprit în stradă. Era
cam afumat. N-am putut să scap de el. Mult timp n-am priceput ce vrea, pînă mi-a spiis, ţinîndu-mă de cheutoarea hainei, că i-aşi fi stricat rosturile. Că dacă n-aş fi scris despre cazul lui, Curtea de apel ar fi luat în considerare cererea de recurs a avocatului şi el n-ar fi trebuit să stea şapte ani degeaba în puşcărie. Să am în vedere măcar situaţia grea în care se află şi pe care eu am pricinuit-o intervenind în proces, într-un cuvînt, m-am văzut nevoit să-i vîr o sută de coroane în buzunar!
— Dumnezeu să te aibă în pază, binefăcătorul meu! a spus în sfîrşit domnul Selvin, cu lacrimi în ochi.
A doua oară a fost mai ameninţător. M-a acuzat că mi-am creat renumele folosindu-mâ de cazul lui, că mi-am cîştigat gloria apărîndu-l. Şi m-a întrebat cum vine asta, ca el să nu fie părtaş la cîştig? N-am reuşit să-l conving că nu
sînt dator să-l întreţin. într-un cuvînt, i-am plătit din nou...
De atunci se prezenta mai des la mine. Stătea pe sofa şi se plîngea că-l mustră conştiinţa că sucise gîtul bătrînei.
— O să mă predau, maestre, şi pentru dumneavoastră asta o să fie o ruşine de care o să afle lumea întreagă! Nu ştiu cum aş putea să-mi redobî«desc liniştea!
Mustrările de conştiinţă trebuie să fie ceva îngrozitor, judecind după banii pe care i-am plătit ticălosului aceluia ca să mă lase în pace! Pînă la urmă i-am cumpărat un

bilet pentru America. Nu ştiu dacă acolo a dobîndit liniştea...
Aşa a fost'cu cel mai mare succes al vieţii mele. Cînd veţi scrie necrologul lui Leonard Uriden, tinerii mei prieteni, să amintiţi că şi prin cazul lui Selvin, el şi-a gravat numele cu litere de *aut,* în piatra veşniciei. Veşnica lui pomenirel

MOARTEA LUI ARHIMEDE

Lucrurile nu s-au patrecut chiar aşa cum scrie în manualele de şcoală. Da, e adevărat că Arhimede a fost ucis cu prilejul cuceririi Siracuzei de către romani, dar că un soldat roman a pătruns la el cu gîndul de a-l face prizonier şi că Arhimede, cufundat în studiul figurilor sale geometrice, i-ar fi strigat enervat: „Nu-mi atinge cercurile, asta nu mai e adevărat
În primul rînd, Arhimede nu era un profesor distrat care habar n-are ce se întîmplă în jurul lui, ci, dimpotrivă, un luptător înnăscut care inventase şi maşini de luptă pentru apărarea Siracuzei. Şi apoi, soldatul roman care intrase în casa lui nu era un biet golan ci un centurion bine dăscălit şi foarte ambiţios, pe nume Luciu, care lucra la statul-major şi ştia foarte bine cu cine are de a face. Nici gînd nu avea să-l ia prizonier pe Arhimede, ci, oprindu-se în uşă, l-a salutat milităreşte şi a rostit apăsat:
— Salut ţie, Arhimede
Arhimede a ridicat privirea de pe tăbliţa de ceară pe care desenase figuri geometrice şi a întrebat :
— Ce »-a întîmplat?
— Ascultă, Arhimede, i-a răspuns Luciu. Noi ştim că fără maşinile tale, Siracuza n-ar fi rezistat nici o lună. Şi nouă ne-a dat de furcă doi ani încheiaţii Crede-mă, noi soldaţii ne dăm foarte bine seama de acest lucru! Maşinile sînt excelente. N-am decît să te felicit!
Arhimede a făcut un gest nepăsător.

— Lasă asta, nici nu face să discutăm. Sînt nişte simple dispozitive de aruncat pietre. Jucării şi atît. N-au o valoare ştiinţifică serioasă.
— În schimb sînt importante din punct de vedere militar, a ripostat Luciu. Uite ce e, Arhimede, am venit să-ţi propun să colaborezi cu noi.
— Cu cine adică, cu voi?
— Cu romanii 1 Trebuie să înţelegi că Carta-gina e în declin. Ce rost mai are s-o ajuţi? Să vezi ce horă o să încingem noi în Cartagina! De fapt, voi trebuia din capul locului să vă aliaţi cu noi.
— Dar de ce? s-a supărat Arhimede. Noi sîn-tem de obîrşie grecească.Pentru ce ne-am alia cu romanii?
— Pentru că trăiţi în Sicilia, şi noi avem nevoie de această insulă.
— De ce?
— Pentru că vrem să punem stăpînire pe Mediterană!
— Ahal a şoptit Arhimede îngîndurat şi a aruncat o privire pe tăbliţă. Dar ce nevoie aveţi de ea?
— Cine stăpineşte Mediterană stăpîneşte lumea ! îmi pare ca am fost clar, nu?
— Şi voi trebuie să stăpîniţi neapărat lumea?
— Da. Menirea Romei este de a fi stăpîna lumii. Şi va fi!
— Mă rog, nu te contrazic! a spus Arhimede ştergînd ceva de pe tăbliţa de ceară. Dar eu nu v-aş sfătui, Luciu. Pricepi? Să fii stăpînu! lumii înseamnă să ai neînchipuit de multă bătaie de cap. Păcat de eforturile pe care va trebui să le depuneţi!
— N-are nici o importanţă. în schimb vom fi un mare imperiu.
— Un mare imperiu, îngînă cu ciudă Arhimede. Nu are importanţă dacă desenez un cerc mare, ori unul mic, pentru că tot cerc rămîne! Iar cercul are limite. Tot aşa şi voi I Veţi fi întotdeauna îngrădiţi de anumite limite. Sau, tu crezi că un cerc mare este mai desăvîrşit decît unul mic? Sau că desenlnd un cerc mare devii un geometru mai bun?

— Voi, grecii, aveţi obiceiul să vă jucaţi cu cuvintele, răspunse Luciu. Noi ne impunem părerea altfel.
— Cum?
— Prin fapte. De exemplu: v-am cucerit Sira
cuza, prin urmare Siracuza este a noastră. Oare nu vezi în asta un argument convingător?
— Ba dai a spus Arhimede trecîndu-şi prin păr bagheta metalică cu care scrijelise pe tăbliţă. E drept că aţi cucerit Siracuza, dar Siracuza nu mai e ceea ce a fost înainte şi nici nu va mai fi vreodată. înainte, Siracuza era un oraş mare şi vestit 1 S-a sfîrşit cu Siracuza.
— în schimb, va fi mare Roma. Roma trebuie să fie mai puternică decît oricare alt oraş pe pămînt..
— De ce?
— Ga să poată ţine piept duşmanilor. Cu cit vom fi mai puternici, cu atît mai mulţi vor fi duşmanii noştri. Iată de ce trebuie să fini m&i puternici decît toţi ceilalţi.
— Fiindcă ai adus vorba de forţă, a bolborosit Arhimede, vezi, Luciu, eu care mă pricep puţin la fizică pot să-ţi spun că forţa încătuşează.
— Ce vrei să spui cu asta?
— Nimic, dar aşa e legea fizică. O forţă în acţiune dezlănţuie alte forţe, cu acţiune contrarie. Cu cît veţi fi mai puternici, cu atît veţi avea nevoie de mai multă forţă. Şi pînă la urmă va sosi momentul cînd...
— Ei, ce ai vrut să spui? Continuă!
— Nimic deosebit... Nu sînt profet ci un simplu fizician. Forţa te încătuşează. Altceva nu ştiu.
— Ascultă, Arhimede, ce ar fi totuşi să colaborezi cu noi? Nici nu-ţi poţi închipui ce posibilităţi ţi s-ar deschide la Roma. Ai construi cele mai puternice maşini de luptă din lume...
— Iartă-mă, Lueiu, dar nu mai sînt tînăr şi aş vrea să-mi duc la capăt unele lucrări începute mai demult. După cum vezi, şi acum stau şi studiez.

— Şi nu te ispiteşte de loc posibilitatea de a contribui,alături de noi, la dominaţia mondială? Ei, de ce taoi?
— Scuză-mă, a spus Arhimede, aplecîndu-se peste tăbliţă. Ai spus ceva?
— Am spus că un om ca tine ar putea contribui la cucerirea dominaţiei mondiale.
— Hm, dominaţia mondială... a îngînat Arhimede. Nu te supăra, dar am aici ceva mai important de făcut. Ceva mai durabil, ceva care o să ne supravieţuiască, mie şi ţie.
— Cum ai spus?
— Bagă de seamă, nu-mi şterge cereurile de pe tăbliţă. Lucrez la metoda de determinare a suprafeţei oricărui sector de cerc...
Ceva mai tîrziu s-a comunicat, oficial, că binecunoscutul savant Arhimede a decedat în urma unui accident regretabil...

OSINDIREA LUI PROMETEU

Istoviţi de-o îndelungată şi plictisitoare dezbatere judecătorească, tuşind şi oftînd, senatorii s-au adunat la umbra măslinilor sacri să delibereze.
— Cum vă spuneam, domnilor, spuse căscînd Hipometeu, preşedintele senatului, blestemata asta de dezbatere s-a cam lungit. După părerea mea e de prisos să rezum cele spuse, dar o fac ca să nu mi se poată aduce critici formale... Va să zică acuzatul Prometeu, domiciliat în localitate şi trimis în faţa judecăţii pentru faptul de a fi descoperit focul şi de a fi.” hm, hm... de a fi atentat prin aceasta la ordinea publică, a mărturisit: 1) că, într-adevăr, a descoperit focul, 2) că poate, cu ajutorul aşa-numitului amnar, să provoace oricînd acest foc şi 3) că nu a păstrat aşa cum se cuvenea secretul acestei invenţii atît de primejdioase şi că nici măcar nu a anunţat-o autorităţilor competente, ci a comunicat-o, sau

mai bine zis, a dat-o spre folosinţă oamenilor simpli, aşa cum rezultă din depoziţiile martorilor citaţi de noi. Socot că este de ajuns şi că putem trece imediat la vot, pentru a stabili vina şi a da sentinţa de condamnare a lui Prometeu.

— Să avem iertare, domnule preşedinte, în-tîmpină asesorul Apometeu. Eu socot că, avlnd în vedere gravitatea faptelor examinate în această şedinţă extraordinară, ar fi poate mai bine să dăm sentinţa numai după o examinare atentă şi, ca să zic aşa, multilaterală a chestiunii.

— După cum vă este dorinţa, domnilor, rosti cu glas solemn Hipometeu. Cu toate că lucrurile slnt clare... Dar dacă cineva vrea să adauge ceva, poftim...

— Mi-aş permite să susţin, spuse juratul Ameţeli tuşind şi scuipînd, că, după părerea mea, în toată această chestiune trebuie relevată 6 anumită latură. Am în vedere partea religioasă a chestiunii, domnilor. Vă rog să fiţi amabili şi să-mi spuneţi: care este definiţia focului? Ce înseamnă această scînteie scăpărată? După cum a mărturisit chiar Prometeu, focul nu este decît fulgerul iar fulgerul este, după cum ştiu şi domniile voastre, un semn al puterii zeului care deţine tunetul! Vă rog, domnilor, să fiţi amabili şi să-mi spuneţi cum a ajuns un oarecare Prometeu la dumnezeiescul foc? Cu ce drept l-a luafr? De unde? Prometeu vrea să ne convingă că l-a găsit pur şi simplu. Prostiei Dacă ar fi aşa de uşor, de ce nu l-a găsit, să zicem, unul
dintre noi? Eu am convingerea fermă, domnilor, că Prometeu l-a furat, pur şi simplu, că l-a furat de la zei f Nu ne poţ induce În eroare nici refuzul lui de a mărturisi, nici manevrele lui. Eu aş califica această crimă pe de o parte ca furt, iar pe de alta ca defăimare a celor, sfinte şi sacrilegiu. Iată de ce cred că,pentru cutezanţa şi nerusinarea sa, acuzatul trebuie pedepsit cu toată asprimea, pentru a apăra sfînta proprietate a zeilor noştri naţionali!

Atît am avut de spus, încheie Ameteu, suflîndu-şi nasul cu mult zgomot în pulpana togei.
— Bine zis, consimţi Hipometeu. Cine mai doreşte să ia cuvîntul?
— Să am iertare, spuse Apometeu. Nu pot fi de acord cu deducţiile venerabilului nostru coleg. Am văzut cu ochii mei pe numitul Prometeu aprinzînd focul şi vă pot spune deschis, domnilor – asta rămînînd între noi, bineînţeles – mare lucru nu ef Orice derbedeu, orice pierde-vară sau cioban ar putea să aprindă un foc. Noi n-am făcut acest lucru numai pentru că sîntem oameni serioşi şi n-avem nfci timpul nici intenţia să ne jucăm cu nişte pietricele care scapără scîntei. Il asigur pe colegul nostru Ameteu că aici este vorba de o simplă forţă naturală cu care nu şi-ar pierde timpul un om cu judecata sănătoasă şi cu atît mai puţin un zeu. Socotea focul este un fenomen mult prea puţin important ca să poată profana cele sfinte. Cu toate acestea, sînt obligat să atrag atenţia, stimaţi colegi, asupra unei alte
laturi a chestiunii. Se pare că focul este un element foarte primejdios, ba chiar dăunător. Aţi auzit depoziţiile martorilor! Experimentînd copilăroasa invenţie a lui Prometeu, ei au căpătat arsuri grave, ba în unele cazuri, â avut de suferit chiar şi avutul lor! Domnilor, dacă din vina lui Prometeu folosirea focului va cunoaşte o răspîn-dire mai largă, lucru care, din păcate, nu mai poate fi împiedicat, viaţa şi integritatea averii noastre va fi pusă în primejdie, iar aceasta, domnilor, poate însemna sfîrşitul civilizaţiei. Va fi suficient o mică neatenţie, ca nimeni să nu mai poată stăvili neînduplecata stihie! Cu o uşurinţă condamnabilă, Prometeu a iscat acest fenomen periculos. Eu l-aş învinui de delict cu urmări care atrag după sine o serie întreagă de prejudicii şi pun în primejdie siguranţa publică. Avînd în vedere toate acestea, propun ca Prometeu să fie condamnat la închisoare pe viaţă, cu regim sever şi ţinut în fiare. Am terminat, domnule preşedinte.

— Aveţi perfectă dreptate, colega, spuse Hipo-meteu. Se pune întrebarea, domnilor, ce rost are acest aşa-zis foc. Strămoşii noştri, oare au cunoscut ei focul? A propune aşa ceva înseamnă a da dovadă de lipsă de respect faţă de Q rînduială de veacuri, înseamnă, hm... înseamnă a duce activitate subversivă. Asta ne mai lipsea – să ne jucăm cu focul! Vă rog să ayeţi în vedere şi urmările, domnilor. Stînd lîngă foc oamenii se vor moleşi, vor prefera să se culce pe o ureche
decît să... ei, decît să lupte, etţetera. De aici, slăbiciunea şi decăderea moravurilor şi... ăă... dezordine generală etţetera. într-un cuvînt, domnilor, trebuie să facem ceva împotriva acestor fenomene nesănătoase. Trăim vremuri grele £i,cesă maizic... Iată ce am vrut să vă amintesc.
— Foarte just! exclamă Antimeteu. Desigur, sîntem cu toţii de acord cu domnul preşedinte asupra faptului că focul iscat de Prometeu poate da naştere unor urmări imprevizibile. Domnilor, să nu ne ascundem după deget! Focul este un lucru de extremă importanţă. Ce posibilităţi se deschid aceluia care stăpîneşte focul! Să vă dau numai un exemplu: cu ajutorul lui poate fi incendiată recolta inamicului, pot fi distruse livezile cu măslini, etc. Domnilor, focul ne pune la îndemînă nouă, oamenilor, o forţă şi o armă nouă. Avînd focul vom fi aproape deopotrivă cu zeii, şopti Antimeteu şi deodată strigă tare: îl acuz pe Prometeu de a fi încredinţat această stihie divină şi nestăvilită ciobanilor, sclavilor şi tuturor celor care au venit la el; pentru faptul de a nu fi încredinţat-o celor aleşi care ar fi păstrat-o ca pe un bun de preţ al statului şi ar fi folosit-o după cum se cuvine. îl mai învinuiesc pe Prometeu pentru faptul de a nu fi păstrat secretul descoperirii lui, secret care de drept revine cîrmuitorilor ţării, şi îl mai învinuiesc pe Prometeu, strigă Antimeteu indignat, pentru faptul de a fi învăţat şi pe străini cum se mînu-ieşte focul, adică pentru faptul de a nu-l fi ascuns

de duşmanii noştri. Dînd focul tuturora, Prometeu ni l-a furat nouă 1 îl acuz deci pe Prometeu de înaltă trădare şi de crimă împotriva ordina publice.
Antimeteu 6trigă atît de tare, încît îl înecă tuşea. Aşteptă pînă se potoli, apoi adăugit
— Propun să fie condamnat la moartei
— Aşadar, domnilor, anunţă Hipometeo, cine mai doreşte să-ia euvîntul? Nimeni? Atunci înseamnă că, dată fiind aprecierea tribunalului, acuzatul Prometeu este declarat vinovat, ân primul rînd pentru insultă adusă statului şi pentru sacrilegiu, în al doilea rînd pentru aducerea unor grave prejudicii fizice celor din jur şi pentru prejudicierea avutului altora precum şi pentru primejduirea siguranţei publice ; iar în al treilea rînd îl acuz de înaltă trădare. Domnilor, propun să fie condamnat sau la închisoare pe viată cu regim sever si cu fiare, sau la moarte. Hm...'
— Sau şi una şi alta, pentru a împăca cele două puncte de vedere, spuse Ameteu visător,
— Cum? Cumul de pedepse? se miră preşedintele !
— întocmai, rosti Ameteu. Am putea să procedăm în felul următor: să-l ferecăm în lanţuri pe un pisc de stîncă şi... să lăsăm vulturii fiă-i ciugulească ficatul lui de păgîn. Aţi înţeles,
domnilor?
— Soluţia este posibilă, spuse Hipometeu satisfăcut. Ar fi o pedeapsă unică în felul ei, domnilor... hm... şi binemeritată pentru astfel de crimă, nu-i aşa? Are cineva ceva de obiectat? Nu? Va să zică, am hotărît!
La dejun, Epimeteu, fiul lui Hipometeu, îl întrebă pe taică-său:
— De ce l-aţi condamnat pe Prometeu la moarte?
— Asta nu-i de nasul unui mucos ca tine! bolborosi Hipometeu rozînd un picioruş de miel. Piciorul ăsta e mult mai gustos fript decît crud. Iată pentru ce e bun şi focul ăsta! Am ţinut seama de interesul public. Unde am ajunge dacă orice vîntură-ţară ar cuteza să inventeze nepedepsit ceva nou şi măreţ? Nu-i aşa? Dar mi se pare că la carnea

asta. mai lipseşte ceva... Ah, da, pricep, exclamă el bucuros. Piciorul, fript, trebuie frecat eu sare şi usturoi! E şi asta o invenţie, puiule, dar lui Prometeu nu i-ax fi trăsnit niciodată prin cap una ca asta!

ALEXANDRU MACEDON

SCRISOARE DIN STAG IR CĂTRE ARISTOTEL, DIRECTORUL LICEULUI DIN ATENA

Scumpe Aristotel, marele şi iubitul meu dascăl!
Nu ţi-am scris de mult, de foarte mult timp. dar ştii cît de ocupat am fost cu treburile militare. În campaniile împotriva Hircaniei, împotriva Drangianei şi Gedro-' siei, în luptele pentru Bactriana, în timpul trecerii Indu-lui, n-am avut, într-adevăr, nici timpul, nici dorinţa de a pune mîna pe condei. Mă aflu de cîteva luni la Susa. Dar şi aici am fost nevoit să mă cufund în treburile conducerii, numind funcţionari şi lichidînd intrigi şi răzmeriţe, aşa încît pînă astăzi nu mi-a fost cu putinţă să-ţi scriu.
E drept că, în linii generale, cunoşti activitatea mea din comunicatele oficiale. Dar devotamentul meu faţă de tine şi încrederea în influenţa pe care o'ai asupra minţilor luminate ale Eladei mă îndeamnă să-mi deschid din nou sufletul faţă de tine marele meu dascăl şi învăţător.
Ţin minte că acum cîţiva ani (cît de mult pare să fie de atunci!) ţi-am scris, de la mormîntul tui Achile, oscrisoare înflăcărată şi nechibzuită. Mă aflam în ajunul campaniei mele împotriva Persiei şi am jurat să urmei toată viaţa pilda marelui Pelean. Visam glorie şi fapte măreţe. leşisem învingător în Tracia şi credeam că-i conduc pe grecii şi pe macedonenii mei împotriva lui Darius numai pentru a ne încununa cu lauri şi pentru a fi demni de strămoşii noştri cîntaţi de divinul Homer. Pot să-ţi spun că aceleaşi idealuri le-am avut la Hero-neea şi Granic. Dar astăzi apreciez cu totul altfel acţiunile mele de atunci, le

dau un sens politic. Privind lucrurile în faţă, trebuie să spun adevărul: Macedonia noastră, avînd legături destul de slabe cu Grecia, a fost tot timpul ameninţată dinspre miazănoapte, de barbara Tracie. Tracii puteau să ne atace în orice clipă nefavorabilă nouă, iar grecii s-ar fi folosit de acest prilej pentru ca, încâlcind tratatul încheiat cu.noi, să o rupă eu Macedonia. Am fost nevoiţi să cucerim Tracia pentru.a ne asigura flancul, în ipoteza unei trădări a Greciei. Era o necesitate pur politică, scumpe Aristotel, dar elevul tău nu-şi dădea pe atunci încă seama de acest lucru, şi se lăsa furat de visul faptelor măreţe ale lui Achile.

O dată cu înfrîngerea Traciei situaţia noastră s-a schimbat. Stăpîneam acum întregul ţărm dinspre apus al Mării Egee, pînă la Bosfor. Dar, supremaţia noastră asupra acestei mări era ameninţată de puterea navală a Persiei. Ajungînd la Heleşpont şi Bosfor, ne-am pomenit primejdios de aproape de sfera de activitate persană. Conflictul între noi şi Persia pentru Marea Egee şi pentru tiecerea liberă prin strîmtori era deci inevitabilă. Noroc că am dat lovitura înainte ca Darius să se poată pregăti. Am crezut şi atunci că merg pe urmele lui Achile şi că,

Inptînd pentru gloria Greciei, dau prilej să se scrie o nouă Iliadă. Acum însă înţeleg că de fapt problema era alta: îndepărtare perşilor de Marea Egee. Am făcut-o si îndepărtîndu-i am ocupat toată Bitinia, Frigia şi Capadochia, am supus Cilicia şi am ajuns pînă la Tars. Asia Mică era a noastră! Deci nu numai balta aceea stătută care este Marea Egee dar şi întregul litoral al Mării Mediterane, sau cum îi mai spunem noi. al Mării Egip-tulri, se afla în mîinile noastre!

Ai să spui, scumpe Arîstotel, că prin aceasta îmi atinsesem principalul ţel politic şi strategic: înlăturarea deplina a Persiei din apele greceşti. Dar, prin cucerirea Asiei mici s-a creat o situaţie nouă: frontierele noastre maritime din sud puteau fî ameninţate din această part de Egipt şi Fenicia. Perşii ar fî putut primi din partea

acestor ţări sprijin şi materiale strategice pentru a continua războiul împotriva noastră. În consecinţă a devenit inevitabilă ocuparea regiunii din jurul Tirului şi intrarea în Egipt. Astfel am devenit stăpîriîi întregului litoral mediteranian. Dar s-a ivit un nou pericol! Bazîn-du-se pe bogata Mesopotamie, Darius ar fi putut invada Siria, fzolîndu-ne toritoriile egiptene de cele din Asia Mică. Trebuia deci să-I nimicim pe Darius, ceea ce am şi izbutit să fac fa Gaugamela... După cum ştii. Babi-lonul. Srsa, Persepolis şr Pasargadeae au căzut în mîinile noastre. Aşa am ajuns stăpînii Golfului Persic.

Dar pentru a asigura securitatea noului nostru imperiu faţă de atacurile din nord[1], trebuiau făcuţi inofensivi mezii şi Mrcanir. Aşa am şi făcut, şi teritoriile stăpfnite de noi se întind acum dV Ia Marea Caspică pînă la Golful Persic, fără însă a fî apărate dinspre răsărit. Atunci,

împreună cu macedonenii mei am pornit într-o nouă campanie, în ţara arianilor şi a drangienilor, am devastat Gedrosia şi i-am distrus pe arahozieni, intrînd apoi biruitor în Bactria, unde mi-am consolidat victoria militară prin legături matrimoniale, luînd-o de nevastă pe Ro-xana, principesă bactriană. Şi aceasta a fost o necesitate politică.

După ce am cucerit pentru macedonenii şi grecii mei pâmînturi atît de întinse în răsărit, am fost nevoit să caut prietenia barbarilor, noii mei supuşi. Pentru aceasta m-am înconjurat de grandoarea şi fastul fără de care sărmanii păstori din orient nu-şi pot închipui un domnitor puternic.

Ca să-ţi spun adevărul: vechea mea gardă macedoneană a fost nemulţumită. Li s-a părut oamenilor că le-a întors conducătorul spatele tovarăşilor săi de luptă. Datorită acestei situaţii, din păcate am fost nevoit să-i osîn-desc la moarte pe Filotas şi Calistene, vechii mei tovarăşi de luptă... Şi Parmenion, bunul meu Parmenion a plătit cu viaţa. Mi-a părut foarte rău de ei dar n-am avut altă soluţie, întrucît nemulţumirile din rîndurile macedonenilor îmi puneau în pericol pasul următor. Acum mă pregăteam

pentru campania împotriva Indiei. E drept că Gedrosia şi Arachosia sînt împrejmuite de munţi înalţi ca nişte ziduri, dar pentru a face din ele o cetate inexpugnabilă, aveam nevoie de un teritoriu dincolo de munţi, ca bază pentru incursiuni sau pentru retragerea după scutul zidului muntos. Un astfel de teritoriu este India, pînă la malurile fluviului Ind, şi logica militară îmi cerea cucerirea acestui teritoriu şi formarea
unui cap de pod pe malul opus al ludului. Oricare politician sau strateg prudent ar fi procedat la fel.
Cînd am ajuns la fluviul Hifasis, macedonenii mei au început să cîrtească, declarînd că nu merg mai departe, fiind obosiţi, măcinaţi de boli şi chinuiţi de dorul de patrie. N-am avut deci încotro şi m-am întors. A fost un drum îngrozitor pentru veteranii mei, dar mai groaznic pentru mine, care îmi propusesem să ajung la Golful Bengalic pentru a stabili un hotar firesc în răsărit iubitei mele Macedonii. Şi iată că vremelnic am fost nevoit să renunţ la acest plan.
Ne-am întors la Susa. Aş putea să fiu mulţumit: am creat pentru grecii şi macedonenii mei un imperiu vast. Dar, pentru a nu mă sprijini numai pe oamenii mei obosiţi, am primit în armată şi treizeci de mii de persani. Sînt soldaţi buni şi am nevoie de ei pentru apărarea frontierelor răsăritene. Dar, închipuiţi-vă, veteranii mei s-au supărat din această pricină! Ei n-au înţeles că, cucerind poporului meu teritorii orientale a căror suprafaţă depăşeşte de o sută de ori suprafaţa Macedoniei, am devenit un mare monarh oriental, că trebuie să-mi aleg sfătuitori şi curteni din rîndurile aristocraţiei orientale şi să mă-înconjur cu fastul oriental. Toate acestea sînt o necesitate politică firească, şi o accept în interesele Marei Macedonii!
împrejurările îmi cer mereu sacrificii personale, dar le fac fără şovăială, gîndindu-mă numai la măreţia şi
puterea slăvitului meu imperiu. Mă văd nevoit să mă obişnuiesc cu luxul barbar şi cu fastul obiceiurilor orien
tale. Mi-am luat în casă, să-mi fie soţii, trei principese

orientale şi acum. scumpe Aristotel, m-am proclamat şi zeul
Da, scumpul meu dascăl, zeu!
Gredincioşii mei supuşi orientali mi se închini, şi aduc jertfe întru slava mea. Este- o necesitate politică; trebuie să-mi creezi autoritatea cuvenita în faţa acestor ciobani de munte şi conducători de cămile. Cît de îndepărtat e timpul în care mă învăţai să acţionez călăuzin-du-mă după raţiune şi logical Dar, ce să-i faci, chiar raţiunea îţi spune că trebuie să te pleci prostiei omeneşti!
Calea pe care am ales-o ar putea părea fantastică. Dar acum, în linişter nocturnă a singurătăţii mele. privind în gînd calea străbătută, îmi dau seama eă n-am întreprins niciodată ceva ce n-ar fi fost o urmare logică a pasului meu precedent.
Ei şi acum, ascultă-mă, scumpul meu Aristotel, de dragul liniştii şi ordinei în imperiul meu"şi în interesul politicii, ar fi bine să fiu proclamat zeu şi în teritoriile noastre din apus. Convingerea că Macedonia şi Elada au adoptat principiul puterii mele neîngrădite, mi-ar dezlega mîinile şi mi-ar da posibilitatea aici, în orient, să cuceresc pentru Grecia o graniţă firească pe litoralul chinez. Prin asta aş asigura pe vecie puterea şi securitatea Macedoniei mele. După cum vezi planul e rezonabil şi realist. De mult nu mai sînt entuziastul plin de fantezie care face jurăminte pe mormîntul lui Achilo.
Şi acum te rog pe tine, înţeleptul meu prieten şi dascăl, să motivezi şi să întemeiezi din punct de vedere filozofic în faţa grecilor şi macedonenilor proclamarea mea
ca zeu. Procedînd astfel, acţionez ca un om politic şi de stat dotat cu simţul răspunderii.
Iată sarcina pe care ţi-o dau. Du-o la îndeplinire, chiar dacă nu-ţi dai întru totul seama de importanţa ei politică, de necesitatea şi semnificaţia ei patriotică. Te salut, scumpul meu Aristotell Al tău,
Alexandru Macedon

C U P R I N S

Karel Capek – un rapsod al „omului mărunt''....
Dispariţia actorului Benda .....
S-a furat un document!.....
Poetul .....
Aventurile unui escroc sentimental .....
Bonul.....
O crimă la ţară .....
Povestea unui spărgător de case de bani şi a unui incendiator .....
Urmele .....
O dovadă incontestabilă .....
Cazul Selvin .....
Moartea lui Arhimede .....
Osîndirea lui Prometeu .....
Alexandru Macedon .....

Responsabil de carte: C. Giurgiuca
Tehnoredactor : I. Gheorghiu. Corector : B. Cioculescu

Dat la cules 23.07.56. Bun de tipar 19.09.5S. Tlraf 13.100 ex. Hîrtie cărfi şcolare de 60 gr. nup. Ft. 700X1000J32. Coll ed. 5.22. Coll de tipar 4,62. Ediţia l. Comanda 2730. A. nr. 02844. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A=R.

Tiparul executat sub com. Nr. 972 la Combinatul Poligrafic Casa Scinteii „I. V. STALIN”. Bucureşti. R.P.R.

raur